

महाराष्ट्र विधानमंडळ
सार्वजनिक उपक्रम समिती
(२०१७-२०१८)

(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

महाराष्ट्र शासनाच्या सन २०१०-२०११ च्या हिशेबावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ (सिडको)” यांच्या कामकाजासंबंधातील प्रकरण क्रमांक तीन मधील परिच्छेद क्रमांक ३.२ व ३.४ तसेच सन २०१२-२०१३ च्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळ” यांच्या कामकाजासंबंधातील परिच्छेद क्रमांक ४.१.१, ४.१.२ व ४.१.३ तसेच सन २०१३-२०१४ च्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी” यांच्या कामकाजासंबंधातील परिच्छेद क्रमांक ४.५ यावरील समितीचा

सोळावा अहवाल

(दिनांक २७ मार्च, २०१८ रोजी विधानसभेस/विधानपरिषदेस सादर केला.)

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय
विधान भवन, मुंबई

सार्वजनिक उपक्रम समिती

(२०१७-२०१८)

(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

महाराष्ट्र शासनाच्या सन २०१०-२०११ च्या हिशेबावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ (सिडको)” यांच्या कामकाजासंबंधातील प्रकरण क्रमांक तीन मधील परिच्छेद क्रमांक ३.२ व ३.४ तसेच सन २०१२-२०१३ च्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळ” यांच्या कामकाजासंबंधातील परिच्छेद क्रमांक ४.१.१, ४.१.२ व ४.१.३ तसेच सन २०१३-२०१४ च्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी” यांच्या कामकाजासंबंधातील परिच्छेद क्रमांक ४.५ यावरील समितीचा

सोळावा अहवाल

(तीन)

सार्वजनिक उपक्रम समिति

(२०१७-२०१८)

समिती प्रमुख

(१) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स.

सदस्य

(२) श्री. शिवाजीराव कर्डिले, वि.स.स.

(३) श्री. सुरेश हाळवणकर, वि.स.स.

(४) श्री. राजेंद्र नजरधने, वि.स.स.

(५) श्रीमती माधुरी मिसाळ, वि.स.स.

(६) श्री. अमल महाडीक, वि.स.स.

(७) श्री. संजय ऊर्फ बाळा भेगडे, वि.स.स.

(८) श्री. विजय काळे, वि.स.स.

(९) श्री. द्वारम मल्लिकार्जुन रेड्डी, वि.स.स.

(१०) श्री. सदानंद चव्हाण, वि.स.स.

(११) श्री. हेमंत पाटील, वि.स.स.

(१२) श्री. सुनिल शिंदे, वि.स.स.

(१३) डॉ. राहुल पाटील, वि.स.स.

(१४) श्री. सुनिल केदार, वि.स.स.

(१५) श्री. हर्षवर्धन सपकाळ, वि.स.स.

(१६) श्री. अमित इनक, वि.स.स.

(१७) श्री. संदीप नाईक, वि.स.स.

(१८) श्री. हनुमंत डोळस, वि.स.स.

(१९) श्री. भास्कर जाधव, वि.स.स.

(२०) श्री. हितेंद्र ठाकूर, वि.स.स.

(चार)

- (२१) अॅड. अनिल परब, वि.प.स.
- (२२) श्री. किरण पावसकर, वि.प.स.
- (२३) श्री. आनंदराव पाटील, वि.प.स.
- (२४) श्रीमती हुस्नबानू खल्लिफे, वि.प.स.
- (२५) रिक्त
- (२६) श्री. रामराव वडकुते, वि.प.स. (विशेष निमंत्रित)

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) डॉ. अनंत कळसे, प्रधान सचिव
- (२) श्री. ना. रा. थिटे, उप सचिव
- (३) श्री. आ. ब. राहाटे, अवर सचिव (समिती)
- (४) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी.

(पाच)

सार्वजनिक उपक्रम समिति
(२०१५-२०१६)

समिती प्रमुख

(१) डॉ. सुनिल देशमुख, वि.स.स.

सदस्य

(२) प्रा. डॉ. अशोक उईके, वि.स.स.

(३) श्री. भिमराव धोंडे, वि.स.स.

(४) श्री. बाबुराव पाचर्णे, वि.स.स.

(५) डॉ. आशिष देशमुख, वि.स.स.

(६) अॅड. आकाश फुंडकर, वि.स.स.

(७) श्री. द्वारम मल्लिकार्जून रेड्डी, वि.स.स.

(८) श्री. अमित साटम, वि.स.स.

(९) श्री. राजन साळवी, वि.स.स.

(१०) श्री. हर्षवर्धन जाधव, वि.स.स.

(११) श्री. सुनिल राऊत, वि.स.स.

(१२) श्री. मनोहर भोईर, वि.स.स.

(१३) श्री. अब्दुल सत्तार अब्दुल नबी, वि.स.स.

(१४) अॅड. यशोमती ठाकूर, वि.स.स.

(१५) श्री. भारत भालके, वि.स.स.

(१६) श्री. पंकज भुजबळ, वि.स.स.

(१७) श्री. हनुमंत डोळस, वि.स.स.

(१८) श्री. मकरंद जाधव-पाटील, वि.स.स.

(१९) श्री. हितेंद्र ठाकूर, वि.स.स.

(२०) श्री. बळीराम सिरसकर, वि.स.स.

(सहा)

- (२१) अॅड. अनिल परब, वि.प.स.
- (२२) श्री. किरण पावसकर, वि.प.स.
- (२३) श्री. जयवंतराव जाधव, वि.प.स.
- (२४) आर्कि. अनंत गाडगीळ, वि.प.स.
- * (२५) रिक्त

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) डॉ. अनंत कळसे, प्रधान सचिव
- (२) श्री. राजेश तारवी, उप सचिव
- (३) श्री. प्रकाशचंद्र खोंदले, अवर सचिव
- (४) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी.

*श्रीमती दिप्ती चवधरी, वि.प.स. यांची दिनांक ७ जुलै, २०१६ रोजी विधानपरिषद सदस्यत्वाची मुदत संपुष्टात आल्याने सदर जागा रिक्त होती.

(सात)

अनुक्रमणिका

अनुक्रमांक (१)	तपशील (२)	पृष्ठ क्रमांक (३)
१	प्रस्तावना	(नऊ)
२	“महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ (सिडको)” (लेखा परिक्षा अहवाल २०१०-२०११) (एक) खाजगी संस्थेला अनुचित फायदा (परिच्छेद क्रमांक ३.२) (दोन) जमिनीच्या अनियमित हस्तांतरणामुळे महसुलाचे नुकसान (परिच्छेद क्रमांक ३.४)	१
३	“महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादित” (लेखा परिक्षा अहवाल २०१२-२०१३) (तीन) विकासकाला अदेय फायदा (परिच्छेद क्रमांक ४.१.१) (चार) सामाजिक पायाभूत सुविधा व प्रकल्पग्रस्तांसाठी घरे (परिच्छेद क्रमांक ४.१.२) (पाच) रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी जमिनीचे वाटप (परिच्छेद क्रमांक ४.१.३)	२५
४	“महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित” (लेखा परिक्षा अहवाल २०१३-२०१४) (सहा) उच्च दाब ग्राहकांना अदेय फायदा (परिच्छेद क्रमांक ४.५)	५०
५	बैठकीचे परिशिष्ट	६१

(नऊ)

प्रस्तावना

मी, सार्वजनिक उपक्रम समितीचा समिती प्रमुख, समितीने अधिकार दिल्यावरून महाराष्ट्र शासनाच्या सन २०१०-२०११ च्या हिशेबावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ” यांच्या कामकाजासंबंधातील प्रकरण क्रमांक तीन मधील परिच्छेद क्रमांक ३.२ व ३.४ तसेच सन २०१२-२०१३ च्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळ” यांच्या कामकाजासंबंधातील परिच्छेद क्रमांक ४.१.१, ४.१.२ व ४.१.३ तसेच सन २०१३-२०१४ च्या (वाणिज्यिक) अहवालातील “महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी” यांच्या कामकाजासंबंधातील परिच्छेद क्रमांक ४.५ यावरील समितीचा सोळावा अहवाल सादर करीत आहे.

“महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ” यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनावर नगरविकास विभागाचे प्रधान सचिव, “महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळाचे” उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, यांची समितीने दिनांक १८ एप्रिल, २०१७, २७ सप्टेंबर, २०१७ व ६ मार्च, २०१८ रोजी साक्ष घेतली.

“महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादित” यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनावर सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभागाच्या प्रधान सचिव, “महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादितचे” उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, यांची समितीने दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी साक्ष घेतली.

“महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित” यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनावर ऊर्जा विभागाचे प्रधान सचिव, “महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादितचे” व्यवस्थापकीय संचालक, यांची समितीने दिनांक १२ जुलै, २०१७ रोजी साक्ष घेतली.

महालेखाकार (लेखा III), यांनी निमंत्रणानुसार समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहून समितीला केलेल्या मार्गदर्शनाबद्दल समिती त्यांचे आभार मानते. तसेच नगरविकास विभागाचे प्रधान सचिव, “महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळाचे” उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभागाच्या प्रधान सचिव, “महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी

(दहा)

मर्यादितचे ” उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, तसेच ऊर्जा विभागाचे प्रधान सचिव, “ महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादितचे ” व्यवस्थापकीय संचालक यांनी समितीला दिलेल्या संपूर्ण सहकार्याबद्दल समिती त्यांचे आभार मानते.

समितीने शुक्रवार, दिनांक १६ मार्च, २०१८ रोजी झालेल्या बैठकीत या अहवालावर विचार करून तो काही सुधारणांसह संमत केला.

विधान भवन :

मुंबई,

दिनांक १६ मार्च, २०१८.

डॉ. अनिल बोंडे,

समिती प्रमुख,

सार्वजनिक उपक्रम समिती.

“ महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ (सिडको) ”

(सन - २०१०-२०११)

एक — खाजगी संस्थेला अनुचित फायदा (लार्सन अॅन्ड टुब्रो मर्यादितला सन २००९ मध्ये सीवूड रेल्वे स्थानकावरील इंटीग्रेटेड संकुल विकासाच्या अपूर्ण प्रकल्पासाठी रुपये ४६४.२७ कोटीचा अनुचित लाभ देऊ केला) :-

१.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१०-११ च्या प्रकरण क्रमांक ३ मधील परिच्छेद क्रमांक ३.२ मध्ये “ खाजगी संस्थेला अनुचित फायदा ” या संदर्भात महालेखाकारांनी पुढीलप्रमाणे अभिप्राय व्यक्त केले होते की, महाराष्ट्र शासनाचे (जीओएम) अधिकर्ता या नात्याने महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ मर्यादित (कंपनी) ने सी-वूडस् रेल्वे स्थानकावरील इंटीग्रेटेड संकुलाच्या विकासाचे काम, ज्यामध्ये १६.५० हेक्टरच्या व्यावसायिक विकासाचा समावेश होता. सर्वाधिक प्रस्तावकर्ता लार्सन अॅन्ड टुब्रो (एलअॅन्डटी) यांना माहे फेब्रुवारी, २००८ मध्ये रुपये १,८०९ कोटीला प्रदान केले. रुपये १,८०९ कोटीच्या एकुण भूअधिमुल्यापैकी एलअॅन्डटीने रुपये ७२४ कोटी माहे मार्च, २००८ मध्ये भरले. दिनांक २१ एप्रिल, २००८ रोजी विकास करार (डीए) वर स्वाक्षऱ्या झाल्या. डिएमधील प्रयोजनांनुसार उर्वरित भूअधिमुल्य एप्रिल २००९, २०१० आणि २०११ अशा तीन हप्त्यांमध्ये भरायचा होता. विकासकाला भूखंड हस्तांतरीत करण्यास झालेला विलंब लक्षात घेता, कंपनीने ही तारीख दरवर्षी २१ एप्रिल ते २४ जून अशी पुढे ढकलली. जर हप्ता भरण्यास विलंब झाला तर विकासकाला १४.२५ टक्के प्रति वर्ष या दराने व्याज भरावयाचे होते. प्रकल्प पूर्ण करण्याचा कालावधी हा डीएच्या तारखेपासून, रेल्वे स्थानकासाठी तीन वर्षे (एप्रिल, २०११) आणि व्यावसायिक सुविधा (सीएफ) बांधण्यास परवानगी दिलेल्या क्षेत्राच्या ५० टक्के जागेसाठी पाच वर्षे (एप्रिल, २०१३) होता.

आमच्या असे निदर्शनास आले की, विनंती प्रस्ताव (आरएफपी) दस्तऐवजाप्रमाणे डीएवरती स्वाक्षऱ्या करण्यापूर्वी बोलीधारकाने रुपये १,०८५* कोटीची बँक हमी (बीजी) सादर करायची होती. एलअॅन्डटीने बीजी सादर केली नाही आणि बीजी ऐवजी कार्य निष्पादन हमीची विनंती एप्रिल २००८ मध्ये केली. कंपनीच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी ही विनंती मान्य केली जी आरएफपीच्या तरतुदीशी अपमार्गण करणारे होते व जे पारदर्शकतेच्या तत्वांच्या विरुद्ध होते आणि कंपनीच्या वित्तिय हिताचे नव्हते आणि विकासकाने कसूर केल्यास कंपनीकडे तारण उपलब्ध नव्हते.

पुढे डीएच्या प्रयोजनांनुसार, जनरल अरेंजमेंट ड्रॉइंगसाठी (जीएडी) आवश्यक ती मान्यता विकासकाने रेल्वेकडून मिळवायची होती. परंतु विकासकाने रेल्वेकडून ही मान्यता ऑगस्ट, २०११ मध्ये मिळविली म्हणजे डीएच्या तारखेपासून तीन वर्षांहून अधिक कालावधीच्या विलंबाने मिळविला आणि कामात माहे सप्टेंबर, २०११ पर्यंत सुरुवात झालेली नव्हती. आमच्या निदर्शनास पुढे असे आले की, कामाची काही प्रगती नसताना एलअॅन्डटीने कंपनीकडे हप्ता भरण्यास, डीलेड पेमेंट चार्जेस (डीपीसी) शिवाय तीन वर्षांची वाढीव मुदत, डीपीसीचा दर १४.२५ टक्क्यांवरून नऊ टक्के करणे, रेल्वे प्रकल्पाच्या पूर्णत्वासाठी एक वर्षांची मुदत वाढ आणि सीएफच्या ५० टक्के क्षेत्राच्या विकासासाठी दोन वर्षांची वाढीव मुदत मिळावी, अशी विनंती माहे जून, २००९ मध्ये केली. कंपनीच्या संचालक मंडळाने एलअॅन्डटीची ही विनंती मान्य केली आणि राज्य शासनाच्या मान्यतेशिवाय ही शिथिलता प्रदान माहे ऑगस्ट, २००९ मध्ये केले. एकट्या डीपीसीशिवाय हप्ता भरण्यास दिलेल्या तीन वर्षांच्या वाढीव मुदतीचे वित्तीय परिणाम म्हणजे विकासकाला अपूर्ण प्रकल्पावर रुपये ४६४.२७ (१४.२५ टक्के व्याज दराने रुपये १,०८५ कोटीचे शिल्लक अधिमूल्य भरण्यास हप्त्यामध्ये तीन वर्षांची वाढीव मुदत दिल्यामुळे) कोटीचा अनुचित फायदा झाला आणि कंपनीचे नुकसान झाले.

लेखापरीक्षणाने हे निदर्शनास आणल्यावर व्यवस्थापनाने माहे ऑगस्ट, २०११ मध्ये म्हटले की, संचालक मंडळाने घेतलेल्या निर्णयाला अनुसमर्थन द्यावे किंवा त्यात योग्य बदल करावे यासाठी शासनाकडे जुलै, २०११ मध्ये प्रस्ताव पाठविला आहे. शासनाचे उत्तर प्रलंबित आहे. हे उत्तर पटणारे नाही. कारण एलअॅन्डटीला एवढी मोठी सवलत देण्यापूर्वी शासनाची मान्यता मिळविली नाही ह्याची कारणे त्यात नमूद नव्हती.

ही बाब शासनाला माहे एप्रिल, २०११ मध्ये कळविण्यात आली होती, त्याचे उत्तर प्रलंबित होते (नोव्हेंबर, २०११).

१.२ याप्रकरणी समितीला पाठविलेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनात महामंडळाने खुलासा करताना असे नमूद केले आहे की, संचालक मंडळाने ठराव क्र. १०५२७ / अन्वये मेसर्स एल.अॅन्ड टी. लिमिटेड यांना दिलेल्या सर्व सवलतीचा आढावा घेतलेला आहे. सदर ठराव शासनाच्या मान्यतेसाठी दिनांक २५ जुलै, २०११ रोजी पाठविण्यात आलेले आहे.

१.३ याप्रकरणी शासनाने असे अभिप्राय व्यक्त केले की, सिडकोने त्यांचे दिनांक २५ नोव्हेंबर २०११ च्या पत्रानुसार सादर केलेला प्रस्ताव मंत्रालयाच्या आगीच्या दुर्घटनेमध्ये नष्ट

झाला. सबब, सिडकोकडून सुधारीत प्रस्ताव मागविण्यात आलेला असून शासनाच्या विचाराधीन आहे. सदर प्रकरणाची वस्तुस्थिती तपासून आवश्यक निर्णय घेण्यात येईल.

१.४ नगरविकास विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या उपरोक्त लेखी माहितीच्या अनुषंगाने समितीने प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग तसेच महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळाचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक व इतर अधिकारी यांची दिनांक १८ एप्रिल, २०१७ रोजी साक्ष घेतली. साक्षीच्या वेळी समितीने विचारणा केली की, परिच्छेद क्र. ३.२ मध्ये “खाजगी संस्थेला अनुचित फायदा” या आक्षेपासंदर्भात थोडक्यात माहिती द्यावी. यावर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, लार्सन अॅण्ड टुब्रो कंपनीला सी-वुडस् रेल्वे स्थानकाचे काम देण्यात आले होते. संचालक मंडळाने दोन-तीन ठराव केले होते. नंतर शासनस्तरावरून काही निदेश देण्यात आले व ३ सदस्यांची एक समिती नेमण्यात आली. पैसे किती भरायचे, हप्ते (इन्स्टॉलमेंट) किती भरावयाचे इत्यादी बाबीं संदर्भात समितीने ज्या काही सूचना केल्या आहेत त्यासंबंधीचा निर्णय शासन स्तरावर प्रलंबित आहे.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, सदर प्रकरण सन २००८ मधील असून शासनस्तरावर सन २०११ पासून प्रलंबित आहे. तदनंतर विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, सन २०११ नंतर शासनाने त्यांना निदेश दिले आहेत. त्यानंतर सिडकोच्या स्तरावर ३ सदस्यांची समिती नेमण्यात आली. त्यामध्ये माजी मुख्य सचिव, माजी विधी व न्याय सचिव सदस्य होते. त्यांनी सर्व मुद्दे तपासले आणि त्यासंबंधातील सूचना केल्या आहेत. त्या सूचनांसंबंधी सिडकोने त्यांचा ठराव मंजूर करून आता हा प्रस्ताव माहे ऑगस्ट, २०१६ रोजी शासनाकडे अंतिम मान्यतेसाठी पाठविला आहे,

विभागीय सचिवांच्या उपरोक्त उत्तरानंतर समितीने पुनः विचारणा केली की, याप्रकरणात रु.१८०९ कोटी रक्कम गुंतलेली असे असताना देखील सन २००८ पासून अंतिम निर्णयापर्यंत शासन व सिडको अद्यापपर्यंत पोहोचलेले नाही. हा प्रकल्प पूर्ण झाला आहे काय, यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, सी-वुडस् रेल्वे स्थानकाचा प्रकल्प हा निम्मा (पार्श्वली) पूर्ण झाला आहे. सद्यःस्थितीत रेल्वे स्टेशन कार्यान्वित असून रेल्वे स्टेशनच्या ट्रॅकला लागून असलेला एका बाजूचा असलेला कॉम्प्लेक्स माहे मार्च, २०१७ या महिन्यात सुरू झालेला आहे. दुसऱ्या बाजूला असणारे बांधकाम अजून पूर्ण व्हायचे आहे. इंटीग्रेटेड प्लॅनमध्ये रेल्वे स्टेशन व वाणिज्यिक संकुल देखील याच कंपनीने बांधावयाचे आहे. त्यावेळी या कामासाठी १८०० कोटी रुपयांची निविदा काढण्यात आली होती. त्यानुसार लार्सन अॅण्ड टुब्रो कंपनीला हे काम देण्यात आले होते.

सदर काम पूर्ण करण्यासाठी कालमर्यादा देखील घालण्यात आली होती. सदर काम सन २००८ मध्ये लार्सन अॅण्ड टुब्रो कंपनीकडे सोपविण्यात आले. त्यामुळे सर्व ड्रॉईंग हे रेल्वे मंत्रालयाच्या GAD (General Arrangement Drawings) ने मान्य करणे आवश्यक होते. तथापि, या ड्रॉईंगला रेल्वेकडून तीन ते साडेतीन वर्षे मान्यता मिळाली नाही. त्यामुळे सन २००९ मध्ये सिडकोने ठराव करून (क्रमांक १०१७३ अन्वये) या प्रकल्पाला तीन वर्षे मुदतवाढ दिली. सदर तीन वर्षांची मुदतवाढ DPC (Delayed Payment Charges) सह देणे आवश्यक होते अशा प्रकारचा मुद्दा लेखाआक्षेपामध्ये आला आहे. मूळ रक्कम ही DP ची असून त्यावर नंतर व्याज वाढत गेलेले असल्याने तद्नंतरच्या कालावधीत DPC न लावल्यामुळे सिडकोचे पर्यायाने शासनाचे नुकसान झाले आहे.

वरील खुलाशानंतर समितीने विचारणा केली की, बोली करारामध्ये (बीड डीड) रेल्वे कडून परवानगी आणण्याची संपूर्ण जबाबदारी ही एल. अॅण्ड टी. कंपनीची होती. सदर जबाबदारी त्या कंपनीने पूर्णपणे पार पाडली नाही. त्यामुळे जे काही नुकसान आहे ते त्या कंपनीने सहन केले पाहिजे. यात सिडको किंवा शासनाचा संबंध येत नाही. यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक यांनी खुलासा केला की, सर्व परवानगी ही विकासकाने घेतली पाहिजे हे प्रकल्प अहवालातच अंतर्भूत आहे. उदा.सिडकोच्या प्रकल्पांना पर्यावरणाची परवानगी मिळत नाही. त्या ठिकाणी एक वर्ष DPC (Delayed Payment Charges) न आकारण्याचा ठराव देखील सिडकोने घेतला आहे. शासनाच्या दुसऱ्या विभागाकडून परवानगी मिळत नव्हती. त्यामुळे संचालक मंडळाने अधिकार वापरून ती मुदतवाढ दिलेली आहे. त्यामुळेच हा लेखा आक्षेप निर्माण झाला आहे.

तद्नंतर समितीने व्यवस्थापकीय संचालक, सिडको यांना विचारणा केली की, ज्या दिवशी रेल्वेकडून ना हरकत प्रमाणपत्र (एनओसी) मिळेल त्या दिवसापासूनचे तीन वर्षे त्या देकार पत्रामध्ये समाविष्ट असते. ही सिडकोची जबाबदारी नसताना सिडको पूर्ण जबाबदारी कशासाठी घेत आहे, यात सिडकोने व्याजाचा दर देखील कमी केला आहे. पूर्वीच्या आणि आताच्या वाणिज्यिक किमतीमध्ये हजारोपटीने वाढ झालेली आहे. त्यावेळी पंधरा रूपयाला जागा मिळाली असती ती आज दीड हजार रूपयाला मिळणार आहे. त्यामुळे हा जो फायदा आहे तो विकासकाला पूर्णपणे (पास ऑन) झाला आहे. यासंबंधात संचालक मंडळाने शासनाचे मत घेतले होते काय.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक यांनी खुलासा केला की, सन २००९ मध्ये संचालक मंडळाने निर्णय घेतला व त्याची अंमलबजावणी देखील करण्यात आली. तथापि संचालक मंडळाने शासनाचे मत घेतले नाही. त्यावेळी अशा प्रकारे मुदतवाढ देण्याचे अधिकार संचालक मंडळाला आहेत किंवा कसे हा मुद्दा अस्पष्ट होता. रेल्वे विभागाकडून ड्राईंग वेळेवर मिळालेले नाही. त्यामध्ये विकासकाची काहीही चूक नाही. त्यामुळे त्यांना ३ वर्षांचा फायदा देण्यात यावा. अशी कारणे संचालक मंडळाने मुदतवाढ देताना नमूद केलेली आहेत.

या उत्तरानंतर समितीने विचारणा केली की, या प्रकल्पातील रक्कम ही फार मोठी असून एवढा मोठा निर्णय सिडकोने घ्यायचा व तो शासनाकडे पाठवायचा नाही, सिडको संचालक मंडळाचा (बोर्डाचा) निर्णय योग्य आहे काय, यावर सिडकोचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, हा त्यावेळच्या संचालक मंडळाचा निर्णय आहे.

मुदतवाढ कशी द्यायची यासंबंधात नियमामध्ये स्पष्टता असणे आवश्यक आहे. ती स्पष्टता त्यावेळच्या मुदतवाढ धोरणामध्ये नसावी असे या प्रकरणावरून दिसून येते. मागच्या वर्षी सिडकोने मुदतवाढ धोरणामध्ये स्पष्टता आणली आहे. कोणती प्रकरणे संचालक मंडळाच्या स्तरावर होतील हे त्यात नमूद केले आहे. जी प्रकरणे निकषामध्ये बसणार नाहीत अशी प्रकरणे शासनस्तरावर पाठविण्यात येणार आहेत. पूर्ण पारदर्शीपणे या मुदतवाढ धोरणाची सिडको अंमलबजावणी करीत आहे. काही वेळा धोरणामध्ये काही गोष्टी राहून जातात. अतिरिक्त भू अधिमूल्य न आकारता मुदतवाढ (without charging ALP extention) द्यायची आहे. पहिल्यापासून मुदतवाढ देण्याची धोरण होते. पण देयक विलंब शुल्क न आकारता (without charging DPC) किंवा ALP द्यायची ही जी पद्धत होती ती २००९ मध्ये होती किंवा नाही हे स्पष्ट नाही. त्यामुळे संचालक मंडळाने (बोर्डाने) आपले अधिकार वापरले व विकासकाला ३ वर्ष मुदतवाढ दिली.

तद्नंतर समितीने पृच्छा केली की, सिडकोने नेमलेल्या त्रिसदस्यीय समितीचा निर्णय काय होता, यावर उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक यांनी उत्तर दिले की, या समितीमध्ये माजी मुख्य सचिव श्री. जयंतकुमार बाँठिया, माजी विधि व न्याय सचिव श्रीमती प्रतिमा उमरजी यांचा समावेश होता. ही समिती २०१५ मध्ये स्थापन झाली होती. या समितीने रेल्वे जीएडीकडून ड्राईंगला मान्यता मिळण्यासाठी विलंब झाला आहे त्यामुळे त्यांना मुदतवाढ देण्यात यावी तसेच अतिरिक्त बँक हमी (ऑडिशनल बँक गॅरंटी) घेऊन ते प्रकरण मान्य करावे अशा प्रकारची सूचना समितीने केलेली आहे. ती सूचना सिडकोने आता शासनाकडे पाठविलेली आहे.

यानंतर समितीने अशी विचारणा केली की, सुरुवातीला सिडकोने बँक हमी देखील घेतलेली नाही. ती घेण्यात यावी असे आता सांगण्यात आले आहे. बँक हमी (Bank Guarantee) आणि कार्य पालन हमी (Performance Guarantee) यामध्ये काय फरक आहे, तसेच कार्यपालन हमी (परफॉर्मन्स गॅरंटी) दिली तेव्हा त्यांनी काय निश्चित (प्रीसाईझली डिफाईन) केले होते, यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, ठरावीक कार्यपालन अयशस्वी झाल्यास कार्यपालन हमीला आवाहन देता येऊ शकते तर बँक हमी एक सामान्य हमी आहे.

यावर समितीने विचारणा केली की, कार्यपालनाप्रमाणे (परफॉर्मन्स) ५ वर्षांमध्ये वाणिज्यिक बांधकाम केले असते तर सिडकोने आदर्शवत चांगले कार्यपालन (आयडियल गुड परफॉर्मन्स) असे म्हटले असते पण ते अयशस्वी झाले आहेत. यानंतर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, हा प्रश्न गुंतागुंतीचा असून काम होणे आवश्यक आहे. त्यामुळे अशा प्रकरणी न्यायालयामध्ये (लिटिगेशन) किती जायचे याला देखील मर्यादा आहेत. ही नस्ती सन २०११ ची होती त्यामुळे मंत्रालयाच्या आगीत सदर नस्ती जळाली आहे. त्यानंतर सिडकोने दोन वेगळे ठराव करून एक समिती नेमण्यात आली. समितीने सर्व कागदपत्रे तपासलेली आहेत. या समितीचा निर्णय झालेला आहे. आता त्यावर अंतिम शासन निर्णय घेणार आहे.

संचालक मंडळ किंवा व्यवस्थापकीय संचालक यांना आताही हेच अधिकार आहेत काय, त्यात विभागाने काही बदल केला आहे, अशी समितीने विचारणा केली असता उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, कोणत्या प्रकरणांमध्ये व्यवस्थापकीय संचालकांना मुदत वाढ देता येईल आणि कोणती प्रकरणे संचालक मंडळासमोर आणावी लागतील यासंबंधी आता सिडकोने स्पष्ट असे धोरण केले आहे. या दोन्ही वर्गवारीमध्ये न बसणारी प्रकरणे अर्थातच शासनाकडे पाठवावी लागणार आहेत. विकसित नोडमध्ये सिडकोने तेथील भूखंडासाठी रस्ते व तेथे आवश्यक असणारे लँड लेव्हलिंग दिले नसेल तर त्याला मुदतवाढ शून्य टक्के दर आकारून द्यावी लागेल. नवी मुंबईमधील बराचसा भाग हा CRZ-I, CRZ-II कांदळवनाने बाधित झालेला आहे. त्यामुळे बऱ्याचशा प्रकरणांमध्ये पर्यावरण विभागाची परवानगी घ्यावी लागते. अशा प्रकरणांमध्ये जास्तीतजास्त एक वर्षापर्यंत दंड न आकारता मुदतवाढ देण्यात यावी अशी तरतूद आपण केलेली आहे. अशी प्रकरणे सोडली तर बाकी सर्व प्रकरणांमध्ये अतिरिक्त भू अधिमूल्य (ALP) घ्यावा लागेल. पूर्वी सिडको अतिरिक्त भू अधिमूल्य (ALP) घेत होते त्यामध्ये देखील वाढ करण्यात आलेली आहे. जेणे करून दिलेल्या वेळेमध्ये लोकांनी जास्तीतजास्त वेगाने हे

भूखंड विकसित करावेत अशा प्रकारची तरतूद सिडकोने आणलेली आहे. यामध्ये मा. न्यायालयाने स्थगिती दिली असेल तर त्यांना तेवढा कालावधी वाढवून द्यावा लागतो. परंतु मुदतवाढ धोरणामध्ये या व्यतिरिक्त कोणताही अपवाद करीत नाही.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, या विषयाच्या संदर्भात जी समिती गठित करण्यात आलेली आहे त्या समितीने पैसे वसूल करण्याच्यासंदर्भात काय सांगितले आहे, यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, यामध्ये तीन वर्षांचा विलंब झालेला आहे. जीएडी मान्यता (अॅप्रूव्हल) न आल्यामुळे हा प्रकल्प करता आलेला नाही त्यामुळे तो गृहीत धरावा अशी समितीने शिफारस केलेली आहे. यामध्ये अतिरिक्त अॅण्डलपी घेता येणार नाही. हा प्रकल्प व्यापारी तत्वावर शक्य (प्रोजेक्ट कर्मशिअली व्हायबल) नसल्यामुळे तो व्यापारी तत्वामधून व्यापारी अधिक निवासी करावा अशी कंपनीची मागणी होती. परंतु यासंदर्भात सिडकोच्या डीसीआरमध्ये तशा प्रकारची तरतूद नाही. परंतु व्यापारी ऐवजी व्यापारी निवासी करावयाचा असेल तर हप्ता (प्रिमियम) भरून करण्याला हरकत नाही. परंतु यासंदर्भात शासन स्तरावर निर्णय होण्याची आवश्यकता आहे, अशा प्रकारचीही शिफारस करण्यात आलेली आहे. यामध्ये कंपनीचे असे म्हणणे होते की, रेल्वे स्टेशन प्रकल्प तसेच व्यापारी संकुल हे दोन वेगवेगळे प्रकल्प आहेत. व्यापारी संकुल प्रकल्प पूर्ण झालेला आहे परंतु रेल्वे स्टेशन प्रकल्प पूर्ण झालेले नाही त्यामुळे एएलपी लागत आहे. त्यामुळे हे दोन्ही वेगळे करावेत. यासंदर्भात समितीने शिफारस केली होती. परंतु संचालक मंडळाने ही शिफारस मान्य केलेली नाही. हा इंटिग्रेटेड वन हा मुळ प्रकल्प असल्यामुळे अशा प्रकारे वेगळे करण्याची शिफारस सिडकोने केलेली नाही.

यावर समितीने विचारणा केली की, सिडकोने स्वतःच्या पैशाने रेल्वे स्टेशन विकसित केलेले असल्यामुळे वाणिज्यिक झाले. परंतु वेगळे केल्याबरोबर व्यापारी संकुलाचे काम सुरू करावयाचे व ज्याच्यासाठी हे सर्व केले त्याला बाहेर काढावयाचे, यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, रेल्वे स्टेशन व व्यापारी संकुलाचे बांधकाम वेगळे करण्याचा विचार करावा असे समितीने म्हटले होते. परंतु संचालक मंडळाने वेगळे करणे योग्य राहणार नाही असे म्हटले असून शासनाकडे जो प्रस्ताव गेलेला आहे त्यामध्ये वेगळे करू नये असे म्हटलेले आहे. सन २००८-२०१० या कालावधीत सिडकोचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक श्री. जी. एस. गिल हे होते.

सध्या हा प्रकल्प अव्यवहार्य (नॉन व्हायबल) आहे असे कंपनीचे म्हणणे आहे. हे पूर्ण संकुल व्यापारी संकुल होते. विशेषतः नवी मुंबई तसेच मुंबईतील काही भागात मोठे व्यापारी संकुल यशस्वी होत नाही. नवी मुंबईमध्ये गेल्या दोन वर्षांमध्ये दोन ते तीन मोठे मॉल्स बंद पडले असून त्याची वेगवेगळी कारणे आहेत. आता मोठ्या प्रमाणात व्यापारी संकुल होत नाही. निवासी प्रकल्पांना (रेसिडेन्शियल) जास्त दर असल्यामुळे सिडको सुद्धा निवासी प्रकल्पांच्याच जास्त निविदा काढत आहे. आता व्यापारी संकुलांना (कमर्शियल कॉम्प्लेक्सला) कमी दर आहेत. जागा चांगली असेल तर व्यापारी संकुलांना चांगला दर मिळतो. परंतु आज तरी व्यापारी संकुल यशस्वी होत नाही. कंपनीची विनंती अशी होती की, आम्हाला वाणिज्यिकमधून वाणिज्यिक अधिक निवासी संकुल अशा पद्धतीचा बदल करून द्यावा.

तद्नंतर समितीने विचारणा केली की, जेव्हा निविदा आली त्यावेळी लार्सन अँड टुब्रोची ऑफर १८०९ करोड रुपयांची होती. परंतु त्यावेळची किंमत, त्यावेळचे बाजारभावानुसार दर आणि आजचे बाजारभावानुसार दर यामध्ये गेल्या १० वर्षात खूप मोठा फरक पडलेला असल्यामुळे या बाबी सिडकोने विचारात घेतल्या आहेत काय, यामध्ये एल अँड टी कंपनीचा नफ्याचा हिस्सा (प्रॉफिट ऑफ मार्जीन) फार मोठ्या प्रमाणात वाढणार असल्यामुळे याचा विचार शासन आणि सिडको करणार आहे काय, यावर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, या विषयाच्यासंदर्भात समितीने केलेल्या शिफारशीमध्ये मुदतवाढ द्यावी अशी शिफारस केली आहे. परंतु अतिरिक्त फायदा होणार नाही याचीही दखल घ्यावी असे म्हटलेले असल्यामुळे ही बाब सुद्धा विभागाला तपासावी लागणार आहे.

यानंतर महालेखापरिक्षकांनी असे मत व्यक्त केले की, समितीने शिफारशी निश्चित केलेल्या आहेत त्यामध्ये वसुली करण्याचे नियोजन सिडकोने करणे आवश्यक आहे. परंतु सिडकोने विकासकाला मान्यता आणि सूट दिलेली आहे. कायदेशीररित्या देखभालीकरीता पैसे वसूल करणे अन्यथा मा. न्यायालयामध्ये असा निकाल येईल की, सिडकोला काहीही पैसे मिळाले नाहीत. यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी असे निदर्शनास आणून दिले की, संबंधितांच्या मान्यतेनुसार संपूर्ण प्रकल्प अद्याप कार्यान्वित नाही आणि बहुतांशी मान्यता अद्याप बाकी आहेत त्या शासनाच्या निर्णयावर अवलंबून आहेत. जर एल.अँड टी. कंपनीकडून वसुली केली तर सिडको तेवढी रक्कम वसूल करण्यास सक्षम हवी. सिडकोला खात्री आहे. फक्त ६०% प्रकल्प पूर्ण झाला असून उर्वरित प्रकल्प पुढील काळात पूर्ण होईल.

१.५ अभिप्राय व शिफारस :-

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी लेखा परिक्षणाच्या वेळी महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळाच्या कामकाजासंदर्भात 'खाजगी संस्थेला अनुचित फायदा' या शीर्षकाखाली नवी मुंबई येथील सीवूड रेल्वे स्थानकावरील १६.५० हेक्टर इंटिग्रेटेड संकुल विकासाचे काम रु. १,८०९ कोटीला माहे फेब्रुवारी, २००८ मध्ये लार्सन अॅण्ड टुब्रो कंपनीला प्रदान केले होते. रु. १,८०९ कोटी भूअधिमूल्य रकमेपैकी एल. अॅण्ड टी. कंपनीने रु. ७२४ कोटी मार्च, २००८ मध्ये भरले. विकास करारानुसार उर्वरित भूअधिमूल्य एप्रिल, २००९, २०१० आणि २०११ अशा या वर्षातील हप्त्यामध्ये भरायचे होते. तथापि, एल. अॅण्ड टी. कंपनीने विहित मुदतीत उर्वरित अधिमूल्य भरले नाही.

सीवूड रेल्वे स्थानकावरील इंटिग्रेटेड संकुल विकसीत करण्याच्या कामाबाबत रेल्वेशी संबंधित **General Arrangement Drawings** ची मान्यता मिळविण्यासाठी एल. अॅण्ड टी. कंपनीला साडेतीन वर्षांहून अधिक कालावधी लागला. याकरिता देयक अदा करण्यास विलंब झाल्याने विलंब शुल्क (**Delayed Payment Charges**) सिडकोने आकारले नाही. सिडकोच्या संचालक मंडळाने जरी मुदतवाढ दिलेली असली तरी संचालक मंडळाने शासनाचे मत घेतलेले नाही. तसेच मुदतवाढीसंबंधात सिडकोच्या धोरणामध्ये स्पष्टता असणे अत्यंत आवश्यक आहे. परिणामी सिडकोचे पर्यायाने शासनाचे नुकसान झाले आहे. करारानुसार रेल्वेच्या आवश्यक त्या परवानग्या घेण्याची जबाबदारी एल. अॅण्ड टी. कंपनीची होती. परंतु कंपनीकडून कोणत्याही परवानग्या घेण्यात आल्या नाही. असे समितीच्या निदर्शनास आले. त्यामुळे एल. अॅण्ड टी. कंपनीकडून विलंब शुल्क व्याजासह वसूल करण्यात यावे. तसेच एखादा प्रकल्प विवक्षित कालावधीत पूर्ण होऊ शकत नसेल तर त्यास देण्यात येणाऱ्या मुदतवाढीसंदर्भात स्पष्ट धोरण आखण्यात यावे, अशी शिफारस समिती करित आहे.

लार्सन अॅण्ड टुब्रो कंपनीला सी-वूड्स रेल्वे स्थानकाचे काम देतांना किती रक्कम भरणा करायची, हप्ते किती द्यावयाचे अशा मुद्द्यांबाबत स्थापन करण्यात आलेल्या त्रिस्तरीय समितीने आपला अहवाल शासनास सादर केल्यानंतर शासनाने काढलेल्या त्रुटींबाबत सिडकोने पुनः शासनास सन २०१६ मध्येच अहवाल सादर केलेला असून एचबी ३२१०-२अ

शासनस्तरावर हा अहवाल दीड वर्षांपासून प्रलंबित आहे. सदर अहवालावर शासनाकडून कोणतीही कार्यवाही झालेली नसल्यामुळे सदर बाब गंभीर स्वरूपाची आहे. सबब, समिती शिफारस करते की, शासनाकडे प्रलंबित असलेल्या अहवालावर दोन महिन्यांत अंतिम निर्णय घेण्यात यावा व त्याबाबतचा अहवाल समितीला पाठविण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.

दोन — जमिनीच्या अनियमित हस्तांतरणामुळे महसुलाचे नुकसान (नवीन दराने जमिनीचे पुनर्वाटप न करता, भूखंड माझगाव डॉक लिमिटेड कर्मचाऱ्यांच्या १५ सोसायट्यांच्या हस्तांतरित केला आणि सन २०१० मध्ये कंपनीला रुपये २१.४६ कोटी महसुलाचे नुकसान सोसावे लागले) :-

२.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१०-११ च्या प्रकरण क्रमांक ३ मधील परिच्छेद क्रमांक ३.४ मध्ये “जमिनीच्या अनियमित हस्तांतरणामुळे महसुलाचे नुकसान” या संदर्भात महालेखाकारांनी पुढीलप्रमाणे अभिप्राय व्यक्त केले होते की, कंपनीच्या धोरणानुसार ज्याला जमीन देऊ केली आहे, त्या वाटपधारकाला जमिनीची गरज नसेल तर ती जमीन कंपनीच्या स्वाधीन करण्यात यावी व ही जमीन मग कर्मचाऱ्यांनी स्थापन केलेल्या सहकारी गृहनिर्माण संस्थेला (सीएचएस) प्रचलित राखीव किंमतीच्या २५० टक्के दराने अधिमूल्य भरल्यास वाटप करता येऊ शकते.

कंपनीने न्यू पनवेल, सेक्टर-२१ मध्ये ५३,८०० चौरस मीटरचा भूखंड रुपये ४३.०४ लाखात केंद्र शासनाचा उपक्रम असलेल्या माझगाव डॉक लिमिटेडला (एमडीएल) दिला आहे, त्यांना प्रथम पसंतीच्या तत्वावर रुपये ८० प्रति चौरस मीटर अशा सवलतीच्या दरात रहिवाशी वापरासाठी माहे जानेवारी, १९८२ मध्ये दिला आहे. तथापि, एमडीएलने ही जागा वापरली नाही. कंपनीच्या इस्टेट अधिकाऱ्यांने संचालक मंडळाची (बीओडी) संमती न घेता माहे जुलै, २००३ मध्ये ही जमीन कर्मचाऱ्यांनी स्थापन केलेल्या १५ सहकारी गृहनिर्माण संस्थेला हस्तांतरण करण्याचे मंजूर केले व रुपये सहा लाख हस्तांतरण खर्च म्हणून घेतले. परंतु, कंपनीच्या धोरणानुसार ह्या जमिनीचा ताबा घेऊन प्रचलित भावाच्या २५० टक्के दराने वरील सीएचएसना पुनर्वाटणी करायला हवी होती.

तसेच असे निदर्शनास आले की, १५ सीएचएसना हस्तांतरीत केलेली जमीन नियमित करण्याचा प्रस्ताव बीओडीसमोर माहे जानेवारी, २०१० मध्ये सादर करण्यात आला होता. बीओडीने हा

प्रस्ताव फेटाळला व व्यवस्थापक (शहरी सेवा) यांना भूखंडाचा ताबा परत घेण्यासंदर्भात पावले उचलण्याचे माहे ऑक्टोबर, २०११ मध्ये आदेश दिले. परंतु, कंपनीने भूखंडाचा ताबा घेतला नव्हता तसेच ह्या अनियमिततेला जबाबदार असलेले इस्टेट अधिकारी सेवानिवृत्त झाल्यामुळे त्यांच्यावर कोणतीही दंडात्मक कारवाई करण्यात आली नव्हती.

अशा प्रकारे, त्यावेळचा प्रचलित बाजार भाव रुपये १,६०० प्रति चौरस मीटरच्या २५० टक्क्याने गृहनिर्माण संस्थांना (सीएचएसना) भूखंड देण्याचे स्वतःचे धोरण न राबविल्यामुळे कंपनीला रुपये (५३,८०० चौ.मी. × रुपये ४,००० प्रति चौ.मी. = रुपये २१.५२ कोटी वजा रुपये सहा लाख = रुपये २१.४६ कोटी) २१.४६ कोटीचे नुकसान झाले.

माहे ऑगस्ट, २०११ मध्ये व्यवस्थापनाने असे म्हटले आहे की, गृहनिर्माण संस्थांकडून (सीएचएस) रुपये ९,६२५ प्रति चौरस मीटर या दराने अधिमूल्य वसूल करता यावा यासाठी शासनाने माहे मे, २०११ मध्ये सहमती दर्शवली. परंतु, माहे ऑक्टोबर, २०११ पर्यंत गृहनिर्माण संस्थांकडून (सीएचएस) ही रक्कम वसूल झालेली नाही, ही वस्तुस्थिती आहे.

२.२ याप्रकरणी समितीला पाठविलेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनात महामंडळाने खुलासा करताना असे नमूद केले आहे की, दि. १८ मार्च, १९९७ रोजी केलेल्या भाडेपट्ट्याच्या करारनाम्यानुसार सेक्टर-२१, नवीन पनवेल येथील ५३,७९९ चौ.मी. क्षेत्रफळाच्या जमिनीचे वाटप माझगाव डॉक लि. या कंपनीला प्राधान्याने तसेच सवलतीच्या दराने भाडेपट्ट्याची रक्कम आकारून निवासी उपयोगासाठी म्हणजेच कर्मचारी निवासस्थानासाठी केले होते. शासन व शासकीय अंगीकृत उपक्रमांना वाटप केलेल्या जमिनीचे हस्तांतर केवळ हस्तांतर शुल्क घेऊन करता येत नाही. तथापि, अशा जमिनीचा पूर्ण ताबा स्विकारून तदनंतर सदर जमिनीचे वाटप, संबंधित शासकीय उपक्रमातील कर्मचाऱ्यांनी स्थापन केलेल्या सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना, त्या वेळी प्रचलित असलेल्या भाडेपट्ट्याच्या दराने वाटप करण्याच्या विनंतीचा संचालक मंडळ विचार करू शकते. प्रस्तुत प्रकरणी तत्कालीन वसाहत अधिकारी यांनी या मार्गाचा अवलंब न करता, केवळ हस्तांतरण शुल्क रु. ६.०० लाख स्विकारून व त्रिपक्षीय करार करून ५३,७९९.९९ चौ.मी. क्षेत्रफळाची सर्व जमीन माझगाव डॉक लि. कंपनीच्या कर्मचाऱ्यांनी स्थापन केलेल्या १५ सहकारी गृहनिर्माण संस्थाना वाटप करण्याचे ठरविले असते तर, सहकारी गृहनिर्माण संस्थाना भूखंड वाटप करण्यासाठी त्यावेळी प्रचलित असलेल्या दराने म्हणजेच रु. ४,००० प्रती चौ.मी. (राखीव दर रु. १,६००/२५० %) दराने सदरची जमीन वाटप करावी लागली असती. त्यामुळे जुलै, २००८ मध्ये या सर्व

संस्थांना रु. ३,९२०/- प्रती चौ.मी. या फरकाच्या दराने (त्यावेळचा) प्रचलित दर रु. ४,०००/- (वजा) माझगांव डॉक लि. ने भाडेपट्ट्याची रक्कम भरलेला दर रु. ८० भाडेपट्ट्याच्या रकमेचा भरणा करण्यास कळविले होते. हस्तांतरण शुल्कापोटी भरलेली रक्कम रु. ६.०० लाख या रकमेतून वजा केली होती. तथापि, स्वप्नपुर्ती गृहनिर्माण संस्थेने केवळ रु. ४०.०० लाख भरणा केला परंतु भाडेपट्ट्याच्या रकमेचा भरणा केला नाही.

सत्यभामा सहकारी गृहनिर्माण संस्था व गणेश सहकारी गृहनिर्माण संस्था या दोन संस्थानी मा. मुंबई उच्च न्यायालयामध्ये रिट याचिका दाखल केली आहे. या दोन्ही संस्थांनी उपस्थित केलेला मुद्दा सारखाच आहे. मा. न्यायालयाने याचिका दाखल करून घेतल्या आहेत. पण कोणताही अंतरीम आदेश दिलेला नाही.

भाडेपट्ट्याच्या फरकाची रक्कम भरण्यास पुन्हा एकदा संधी मिळावी म्हणून या संस्था आग्रही होत्या. त्यामुळे या १५ संस्थांना फरकाची रक्कम भरण्यासंदर्भातील प्रस्ताव संचालक मंडळाच्या दिनांक ५ जानेवारी २०१० रोजी झालेल्या बैठकीपुढे मांडण्यात आला होता. तथापि, संचालक मंडळाने सदरचा प्रस्ताव मंजूर केला नाही व ही जमीन परत ताब्यात घेण्यात यावी असा ठराव पारित केला होता.

भाडेपट्ट्याची रक्कम भरण्यास पुन्हा एकदा संधी मिळावी म्हणून या संस्था फारच आग्रही होत्या. म्हणून तत्कालीन मा. अध्यक्ष, सिडको यांनी याबाबतचा प्रस्ताव पुन्हा एकदा संचालक मंडळापुढे मांडण्याचे निर्देश दिले होते. त्यानुसार संचालक मंडळापुढे नव्याने प्रस्ताव सादर केला होता. त्यावर या १५ संस्थांच्या नावे हस्तांतरण केलेली जमीन, रुपये ९,६२५ प्रती चौ.मी. या त्यावेळी प्रचलित असलेला अधिमुल्याच्या दराने व काही अटीवर नियमित करण्याबाबत ठराव क्र. १०३५६ दिनांक ६ ऑगस्ट, २०१० व ठराव क्र. १०३७९ दिनांक १६ ऑगस्ट, २०१० संचालक मंडळाने पारित केला होता.

भूखंडाचे संस्थांच्या नावे अनियमित हस्तांतर केल्याने सिडकोला रुपये २१.४६ कोटी वित्तीय नुकसान झाल्याचे व संचालक मंडळाने पारित केलेल्या ठरावानुसार सिडकोने जमिनीचा पूर्ण ताबा घेतला नसल्याचे लेखा परिक्षण भारताचे महालेखाकार (वाणिज्य लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र राज्य यांनी नमूद केले आहे.

महालेखाकारांस कळविण्यात आले होते की, प्रस्तुत प्रकरणी प्रचलित भाडेपट्ट्याच्या दराने होणारी रक्कम वसूल करण्याचा निर्णय सिडकोने घेतला असल्याने सिडकोला झालेल्या वित्तीय नुकसानाची संपूर्ण वसुली करण्यात येईल. तसेच महालेखाकारांस लेखापरिक्षण मागे घेण्याची विनंती केली होती. महालेखाकार यांच्या कार्यालयातून लेखा परिक्षण मागे घेण्याची कार्यवाही झाल्यानंतर संचालक मंडळाने पारित केलेल्या ठरावानुसार भूखंडाचे हस्तांतर नियमित करण्याची कार्यवाही करता येईल या समजूतीने उपरोक्त ठरावांची अंमलबजावणी करणे प्रलंबित ठेवले होते. तथापि, चौकशीअंती निदर्शनास आले की जोपर्यंत महामंडळ वित्तीय नुकसानीची वसुली करत नाही तोपर्यंत लेखापरिक्षण अहवाल मागे घेता येत नाही. तथापि, लेखा परिक्षण अहवाल असतांनाही महामंडळ वित्तीय नुकसानाची वसुली करून याबाबतचा अहवाल महालेखाकारांच्या कार्यालयाला सादर करू शकते.

त्यामुळे १५ संस्थांना झालेले जमीनीचे हस्तांतर नियमित करण्यासाठी संचालक मंडळाने पारित केलेले ठराव क्र. १०३५६ दिनांक ६ ऑगस्ट, २०१० व ठराव क्र. १०३७९ दिनांक १६ ऑगस्ट, २०१० ची अंमलबजावणी प्रचलित दराने अधिमुल्याची रक्कम आकारून करण्याचा प्रस्ताव संचालक मंडळास सादर करण्यात आला होता. सदरचा प्रस्ताव नगरविकास विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेकडे मंजूरीसाठी पाठविण्याचा प्रस्ताव संचालक मंडळाने ठराव क्र. १०५९१ दिनांक २२ डिसेंबर, २०११ अन्वये पारित केला. शासनाच्या मंजूरीच्या वेळी प्रचलित असलेल्या दराने अधिमुल्याची रक्कम आकारून व निम्ननिर्देशीत अटीवर सहकारी संस्थांना करण्यात आलेले जमिनीचे हस्तांतरण नियमित करण्यासाठी हा ठराव पारित करण्यात आला आहे.

(i) माझगांव डॉकने रुपये ८०/- प्रती चौ.मी. या दराने भरलेली भाडेपट्ट्याची रक्कम आणि हस्तांतरणाची रक्कम, या भूखंडासाठी देय ठरणाऱ्या सेवा आकाराच्या रकमेतून वळती करण्यात येईल. सेवा आकाराच्या थकबाकीची रक्कम जास्त असल्यास थकबाकीची रक्कम संस्थेकडून वसूल करण्यात येईल तर सेवा आकाराच्या थकबाकीची रक्कम कमी असल्यास होणारी अतिरिक्त रक्कम भाडेपट्ट्याच्या रकमेतून वळती करण्यात येईल.

(ii) सुधारीत करारनामा केल्याच्या तारखेपासून ५ वर्षांच्या कालावधीमध्ये सध्या असलेल्या संस्थेच्या सभासदांचे सभासदस्यत्व हस्तांतर करण्यात संस्थेस परवानगी दिली जाणार नाही. तथापि, विशिष्ट परिस्थितीत सभासदांचे सभासदस्यत्व त्यांच्या कायदेशीर वारसांना हस्तांतरण करता येईल.

(iii) संस्थेच्या सध्याच्या सभासदांना, त्यांची पत्नी/पतीचे नांव सहसभासद म्हणून संस्थेमध्ये सामावून घेणे आवश्यक आहे. यासाठी प्रशासकीय शुल्क आकारण्यात येणार नाही.

(iv) जर या संस्थांना, संस्थेमध्ये नव्याने सभासद घेणे आवश्यक ठरत असेल तर, सिडको (सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना भूखंडाचे वाटप) (सुधारणा) विनियम, २००८ मधील विनियम ६ मध्ये सुचविलेल्या पात्रतेच्या अटी पूर्ण करणारे माझगांव डॉक लि. चे कर्मचारी, केंद्र शासन व अंगीकृत उपक्रमातील आणि राज्य शासन व अंगीकृत उपक्रमातील कर्मचारी, स्थानिक स्वराज्य संस्था व गव्हर्नमेंट ॲटोनोमस बॉडीमधील कर्मचाऱ्यांना, प्रचलित दराने हस्तांतरण शुल्क भरून संस्थेचे सभासद होण्यास परवानगी दिली जाईल.

(v) मूळ भाडेपट्ट्याच्या कराराच्या तारखेपासून ४ वर्षांच्या कालावधीत बांधकाम पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

(vi) सुधारित करारनाम्याच्या तारखेपासून ४ वर्षांच्या कालावधीत बांधकाम पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

(vii) भाडेपट्ट्याच्या रक्कमेच्या वसुलीसाठी, नवी मुंबई जमिन विनियोग (सुधारित) विनियम, २००८ मध्ये करण्यात आलेल्या तरतुदीप्रमाणे अधिमूल्याच्या रकमेची वसुली करण्यात येईल. तथापि, अपवाद म्हणून विलंब शुल्क भरण्याच्या अटीवर, हप्त्याची रक्कम भरण्यास विहित केलेल्या मुदतीत प्रत्येकी ३ महिन्यांनी वाढ देण्यात येईल.

(viii) भाडेपट्ट्याच्या पहिल्या हप्त्याची रक्कम न भरल्याने संस्थेस दिलेला देकार रद्द केल्यास पहिल्या हप्त्यापोटी महामंडळाकडे जमा केलेल्या रक्कमेच्या १०% रक्कम जप्त करण्यात येईल. भाडेपट्ट्याच्या दुसऱ्या हप्त्याची रक्कम न भरल्याने देकार रद्द केल्यास, सिडकोकडे भरणे केलेल्या भाडेपट्ट्याच्या रकमेच्या २५% रक्कम जप्त करण्यात येईल. महाराष्ट्र शासनाच्या मंजूरीनंतरच उपरोक्त ठरावाची अंमलबजावणी करण्यात येईल. महामंडळाने दिनांक २३ फेब्रुवारी २०१२ च्या पत्रान्वये, उपरोक्त ठरावाची प्रत महाराष्ट्र शासनाच्या नगरविकास विभागाकडे पाठवून १५ सहकारी संस्थाना करण्यात आलेले जमिनीचे हस्तांतर नियमित करण्यास मंजूरी देण्याची विनंती केली आहे.

(ix) भूखंडाचे हस्तांतरण नियमित करतेवेळी प्रचलित असलेल्या अधिमूल्याच्या दराने रक्कम आकारण्याचा महामंडळाने निर्णय घेतला असल्याने रुपये ६६.८० कोटी (नविन पनवेल विभागाचा प्रचलित राखीव दर रुपये ४,५१५/- प्रती चौ.मी. विचारात घेता) ची वित्तीय वसुली होईल.

२.३ याप्रकरणी शासनाने असे अभिप्राय व्यक्त केले की, सिडकोने सादर केलेला खुलासा मान्य करण्यास हरकत नसावी. तसेच, संबंधित सोसायट्यांकडून ६६.८० कोटी रुपये वसूल करण्यात आले किंवा कसे याबाबतची माहिती सिडको महामंडळाकडून मागविण्यात येईल.

२.४ नगरविकास विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या उपरोक्त लेखी माहितीच्या अनुषंगाने समितीने प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग तसेच महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळाचे सह व्यवस्थापकीय संचालक व इतर अधिकारी यांची दिनांक २७ सप्टेंबर, २०१७ व ६ मार्च, २०१८ रोजी साक्ष घेतली. साक्षीच्या वेळी समितीने जमिनीच्या अनियमित हस्तांतरणामुळे महसुलाच्या झालेल्या नुकसानाचा हा विषय आहे. माझगाव डॉक लिमिटेड या केंद्र शासनाच्या उपक्रमाला जमीन दिलेली आहे, संदर्भातील सद्यःस्थिती काय आहे, अशी समितीने विचारणा केली.

यावर महामंडळाच्या सह व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, सिडकोने ५३ हजार ७९९ स्क्वेअरमीटर एवढी जागा माझगाव डॉकला नियमानुसार देऊ केला होता. मात्र माझगांव डॉकने ती जमिन वेगवेगळ्या १५ हाऊसिंग सोसायट्यांना हस्तांतरित केला. सिडकोच्या नियमाप्रमाणे असे होणे अपेक्षित नव्हते. पुढे लेखाआक्षेपामध्येही हा परिच्छेद आल्यानंतर त्यांच्याकडून काही रक्कम वसूल करण्याच्या सूचना सिडकोला लेखापरीक्षणामध्ये दिल्या. सदरहू जागा माझगांव डॉकला वाटप केली गेली होती, ती जागा माझगाव डॉकने संमतीविना गृहनिर्माणकरीता संबंधितांना हस्तांतरित केली.

तद्नंतर समितीने विचारणा केली की, तत्कालीन मालमत्ता अधिकारी, सिडको यांनी संचालक मंडळाच्या बैठकीत प्रस्ताव न ठेवता ती जमीन १५ टक्क्यांनी सन १९८२ मध्ये हस्तांतरित केली होती काय, यावर महामंडळाच्या सह व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, सदरहू जमीन माझगांव डॉकला वाटप केली होती, सदरहू जमिनीचा वापर घरांसाठी करावा, असे यामधून अपेक्षित नव्हते. तरीही ही जमीन सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना दिली गेलेली आहे. याचे परस्पर सिडकोअंतर्गत करारपत्रही झालेले आहे.

यावर समितीने विचारणा केली की, ही जमीन संमतीविना कोणत्याही इतर वापराविना कर्मचाऱ्यांच्या घराकरिता ही जमीन कार्यालयीन समूहामध्ये माझगांव डॉकला दिलेली आहे. शासनाच्या विविध उपक्रमांना अशा प्रकारे जमिनी त्या काळामध्ये दिल्या गेल्या होत्या. यासंबंधी लेखा परिच्छेद आहे. पैसे वसूल करण्यासंबंधी शासन पातळीवरून आदेश देण्यात आले. सिडकोने

याबाबत विविध पद्धतीने गणना केलेली आहे. विभागाने कायदा आणि धोरणे यानुसार यासंदर्भात योग्य ती कारवाई व वसूली करणे आवश्यक होते. परंतु लेखा परिच्छेद आल्यानंतर यासंदर्भातील कारवाईस सुरुवात झालेली आहे.

यावर सह व्यवस्थापकीय संचालकांनी असे सांगितले की, यानुसार या सोसायट्यांकडून १३८ कोटी रुपये दंड वसूल करणे क्रमप्राप्त आहे. त्यापैकी एका वर्षभरामध्ये २९ कोटी रुपयांची वसूली पूर्ण झालेली आहे. उर्वरित १०९ कोटी रुपये वसूल करण्याचे शासनाचे नियोजन आहे. त्यानंतर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, यामध्ये लेखापरिक्षकांचा हाच मुद्दा होता की, यामध्ये शासनाच्या महसूलाची कोणत्याही प्रकारची हानी होता कामा नये. शासनाने या सोसायट्यांकडून जर हे १३८ कोटी रुपये वसूल केले तर महसूल हानी होत नाही. सन २००३ नंतर माझगांव डॉककडे ही जमीन अनेक वर्षे विनावापर पडून होती. मागील वर्षी ही जमीन या सोसायटीला वाटप केलेली आहे. त्यानुसार १३८ कोटी रुपयांची वसूली करण्यात येणार आहे.

उपरोक्त खुलाशानंतर समितीने पुन्हा विचारणा केली की, सर्वसाधारणतः कोणताही परस्पर सामंजस्य करार (एमओयू) केल्यानंतरच्या चार वर्षांच्या काळामध्ये संबंधित प्रकल्प पूर्ण होणे अपेक्षित असते. सन २००३ मध्ये ही जमीन माझगाव डॉकला ज्या हेतूकरिता दिली होती, तो पूर्ण न करता ती जमीन विनावापर पडून होती, त्यावेळी तत्कालीन अधिका-यांनी कारवाई केली नाही. त्यानंतर विनावापर पडून असलेली जमीन सहकारी रहिवाशी संस्थेला संमतीविना (विथआऊट कन्सेंट) देण्यात आलेली आहे. रु.१३८ कोटी रुपयांची वसूली किती कालमर्यादेत वसूल करावयाचे आहेत,

यावर महामंडळाच्या सह व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, शासनाचे यावरील अभिमत घेणे आवश्यक होते. त्यानुसार मध्यंतरीच्या काळामध्ये शासनाला सिडकोकडून विनंती करण्यात आली होती, परंतु त्यानंतर शासनाचे मत किंवा परवानगी याची वाट न पाहता ही जमीन रहिवाशी संस्थेला देण्यात आलेली आहे. १३८ कोटी रुपये डिफ्रेन्शीयलची रक्कम आहे. सिडकोच्या नियमाप्रमाणे ही फरकाची रक्कम दंड वसूली म्हणून निश्चित करण्यात आलेली आहे.

त्यानंतर समितीने उपरोक्त खुलाशावर अशी विचारणा केली की, सन २०१२ मध्ये रु.६६.८० कोटीची वसूली करण्यासंदर्भातील प्रस्ताव शासनाकडे पाठविण्यास एवढा विलंब होण्याची कारणे काय, यावर विभागीय सचिवांनी उत्तर दिले की, कोणत्याही प्रकरणामध्ये रकमेची पूर्ण वसूली झाल्याशिवाय सिडको बांधकामाची परवानगी देत नाही त्या हेतूने सिडकोचा महसूल सुरक्षित आहे.

रक्कम वसूल झाल्याशिवाय माझगाव डॉक गृहनिर्माण सोसायटी जमीन वापरासाठी पात्र होऊ शकत नाही. सर्व रकमेची वसुली माहे जुलै, २०१८ पर्यंत करण्यात येईल. सिडकोच्या महसुलाचे संरक्षण केलेले आहे. यामध्ये कोणत्याही प्रकारची महसूल हानी झालेली नाही. माहे जुलै, २०१८ पर्यंत १३८ कोटी रुपयांचा महसूल या गृहनिर्माण संस्थांकडून वसूल करण्यात येणार आहे. याबाबत शासनाने महसूलासंदर्भातील प्रॅक्टिकल ॲप्रोच ठेवून कारवाई केलेली आहे. तरीही समितीची जर अशी शिफारस असेल तर ही १३८ कोटी रुपयांची मुदत रद्द करण्यात येईल यावर विभागाची हरकत नाही.

पुढे समितीने असेही निदर्शनास आणून दिले की, सन २०१२ मध्ये यासंदर्भात लक्षवेधी सूचना सभागृहामध्ये मांडण्यात आली होती. त्यावेळी जे उत्तर दिले गेले होते, त्यामध्ये आणि आताच्या वस्तुस्थितीमध्ये फरक आढळून येत आहे. संचालक मंडळापुढे या जमिनीच्या हस्तांतरणाबाबत कोणत्याही प्रकारच्या परवानगीसंदर्भातील प्रस्ताव सादर केलेला नाही. हा प्रस्ताव बोर्डापुढे ठेवून सर्व अटींच्या अधीन राहून मंजूर करून घेणे आवश्यक होते, असे महालेखापरिक्षक यांनी म्हटलेले आहे. नियमबाह्य हस्तांतरणाची परवानगी देणा-या अधिका-यांच्या विरोधात रितसर चौकशी करून कारवाई करणे प्रस्तावित करण्यात आलेले आहे. १३८ कोटी रुपये अजून जमा झालेले नाही. आतापर्यंत २९ कोटी रुपये जमा झालेले आहेत.

यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी असे मत व्यक्त केले की, शासन म्हणून सदरहू १३८ कोटी रुपये भरण्याची मुदत रद्द करणे योग्य नाही. यामध्ये कोठेही शासनाच्या महसुलाची हानी होत नाही. सन २०१७ मध्ये या जमिनीची पुन्हा एकदा नव्याने वाटप (फ्रेश ॲलॉटमेंट) करण्यात आलेली आहे. त्यानंतर १३८ कोटी रुपये भरण्याकरिता एकूण एक वर्षाचा कालावधी किंवा मुदत विहित करण्यात आलेली आहे. याकरिता वैधानिक अटी (लिंगल कंडिशनस) टाकण्यात आलेल्या आहेत. याकरिता आणखी मुदतवाढ देण्यात येणार नाही, याची सिडको काळजी घेईल.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, यामध्ये अनियमितता झालेली आहे. तत्कालीन इस्टेट अधिकारी यांनी त्यावेळी १५ सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना परवानगी देण्यात आली होती. सदरहू मालमत्ता अधिकाऱ्यांची नावे सांगण्यात यावीत. यावर महामंडळाच्या सह व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, श्री.मराठे व श्री.भोसले अशी त्यांची नावे आहेत. सन २००८ मध्ये श्री.भोसले सेवानिवृत्त झाले. सन २०१७ मध्ये श्री.मराठे सेवानिवृत्त झाले. या संदर्भात सन २०१२ मध्ये लक्षवेधी सूचना सभागृहात मांडल्यानंतर त्यांची चौकशी चालू झाली व त्यांच्यावर कारवाई करण्यात आली आहे.

यावर समितीने पुन्हा विचारणा केली की, सन २०१२ मधील लक्षवेधीचे उत्तर नगरविकास खात्याचे प्रमुख म्हणून माननीय मुख्यमंत्री महोदय यांनी दिले होते. सन २०१७ मध्ये अधिकारी सेवानिवृत्त झाले. मागील साक्षीच्या वेळी अधिका-यांनी असे उत्तर दिले होते की, अधिकारी निवृत्त झाला की, त्याच्यावर कारवाई करता येत नाही, हे योग्य नाही. लक्षवेधी सूचनेवर चर्चा झाल्यानंतर चौकशी कधी सुरु केली, आता ही चौकशी कोणत्या टप्प्यावर आहे, कोणत्या टप्प्यावर किती विलंब झाला व याकरिता कोणकोण जबाबदार आहे, या सर्वांची सविस्तर घटनाक्रमानुसार (क्रोनोलॉजिकल) माहिती सादर करण्यात यावी.

यावर विभागीय सचिवांनी समितीला असे विशद केले की, याबाबत माहिती घेतल्यानंतर आवश्यकतेप्रमाणे व नियमानुसार योग्य ती कारवाई केली जाईल. शासन म्हणून असे सांगत आहे की, सेवा निवृत्तीच्या ४ वर्षांनंतर नवीन चौकशी सुरु करता येत नाही. चौकशी सुरु असेल तर पेन्शनमधून वजाती करता येते. परंतु सिडको कर्मचा-यांना सेवानिवृत्ती वेतन योजना (पेन्शन स्कीम) लागू नाही, त्यामुळे त्यांच्या सेवानिवृत्तीनंतरच्या कारवाई अंतर्गत सेवानिवृत्ती वेतनामधून वजाती करता येत नाही. याबाबतची जबाबदारी निश्चित करण्यात आलेली आहे काय याची माहिती देण्यात येईल.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, दिनांक २५ एप्रिल, २०१२ रोजी झालेल्या बैठकीत असे म्हटले होते की, शासनासारखी सिडकोकडे सेवानिवृत्ती वेतनाची योजना नाही. त्यामुळे संबंधित व्यक्ती एकदा सेवानिवृत्त झाल्यानंतर चार वर्षांनंतर त्याच्याविरुद्ध कारवाई करता येत नाही. पण शासनामध्ये पेन्शन योजना असल्यामुळे सेवानिवृत्त कर्मचा-यावर वचक ठेऊ शकतो. त्यामुळे सेवानिवृत्ती पूर्वी कारवाई होणे आवश्यक आहे. नोकरीमध्ये असताना कितीही अनियमितता केली, भ्रष्टाचार केला आणि त्याची चौकशी झाली नाही तर त्या दरम्यान अधिकारी सेवानिवृत्त झाला किंवा स्वेच्छानिवृत्ती (व्हीआरएस) घेतली की, त्याची सुटका होते, असा याचा अर्थ होतो. यावर विभागीय सचिवांनी याबाबत माहिती तपासून घेऊन समितीसमोर सादर करण्यात येईल, असे आश्वासित केले.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, सिडकोमध्ये घडलेला भ्रष्टाचार, अनियमितता याबाबत सिडको कोणती कारवाई करते, सिडकोच्या नियमांमध्ये काहीतरी बदल करण्याची आवश्यकता आहे काय, ज्या अधिकाऱ्यांनी किंवा कर्मचाऱ्यांनी भ्रष्टाचार किंवा अनियमितता केल्यानंतर तो अधिकारी/कर्मचारी सेवानिवृत्त झाल्यानंतर अशा कर्मचाऱ्यांवर सिडकोची कारवाई करण्याची कोणती प्रक्रिया आहे, त्यांची संपत्ती जप्त करता येऊ शकत नाही का, याबाबत समितीला माहिती देण्यात यावी.

यावर महामंडळाच्या सह व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, कर्मचारी जरी सेवानिवृत्त झालेला असला तरी सुद्धा त्यांची चौकशी करण्यात येते. परंतु सिडकोच्या नियमानुसार त्यांना पेन्शन नसल्यामुळे त्यांची पेन्शन थांबविण्याचा प्रश्नच निर्माण होत नाही. विभागाकडे चौकशीची काही प्रकरणे सुरु आहेत. तदनंतर विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, महसूल हानी किंवा आर्थिक अनियमितता झालेली असेल तर त्यासाठी विभागीय चौकशी हा एकच पर्याय नसून इतर अनेक पर्याय उपलब्ध आहेत. इतर पर्यायांचा सिडको निश्चितपणे विचार करू शकते. जर महसुलाचे नुकसान झालेले असेल आणि वसुली होत नसेल तर सिडको राज्य शासनाच्या, सामान्य प्रशासन विभागाच्या, गृह विभागाच्या सूचनेनुसार निश्चितपणे कारवाई करू शकते.

यावर समितीने विचारणा केली की, मालमत्ता व्यवस्थापकाने हस्तांतरणामध्ये अनियमितता केलेली आहे. सदरचा प्रस्ताव संचालक मंडळापुढे ठेवलेला नाही. यामध्ये झालेली अनियमितता मान्य करण्यात आलेली आहे. त्यामुळे समितीचे असे मत आहे की, यासाठी जे कोणी अधिकारी जबाबदार असतील त्यांच्यावर जबाबदारी निर्धारित करण्यात यावी. तसेच नियमानुसार चौकशी किंवा इतर जी काही कारवाई करण्यात येणार आहे काय व ती कारवाई किती दिवसामध्ये पूर्ण करण्यात येणार आहे. यानंतर महामंडळाच्या सह व्यवस्थापकीय संचालकांनी असे विशद केले की, याबाबतची निश्चितपणे चौकशी केली जाईल आणि चौकशीमध्ये ज्या काही गोष्टी समोर येतील त्यानुसार कारवाई करण्यात येईल व केलेल्या कार्यवाहीचा या विषयाबाबतचा अहवाल सहा महिन्यांमध्ये समितीला सादर करण्यात येतील, असे आश्वासित केले.

दिनांक ६ मार्च, २०१८ रोजी विभागीय प्रतिनिधी व सिडकोच्या प्रतिनिधींची साक्ष घेण्यात आली. साक्षीच्या वेळी समितीने अशी विचारणा केली की, सिडकोने न्यु पनवेल सेक्टर २१ मध्ये ५३८०० चौ.मिटरचा भूखंड रु.४३.०४ लाखात माझगांव डॉक लि.कंपनीला प्रथम पंसती तत्वावर ८० रु. प्रति चौरस मीटर अशा सवलतीच्या दरात रहिवाशी वापरासाठी दिला होता. तत्कालीन इस्टेट अधिकाऱ्याने संचालक मंडळाची समंती न घेता ही जमीन परस्पर कर्मचाऱ्यांनी स्थापन केलेल्या १५ गृहनिर्माण सोसायट्यांना केवळ ६ लाख रुपये हस्तांतरण खर्च घेऊन मंजूर केला असा महालेखापरिक्षकांचा आक्षेप आहे. या अनियमितपणामुळे सिडकोला २१.४६ कोटी रुपयाचे नुकसान झालेले आहे झालेल्या नुकसानी प्रकरणी संबंधित इस्टेट अधिकाऱ्यावर कोणतीही दंडात्मक कारवाई करण्यात आली नाही. तसेच जमिनीचा वापर न केल्यास जमिनीचे वाटप करण्याचे अधिकार संचालक मंडळाला आहेत. त्यानुसार संचालक मंडळ निर्णय घेतात, त्यानुसार जुलै, २००८ मध्ये हस्तांतरणाचा शुल्क ४ हजार प्रति चौरस मीटर सर्व संस्थांना ३९२० रुपये प्रति

चौरस मीटर या फरकाच्या दराने भरावयास सांगितला होता. त्याप्रमाणे काही संस्थांनी भरला आहे. विशेष म्हणजे तत्कालीन संचालक मंडळाचा ठराव क्रमांक १०५९१ दिनांक २२ डिसेंबर, २०११ अन्वये पारित केला. त्यात शासनाच्या मंजूरीच्या वेळी प्रचलित दराने अधिमूल्याची रक्कम आकारून संस्थांना वाटप केलेल्या जमिनीचे हस्तांतरण नियमित करावे सांगितले होते त्यानुसार जमिनीच्या हस्तांतरणाची सद्यःस्थिती काय आहे,

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी समितीस असे सांगितले की, मुळात हा भूखंड माझगांव डॉक या कंपनीला दिला होता. माझगांव डॉक ही केंद्र शासनाची संस्था असल्यामुळे त्यांना हे भूखंड दिले होते नंतर हे भूखंड कर्मचाऱ्यांच्या सहकारी गृहनिर्माण संस्था स्थापन करून त्यांना ते हस्तांतरीत करण्यात आले. त्यामुळे सिडकोचे रुपये २१ कोटी ५२ लाख रुपयाचे नुकसान झाले. त्यानंतर सन २०११ मध्ये सिडकोच्या संचालक मंडळाने ठराव केला होता की, हे हस्तांतरण नियमित करावे आणि त्यासाठी शासनाची पूर्व परवानगी घ्यावी. त्यामुळे हे प्रकरण शासनाकडे गेले असता त्यावर ही बाब सिडकोच्या अधिकार क्षेत्रामध्ये असल्यामुळे शासकीय मान्यतेची आवश्यकता नाही. सिडकोच्या स्तरावर निर्णय घेण्यात यावा, असे शासनाने सिडकोला कळविले. तथापि, सिडकोच्या स्तरावर काही निर्णय झाला नाही. त्यानंतर सिडकोने पुन्हा शासनाला सन २०१५ मध्ये पत्र व्यवहार केला. सिडकोने दिनांक १२ ऑगस्ट, २०१६ रोजी हस्तांतरण नियमित करायचा निर्णय घेतला व ते नियमित केले. पण हे करीत असताना सिडकोच्या प्रचलित नियमाप्रमाणे ज्यादिवशी आपण नियमित करतो त्यादिवशीचे जे काही सिडकोचे आधारभूत दर असतात त्याप्रमाणे दर लावावे त्यानुसार त्यावेळेच्या दराप्रमाणे दर लावण्यात आले आहे व हस्तांतरण नियमित केले. एकूण १५ सहकारी गृहनिर्माण संस्था मिळून हा दर एकंदरीत १३८ कोटी रुपये आता आलेला आहे. हस्तांतर नियमित करण्याचे काम आता सिडकोने पूर्ण केलेले आहे. १५ सोसायट्यांपैकी ४ सोसायट्यांनी सिडकोबरोबर आता नव्याने करारनामे देखील केलेले आहेत. तथापि, सन २०१६ चा हस्तांतरण शुल्क लावलेला आहे तो अवाजवी आहे असे त्या सर्व सोसायट्यांचे म्हणणे आहे. त्यावर मात्र अद्याप निर्णय झालेला नाही.

समितीने अशी विचारणा केली की, सिडकोने सन २०११ मध्ये ठराव केलेला आहे की, जर शासनाचा निर्णय दिनांक ३१/०३/२०१२ नंतर मिळाला तर त्या कालावधीकरिता प्रयाज्य असलेले दर आकारण्यात येतील आणि हे प्रकरण पुन्हा दर निर्धारणाकरिता संचालक मंडळाकडे ठेवण्यात येणार नाही. सिडकोला शासनाने दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१३ रोजी कळविले की, नवी मुंबई जमीन विनियोग १९७५, नवी मुंबई जमीन विनियोग सुधारणा, २००८ अंतर्गत निश्चितीप्रमाणे शासनाची

मान्यता आवश्यक नसलेल्या भूखंड वाटपाच्या प्रकरणी शासनाकडे मान्यतेसाठी प्रकरण पाठविण्याची आवश्यकता नाही. सिडकोने याबाबत निर्णय घ्यावा असे कळविण्यात आलेले असताना सद्धा याप्रकरणी सन २०१३ ते २०१७ पर्यंत सिडकोच्या दिरंगाईमुळे विलंब केलेला आहे. सामान्य लोकांना भूदंड भरावा लागत असेल तर, त्याला जबाबदार कोण सिडको कार्यालय की, सहकारी गृहनिर्माण संस्था आहेत, यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, सन २०१३ रोजी शासनाने कळविल्यानंतर सिडकोच्या स्तरावर कोणताही निर्णय झाला नाही ही वस्तुस्थिती आहे.

तसेच समितीने असे मत व्यक्त केले की, शासनाने सन २०१३ चा त्यावेळेचा जो दर आहे त्याप्रमाणे दर आकारण्यात यावा असे स्पष्ट केलेले असताना सिडकोमुळे याप्रकरणी ज्या अधिकाऱ्यांमुळे विलंब झालेला आहे, त्यांच्यावर जबाबदारी निश्चित करावी. सिडकोने निर्णय न घेतल्यामुळे आता त्याच्या प्रचलित दराप्रमाणे त्यांना आकारणी करून देण्यात आली पाहिजे. त्यांचे नुकसान करण्याचे कारण नाही. जाणीवपूर्वक सिडकोने उशीर केल्यामुळे त्यांच्यावर जबाबदारी निश्चित केली पाहिजे. यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी असे निदर्शनास आणून दिले की, सिडकोची राखीव किंमत होती ती दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१३ रोजी ५२५० प्रति चौरस मीटर होती आणि सन २०१६ रोजी नियमित केली. त्यावेळेसचा ७८१० प्रति चौरस मीटर इतका दर होता.

यावर समितीने विचारणा केली की, शासनाने सन २०१३ रोजी मंजूरी दिली आहे. त्यावेळेच्या दराप्रमाणे त्या संस्थांनी भरणा करणे आवश्यक आहे. दिनांक १७ जून, २०१३ पासून सन २०१६ पर्यंत प्रलंबित ठेवले. माझगाव डॉकला हे प्रकरण सन २००३ मध्ये करारनामा करून हस्तांतरित केले आहे व सन २०११ च्या ठरावान्वये सन २०१३ चा जो दर ठरविण्यात आला आहे त्याप्रमाणे हस्तांतरण खर्च वजा करून दर आकारण्यात यावा, असे समितीचे मत आहे.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी असे निदर्शनास आणून दिले की, एकंदरीत १५ सोसायट्यांपैकी कैलास को-ऑप. हौसिंग सोसायटी, एम.डी. साई को-ऑप. हौसिंग सोसायटी आणि एम.डी.ओमकार को.ऑप. हौसिंग सोसायटी, माझगाव डॉक यापैकी एम.डी.ओमकार को.ऑप. हौसिंग सोसायटी, माझगाव डॉक यांनी १० कोटी ८९ लाख रुपये दिनांक २९ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी भरलेली आहे. त्यानंतर एम.डी.साई को-ऑप. हौसिंग सोसायटी यांनी दिनांक २४ एप्रिल, २०१७ रोजी रक्कम भरलेली आहे. त्यापैकी या तीन सोसायट्यांनी ५०% रक्कम अनुक्रमे दिनांक २९ एप्रिल, २०१७ व दिनांक १९ एप्रिल, २०१७ रोजी रक्कम भरलेली आहे.

यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, संचालक मंडळाने असे ठरविले आहे की, जर शासनाचा निर्णय दिनांक ३१ मार्च २०१२ नंतर मिळाला तर त्या कालावधीकरिता प्रयाज्य असलेले दर आकारणे, आणि हे प्रकरण पुन्हा दर निर्धारणाकरिता संचालक मंडळासमोर मांडण्यात येणार नाही. याप्रमाणे दिनांक ३१ मार्च, २०१२ नंतर हा शासनाचा निर्णय दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१३ आलेला आहे. त्यानुसार सर्व संस्थांना आकारण्यात आलेल्या रु. ५२५० प्रति चौरस मीटर दर आकारण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.

२.५ अभिप्राय व शिफारस :-

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी लेखा परिक्षणाच्या वेळी महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळाच्या कामकाजासंदर्भात “जमिनीच्या अनियमित हस्तांतरणामुळे महसुलाचे नुकसान” या शीर्षकाखाली सिडकोने माझगांव डॉक लि. यांना रुपये ५३ हजार ७९९ चौरस मीटर एवढ्या क्षेत्रफळाचा भूखंड प्रथम पसंती तत्त्वावर रुपये ८० प्रति चौरस मीटर सवलतीच्या दराने माहे जानेवारी, १९८२ मध्ये रु. ४३.०४ लाखामध्ये नियमानुसार देऊ केला होता. तथापि माझगांव डॉक लि. यांनी दिलेल्या भूखंडाची जागा वापरली नाही. सन २०१० मध्ये तत्कालिन प्रचलित बाजारभाव रुपये १६०० प्रति चौरस मीटरच्या २५० टक्के या दराने सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना भूखंड देण्याचे धोरण न राबविल्यामुळे सिडकोला रुपये २१.४६ कोटी महसुलाचे नुकसान सोसावे लागले.

केंद्र शासनाच्या उपक्रम असलेल्या माझगांव डॉक लिमिटेड नवीन पनवेल, सेक्टर-२१ मध्ये ५३,८०० चौरस मीटरचा भूखंड रु.८० प्रति चौरस मीटर या सवलतीच्या दराने रु.४३.०४ लाखात जानेवारी, १९८२ मध्ये दिलेला आहे. कंपनी मालमत्ता अधिकाऱ्यांनी संचालक मंडळाची मान्यता न घेता सदर भूखंड १५ सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना हस्तांतरण केले आहे व हस्तांतरण खर्च म्हणून रु.६.०० लक्ष घेतले आहे. शासकीय उपक्रमातील कर्मचाऱ्यांनी स्थापन केलेल्या सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना त्यावेळी प्रचलित असलेल्या भाडेपट्ट्याच्या दराने वाटप करण्याची विनंती सिडको संचालक मंडळ घेऊ शकते असेही ज्ञापनात नमुद केले अहे. तसेच भाडेपट्ट्याची रक्कम भरण्यास गृहनिर्माण संस्थांना संधी उपलब्ध करून देण्यासाठी संचालक मंडळापुढे प्रस्ताव सादर करण्यात आला आहे. त्यानुसार प्रचलित असलेल्या अधिमुल्याच्या दराने यापूर्वी माहे ऑगस्ट, २०१० मध्ये संचालक मंडळाने परित केलेल्या ठरावानुसार सदर प्रस्ताव नगर विकास विभागाकडे मंजुरीला पाठविण्यासाठी संचालक मंडळाने ठराव क्रमांक १०५९१ दिनांक २२ डिसेंबर, २०११ रोजी पारित

केला असून सदर ठरावात असे नमूद केले आहे की, संचालक मंडळाने असे ठरविले की, शासनाचा निर्णय दिनांक ३१ मार्च, २०१२ नंतर मिळाला तर त्या कालावधीकरिता प्रयाज्य असलेले दर आकारण्यात येतील आणि हे प्रकरण पुन्हा दर निर्धारणाकरीता संचालक मंडळासमोर मांडण्यात येणार नाही.' उक्त ठरावाच्या अनुषंगाने शासनाने दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१३ रोजी उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, सिडको यांना 'नवी मुंबई जमीन विनियोग विनियम, १९७५ तसेच नवी मुंबई जमीन विनियोग (सुधारणा) विनियम, २००८ अंतर्गत विवक्षीतपणे शासनाच्या मान्यतेची आवश्यक नसलेल्या भूखंड वाटपाचे प्रकरणी शासनाकडे मान्यतेसाठी प्रकरण पाठविण्याचे औचित्य नाही. प्रस्तुत प्रकरणी शासनाने सिडकोच्या ठराव क्रमांक.१०५९१, २२.१२.२०११ ला मान्यता देणे सदर नियमान्वये अपेक्षित असल्याचे दिसून येत नाही असे कळविले.

समितीच्या निदर्शनास असेही आले की, सिडकोच्या संचालक मंडळाने दिनांक २२ डिसेंबर, २०११ रोजीच्या ठराव १०५९१ अन्वये शासनास पत्रव्यवहार करून अभिमत मागविले. शासनाने ही दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१३ रोजीच्या पत्रान्वये " भूखंड वाटपाची प्रकरणे शासनाकडे पाठविण्याचे औचित्य नाही " असे विवक्षित स्वरूपात कळविले. तथापि, तद्नंतर देखील सिडकोने दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१३ रोजीच्या पत्रान्वये कोणताही नवीन मुद्दा समाविष्ट न करता पुनः शासनाचे मत मागविले. शासनाने दिनांक २६ जून, २०१५ रोजीच्या पत्रान्वये यापूर्वीच नमूद केलेले मत व्यक्त केले. यामध्ये गृहनिर्माण संस्थांची कोणत्याही स्वरूपाची चूक नसतांनाही सिडकोने मात्र शासनाच्या दिनांक २६ जून, २०१५ रोजीच्या पत्राचा संदर्भ घेवून त्यानंतरचा दर या सहकारी संस्थांना लावला. परिणामी सिडकोने याप्रकरणी जाणीवपूर्वक केलेला कालापव्यय स्पष्ट दिसत असतांनाही त्याचा भूदंड मात्र सहकारी संस्थांना सोसावा लागत आहे. समितीच्या मते, शासनाच्या दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१३ रोजी सिडकोला दिलेल्या अभिमताच्या अनुषंगाने सिडकोने कार्यवाही केली असती तर गृहनिर्माण संस्था त्यावेळचा दर लागू झाला असता शिवाय सिडकोस महसूल वृद्धीचा फायदा झाला असता.

सबब, माझगाव डॉक कंपनीला वितरीत करण्यात आलेले भूखंड कंपनीने १५ सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना हस्तांतरित केलेले आहेत. भूखंडाच्या हस्तांतरणाचा खर्च वजा करून सिडकोच्या संचालक मंडळाने दिनांक २२ डिसेंबर, २०११ रोजी केलेल्या ठरावानुसार सन २०१३-१४ मध्ये प्रयाज्य असलेले दर रुपये ५२५०/- प्रमाणे कंपनीच्या धोरणानुसार

प्रचलित भावाच्या २५० टक्के दराने अधिमूल्य आकारण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी व त्यानुसार उक्त १५ सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना भूखंडाचे हस्तांतरण करण्यात यावे. उक्तप्रमाणे केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीला तीन महिन्यांच्या आत पाठविण्यात यावा, अशी समितीची शिफारस आहे.

“महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादित ”

(सन २०१२-२०१३)

तीन — विकासकाला अदेय फायदा (विकासकासोबत केलेल्या तीन करारांमध्ये कंपनीने अदेय फायदे दिले त्यामुळे रु. १४९.३५ कोटीची वसुली होऊ शकली नव्हती) :-

३.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१२-१३ च्या प्रकरण क्रमांक ४ मधील परिच्छेद क्रमांक ४.१.१ मध्ये ‘ विकासकाला अदेय फायदा ’ या संदर्भात महालेखाकारांनी पुढीलप्रमाणे अभिप्राय व्यक्त केले. महाराष्ट्र सरकारने नागपूर येथे बहूआयामि आंतरराष्ट्रीय प्रवासी व मालवाहतूकीचे केंद्र (मिहान प्रकल्प) विकसित करण्यासाठी महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादितची (कंपनी) नोडल एजन्सी व विशेष योजना प्राधिकरण म्हणून माहे जानेवारी, २००२ मध्ये नेमणूक केली होती. कंपनीने माहे जून, २००६ मध्ये ३१ एकर जमिनीवर रु. ३१.६४ कोटी एवढी रक्कम खर्च करून आधुनिक नगर प्रकल्प (एमटीपी) विकसित करण्याचा आराखडा मंजूर केला. सामाजिक पायाभूत सुविधा व ६८० प्रकल्पग्रस्तांसाठी घरे बांधण्याचे कंत्राट मे.रेटॉक्स बिल्डर्स व डेव्हलपर्स प्रायव्हेट लिमिटेड, बांद्रा, मुंबई (विकासक) यांना माहे जुलै, २००८ मध्ये देण्यात आले होते. दुसऱ्या कंत्राटमध्ये विकासकाला जमिनीच्या स्वरूपात ४५ एकर मोबदला देण्याचे ठरले होते. वरील दोन कंत्राटा व्यतिरिक्त कंपनीने सहा एकर जमीन सात वर्षांसाठी रु. १.४९ कोटी भाडेपट्ट्याने रेडीमिक्स कॉंक्रीट प्लॅन्टसाठी माहे मे, २००६ मध्ये विकासकाला दिली होती. लेखापरीक्षणाने या तीन कंत्राटांची पडताळणी माहे सप्टेंबर, २०१२ मध्ये केली व पुढीलप्रमाणे निष्कर्ष काढले आहेत :

कंपनीने प्रदान केलेल्या जमिनीवर एक आधुनिक नगर विकसित करणे असा मुख्य हेतु या प्रकल्पामागे होता. खाजगी विकासकाने विकास पूर्ण केल्यानंतर व सहकारी गृहनिर्माण संस्था/सदनिका मालकांच्या संघटनेची नोंदणी झाल्यावर कंपनीने भाडेपट्टा करार नोंदणीकृत गृहनिर्माण संस्था/सदनिका मालकांच्या संघटनांबरोबर ९९ वर्षांसाठी करावयाचा होता. या कामासाठी विनंती प्रस्ताव (आरएफपी) माहे जून, २००५ मध्ये मागविले होते व ३१ एकरला कमाल विकास शुल्क रुपये ७२ लाख प्रति एकर दराने देकार देणाऱ्या विकासकाची कंपनीने माहे सप्टेंबर, २००५ मध्ये निवड केली होती. या प्रकल्पाच्या कामांमध्ये चाळ/सदनिका/दुकानाचा आराखडा, योजना, वित्त, बांधकाम, प्रवर्तन, देखभाल व विपणन इत्यादी गोष्टींचा समावेश होता. हा करार माहे जून, २००६ एचबी ३२१०-३अ

मध्ये करण्यात आला असून सदर प्रकल्प माहे ऑगस्ट, २०१२ पर्यंत पूर्ण करायचा होता त्यानुसार विकासकाने रुपये २२.३२ कोटी विकास शुल्क पाच हप्त्यामध्ये माहे जून, २००६ ते ऑगस्ट, २००८ या कालावधीत द्यायचे होते.

कंपनीने २००६ मध्ये ३१ एकर व मार्च, २०१० मध्ये ११.६४ एकर (एअरपोर्ट अॅथारिटी ऑफ इंडियाने इमारतीच्या उंचित कपात केल्याने बांधकामातील तूट दूर करण्यासाठी) जमिनीचे एकूण अधिमूल्य रुपये ९.३२ कोटी विकासकाला हस्तांतरीत केले आहे. विकासकाने दिनांक २३ डिसेंबर २०११ पर्यंत ३५८ सदनिकांचे बांधकाम पूर्ण केले होते तर १,४७० सदनिकांचे बांधकाम विविध स्तरावरील बांधकाम अपूर्ण अवस्थेमध्ये होते यापैकी विकासकाने ५५२ पूर्ण/बांधकाम अवस्थेतील सदनिका भाडेपट्टा कराराने दिल्या होत्या. त्यानंतर कामाची प्रगती झाली नव्हती. लेखापरिक्षकास खालील आर्थिक अनियमितता निदर्शनास आल्या :

संचालक मंडळाने विकासक निवडीला माहे सप्टेंबर २००५ मध्ये विनंती प्रस्तावाच्या (आरएफपी) अटी व शर्तीस अधीन राहून मंजुरी दिली होती. संचालक मंडळाने उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांना (व्हीसीअॅन्डएमडी) संचालक मंडळाच्या निर्णयाची अंमलबजावणी करण्यासाठी सर्व प्रकारचे प्रशासकीय व आर्थिक कृती करण्याचे अधिकार दिले होते. प्रकल्पाचे काम चालू असताना विकासकाने दिनांक ९ मार्च २०१० रोजी विनंती केली की, विजया बँकेकडून घेतल्या जाणाऱ्या रु. १०५ कोटीच्या कर्जाला कंपनीने प्रति हमी द्यावी. तथापि, कराराच्या अटीप्रमाणे वित्त व्यवस्थेची जबाबदारी विकासकाची होती शिवाय प्रति हमी देण्याची तरतूद सुद्धा करारामध्ये नव्हती. परंतु, त्यावेळच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी (व्हीसी अॅन्ड एमडी) ही विनंती मान्य केली आणि संचालक मंडळाची मंजुरी न घेता स्वीकृती दिल्याचे बँकेला त्याच दिवशी कळविण्यात आले. यासाठी कंपनीने दिनांक २४ जुलै २०१० रोजी नवीन करार केला व या करारात विकासकाच्या आर्थिक संस्था/बँक कर्जाला प्रति हमीची तरतूद करण्यात आली. अशाप्रकारे संचालक मंडळाची मंजुरी न घेता उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी (व्हीसी अॅन्ड एमडी) प्रति हमी देण्याचा घेतलेला निर्णय हा विनंती प्रस्तावाच्या (आरएफपी) अटीचा भंग करणारा तसेच अनियमित होता.

विकासकाने कंपनीच्या प्रकल्पासाठी प्रति हमीच्या आधारावर रुपये १०५ कोटीचे कर्ज बँकेकडून घेतले. तथापि, विकासकाने कर्जाची परतफेड करण्यास हयगय केली. यानंतर माहे फेब्रुवारी, २०१२ मध्ये विजया बँकेने कंपनीची प्रति हमी आवाहित केली व कंपनीच्या रुपये ११७ कोटी बँक ठेवीवर आपला सर्वसाधारण हक्क प्रस्थापित केला. बँकेने दोन्ही जमिनीचा (३१ एकर अधिक ११.६४ एकर) ताबा माहे एप्रिल, २०१२ मध्ये घेतला विकासकाने बँकेची न फेडलेली एकंदर थकबाकी (व्याजासहित) माहे मार्च, २०१३ अखेर पर्यंत रुपये १४०.०४ कोटी होती.

कराराच्या अटीप्रमाणे, विकासकाने वचन पुर्ततेसाठी रुपये १३.३९ कोटीची बँक हमी देणे आणि ती पूर्ण विकास शुल्क मिळेपर्यंत अंमलात राहणे आवश्यक होते. परंतु, विकासकाने ३१ एकर जमिनीचा शेवटचा हप्ता रुपये ४.४६ कोटी आणि अतिरिक्त ११.६४ एकर जमिनीचे रुपये २.६२ कोटी दिले नव्हते असे असताना सुद्धा, थकलेले विकास शुल्क कमी उत्पन्न गटातील घरांच्या कंपनीने द्यावयाच्या किंमतीतून समायोजित करता येईल या कारणास्तव विकासकाने दिलेली बँक हमी कंपनीने माहे मे २००८ मध्ये परत केली अशाप्रकारे बँक हमी परत करण्याचा कंपनीचा निर्णय हा करारातील अटीचा भंग करणारा होता. परिणामी, विकास शुल्क रुपये ९.९२ कोटी (रुपये २.८४ कोटी व्याजासहित) माहे ऑगस्ट २०१३ पर्यंत वसूल करणे बाकी होते ज्यासाठी कंपनीकडे कुठल्याही प्रकारची सुरक्षितता नव्हती.

वरील गोष्टीवरून असे आढळून येते की, त्यावेळच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी (व्हीसी अँड एमडी) अनेक प्रकारचे अदेय फायदे विकासकाला दिले व परिणामतः विकासकाकडून एकंदर थकबाकी रुपये १२६.९२ (मुदत ठेव रुपये ११७ कोटी, थकबाकी विकास शुल्क रुपये ९.९२ कोटी) कोटी वसूल करावयाचे बाकी होते ज्यासाठी कंपनीकडे कुठल्याही प्रकारची सुरक्षितता नव्हती (मे, २०१३). कंपनीने १४ मे, २०१२ रोजी करार समाप्तीची सुचना दिली व १६ जुलै २०१२ रोजी करार संपुष्टात आणला. परंतु, विकासकाने करार संपुष्टीला मा. उच्च न्यायालयात आवाहन दिले त्यानंतर न्यायालयाने माहे मे, २०१३ मध्ये आदेश दिले की, करारातील अटीनुसार विवाद निराकरण यंत्रणेचा अवलंब करावा. करारातील कलम १९ नुसार, विवाद निराकरणासाठी त्यावेळचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक (व्हीसी अँड एमडी) हे स्वतः व ऐकटेच लवाद होते. परंतु, त्यांच्या नेमणूकीला सध्याच्या व्यवस्थापनाचा विरोध असल्यामुळे त्यावेळच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी (व्हीसी अँड एमडी) लवाद प्रक्रियेतून माघार घेतली. नंतर मा. उच्च न्यायालयाने मा. सर्वोच्च न्यायालयाचे निवृत्त न्यायाधीशांची लवाद म्हणून माहे जुलै, २०१३ मध्ये नेमणूक केली. विकासकाने करार संपुष्टाविरुद्ध केलेला अर्ज माहे नोव्हेंबर, २०१३ ला लवादाने फेटाळला आणि हा लवादाचा निर्णय मा. उच्च न्यायालयाने सुद्धा माहे नोव्हेंबर, २०१३ मध्ये उचलून धरला. यानंतर विकासकाने सर्वोच्च न्यायालयामध्ये अर्ज करून वरील मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशास डिसेंबर, २०१३ मध्ये आवाहन दिले होते.

संचालक मंडळाने जानेवारी, २०१४ मध्ये अतिरिक्त मुख्य सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (नागरी उड्डाण), महाराष्ट्र सरकार, व्यवस्थापकीय संचालक, सिकॉम लिमिटेड व कंपनीचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक (व्हीसी अँड एमडी) यांचा समावेश असलेली समिती घटित केली. ही समिती बँकेशी संबंधित थकित विषयी वाटाघाटी करेल तसेच कंपनीची मालमत्ता ताब्यात घेण्यासाठी व प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी मार्ग सुचवेल.

व्यवस्थापनाने माहे जुलै, २०१३ मध्ये असे म्हटले होते की उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक (व्हीसी अॅन्ड एमडी) यांना संचालक मंडळाच्या सप्टेंबर, २००५ च्या निर्णयानुसार सर्व प्रशासकीय व आर्थिक कृतींची अंमलबजावणी करण्याचे पूर्ण अधिकार होते. व्यवस्थापनाने असेही म्हटले की संचालक मंडळाचा निर्णय व्यापक होता आणि त्यावेळच्या व्यवस्थापनाला कदाचित असे वाटले असावे की बँक प्रति हमी देण्यासाठी संचालक मंडळाची पुन्हा मंजूरी घेणे गरजेचे नव्हते परंतु, कंपनीने दिलेले उत्तर बरोबर नव्हते कारण संचालक मंडळाचा निर्णयाप्रमाणे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांना (व्हीसी अॅन्ड एमडी) सर्व निर्णय हे विनंती अर्ज प्रस्तावाच्या अटी व शर्तीच्या अधिन राहून घ्यावयाचे होते. त्यामुळे त्यावेळच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी (व्हीसी अॅन्ड एमडी) संचालक मंडळांची मंजूरी न घेता प्रति हमी देण्याचा निर्णय अनियमित होता. तसेच, त्यावेळच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक (व्हीसी अॅन्ड एमडी) कराराचे स्वाक्षरिकर्ता होते यांची लवाद म्हणून नेमणूक करणे गैर वाटते कारण तेच कंपनीचे कार्यवाहक होते.

वरील गोष्टीमुळे असा परिणाम झाला की कंपनी आपल्या मुदत ठेवी रुपये ११७ कोटी वरील बँकेचा हक्क दूर करू शकली नाही. विकासकाने बँकेला गहाण ठेवलेल्या ४२.६४ एकर जमिनीचा ताबा मिळविण्यासाठी बँकेची रुपये १४०.०४ कोटीची थकबाकी फेडणे गरजेचे आहे. याशिवाय, विकास शुल्क रुपये ९.९२ कोटी सुद्धा अद्यापपर्यंत विकासकाकडून वसूल होवू शकले नव्हते.

३.२ याप्रकरणी समितीला पाठविलेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनात महामंडळाने खुलासा करताना असे नमूद केले आहे की, (१) लेखा परिक्षणानुसार विकासक मे. रेंटॉक्स बिल्डर्स अॅन्ड डेव्हलपर्स प्रा. लि. च्या विनंतीवरून म.वि.वि.कंपनीने विजया बँकेकडून घेतल्या जाणा-या रुपये १०५ कोटीच्या कर्जाला प्रती हमी दिली. तथापि, प्रति हमी देण्याची तरतूद करारामध्ये नव्हती, हे खरे आहे.

तथापि, असे नमूद करण्यात येते की, नागपूर येथे बहुआयामि आंतरराष्ट्रीय प्रवासी व माल वाहतुकीचे केंद्र (मिहान प्रकल्प) विकसित करण्यासाठी म.वि.वि. कंपनीची स्थापना करण्यात आली, आणि प्रकल्प क्षेत्रातील रोजगाराच्या, निवासाच्या मागणीकरिता विकास योजनेमध्ये निवासी प्रयोजनाची तरतूद म.वि.वि. कंपनीने केली आहे. त्यानुसार, आधुनिक नगर प्रकल्प विकसित करण्याचे काम विकासकांना स्पर्धात्मक निविदेच्या प्रक्रियेने प्रदान करण्यात आले. मात्र प्रकल्पाच्या हिताकरिता प्रकल्प वित्तीय व्यवस्थेकरिता विजया बँकेस प्रती हमी देण्यात आली. दुर्दैवाने आर्थिक मंदीमुळे विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) चे आकर्षण गुंतवणूकदारांमध्ये राहिले नाही, आणि तेथे पुरेसा कामगारवर्गही राहिला नाही. परिणामतः विशेष आर्थिक क्षेत्रामध्ये निवासाची मागणी क्वचितच

राहिली, आणि प्रकल्प जीवंत ठेवण्याकरीता प्रति हमी देण्यात आली. म.वि.वि. कंपनीकडून सदर प्रति हमी एप्रिल २०१२ पर्यंत देण्यात आली होती. सदर प्रकल्प २४ महिन्यांच्या कालावधीत पूर्ण होणे गरजेचे होते. विकासकाकडून समाधानकारक प्रगती आढळून न आल्याने कंपनीने दिनांक १६ जुलै २०१२ च्या पत्रान्वये दिनांक ३० जून २०१२ पर्यंतची रक्कम रुपये ९.४८ कोटी भरण्याचे निदेश देऊन सदर कंत्राट रद्द करण्याचे आदेश दिले होते. SLP (Civil) No.३९४८२/२०१३ मध्ये मा. सर्वोच्च न्यायालयाने ते उचलून धरले आहे.

(२) तद्नंतर मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या सदर आदेशान्वये आधुनिक नगर प्रकल्प मिहान, नागपूरच्या समस्या दूर करण्याकरीता प्रयत्न करण्यात आले.

(३) आधुनिकनगर प्रकल्प तसेच प्रकल्पग्रस्त रेडिमिक्स कॉंक्रीट प्लॅट (MTP तसेच PAP व RMC) प्रकल्प पुनरुज्जिवित करण्यासाठी मे. चौरंगी बिल्डर्स यांनी दिलेला प्रस्ताव संचालक मंडळाच्या दि.४ मे २०१६ रोजी झालेल्या ५४ व्या बैठकीत तत्वतः स्विकारण्यात आला. तद्नंतर दि. ७ जुलै २०१६ च्या ५५ व्या बैठकीत अप्पर मुख्य सचिव (वित्त) यांच्या अध्यक्षतेखाली एक उपसमिती स्थापन करण्यात आली. उपरोक्त प्रकल्पांच्या पुनरुज्जीवनाच्या प्रस्तावातील वाणिज्यिक बाबी तपासण्याचे काम सदर उपसमितीकडे सोपविण्यात आले.

(४) सदर उपसमितीने विस्तृत विचारविनिमय करून फर्स्ट सिटी प्रकल्प पुनरुज्जिवित करण्याचा निर्णय घेतला. त्यानुसार IJM या कंपनी बरोबर विशेष हेतु वाहन (SPV) निर्माण करण्यात आले, विजया बँकेने मान्य केलेल्या OTS रक्कम रु.१२० कोटीच्या १० टक्के रक्कम मविवि कंपनी मार्फत सदर कंपनीने विजया बँकेस अदा करणे त्यात अपेक्षित होते. त्याप्रमाणे उपसमितीने समझोता कराराचा मसुदा अंतिम केला व असा निर्णय घेतला की फर्स्ट सिटी प्रकल्पाच्या कामाची प्रगती विचारात घेऊन तसेच मेसर्स चौरंगी बिल्डर्स यांनी कामात दाखविलेली उद्योग प्रवणता लक्षात घेऊन सर्वमान्य तोडगा काढण्यात येईल जेणेकरून उर्वरित प्रकल्पग्रस्त रेडिमिक्स कॉंक्रीट प्लॅट (PAP आणि RMC) प्रकल्पामधील अडचणी देखील दूर करता येतील.

(५) उपरोक्त एक वेळ समझोता (OTS) रकमेच्या १० टक्के होणारी रक्कम रु. १२ कोटी मेसर्स चौरंगी बिल्डर्स यांनी मविविकंपनी मार्फत विजया बँकेस अदा केली आहे.

(६) उपरोक्त समितीने केलेली शिफारस कंपनीच्या संचालक मंडळाच्या दिनांक २६ जून २०१७ च्या ६० व्या बैठकीमध्ये स्विकारण्यात आली.

(७) कंपनीच्या संचालक मंडळाने मंजूर केलेल्या मसुद्याप्रमाणे समझोता करार दिनांक ३० जून २०१७ रोजी निष्पादित करण्यात आला. मेसर्स चौरंगी बिल्डर्स यांनी स्थापन केलेल्या एस.पी.व्ही. कंपनीने एक वेळ समझोता (OTS) च्या उर्वरित रक्कम रु. १०८ कोटी म.वि.वि. कंपनीमार्फत विजया बँकेस अदा केली आहे.

(८) SPV कंपनीतर्फे उर्वरित विकास शुल्क व्याज व अन्य देणी यासह म.वि.वि. कंपनीस अदा करण्यात येत आहे. म.वि.वि. कंपनीस एस.पी.व्ही. कंपनी सोबत विकास करार निष्पादित झाल्यानंतर लगोलग अदा करण्यात येत आहे.

(९) एक वेळ समझोता (OTS) रक्कम वसूल झाल्यानंतर विजया बँकेनी कर्जाचे खाते बंद केले आणि ना देय प्रमाणपत्र जारी केले व म.वि.वि. कंपनीची मुदतठेव देखील मुक्त केली आहे.

विजया बँकेने २०८.२४ हेक्टर जमिनीवरील दावा देखील सोडण्याचे मान्य केले आहे. विविध न्यायालयीन प्रलंबित प्रकरणे मागे घेण्याची प्रक्रिया देखील सुरु करण्यात आली आहे आणि लवकरच ती पूर्ण करण्यात येईल. अशाप्रकारे आता संपूर्ण प्रकरण निकाली काढण्यात आले आहे; म.वि.वि. कंपनीने आपल्या प्रलंबित रकमा वसूल केल्या आहेत व सदर प्रकल्प लवकरच पूर्ण होईल आणि सर्वसामान्य जनतेला त्याचा लाभ मिळेल.

३.३ याप्रकरणी शासनाचे अभिप्राय नाहीत.

३.४ सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळ यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या उपरोक्त लेखी माहितीच्या अनुषंगाने समितीने प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभाग तसेच महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळाचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक व इतर अधिकारी यांची दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी साक्ष घेतली. समितीने अशी विचारणा केली की, शासनाने अगोदर जो अभिप्राय दिला होता तो आणि आता सादर केलेली माहिती यामध्ये विसंगती आहे. कारण, शासनाने दिलेल्या अभिप्रायामध्ये त्या अधिकाऱ्यांवर जबाबदारी निश्चित करण्यात यावी, असे नमूद केलेले असतांना त्या संदर्भात कोणताही उल्लेख केलेला नाही.

याप्रकरणी महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, जबाबदारी निश्चित करणे हा मुद्दा घेतलेला नाही. मूळ मुद्दा असा होता की, विकासकाला ज्या सवलती दिल्या आहेत त्यानुसार महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीचा निधी खर्च झाला आहे. तसेच महामंडळाने

सन २००६-०७ मध्ये निविदा सूचना काढली होती. एसईझेडच्या नॉन प्रोसेसिंग एरियामधील ३१ एकर जमिनीवर २०८६ सदनिका बांधून त्या विशेष आर्थिक क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्या वर्गासाठी वितरित कराव्यात, विक्री करावी अशा प्रकारची निविदा सूचना प्रसिद्ध करण्यात आली होती. त्या निविदा सूचनेनुसार सन २००६ मध्ये विकासकाबरोबर निविदा प्रक्रिया करून भाडेपट्टा करार (लिज डिड) तयार झाले. त्यानंतर सन २०१० पर्यंत बांधकाम होऊ शकले नाही. ते बांधकाम न होण्यासाठी दोन मुख्य कारणे होती. त्यापैकी पहिले कारण असे होते की, ते विमानतळाच्या फनेलमध्ये येत होते. सन २००६ मध्ये विमानतळ प्राधिकरणाने ६१ मिटरची उंची मंजूर केली होती. त्यानंतर सन २००८ मध्ये ६१ मिटरची उंची करता येणार नाही. असे सांगण्यात आले. त्यामुळे काम सुरू करता आले नाही. तदनंतर सन २००९ मध्ये ४३ मीटर पर्यंतच बांधकाम करता येईल असा उल्लेख केला. त्यामुळे बांधकाम होऊ शकले नाही.

दुसरा मुद्दा असा होता की, विशेष आर्थिक क्षेत्रामध्ये ज्या सदनिका बांधण्यात येणार आहेत त्या विशेष आर्थिक क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्या व्यक्तींसाठीच ठेवाव्यात, त्या सदनिकांची बाहेरच्या व्यक्तींना विक्री करू नये, हा सुद्धा वादाचा मुद्दा होता. या दोन्ही वादातून मार्ग काढण्यासाठी विलंब झालेला आहे. सन २०१० मध्ये विकासकाबरोबर विकास करार (डेव्हलपमेंट अॅग्रीमेंट) केले. विकासकाने त्या कराराप्रमाणे ३१ एकर जमिनीचे प्रती एकर ७२ लाख रुपयांप्रमाणे विकास शुल्क किंवा जमिनीचे मूल्य द्यावयाचे होते आणि दोन वर्षात तो प्रकल्प पूर्ण करावयाचा होता. परंतु, यासाठी विलंब झालेला आहे. विकासकाला विशेष आर्थिक क्षेत्रामध्ये आवश्यक तो कर्मचारी वर्ग मिळू शकला नसल्यामुळे हा प्रकल्प रखडला. या दरम्यान मूळ निविदा प्रक्रियेमध्ये आनुषंगिक तारण (कोलॅटरल सिक्युरिटी) देण्याची तरतूद नव्हती. परंतु, सन २००८ मध्ये तत्कालीन व्यवस्थापकीय संचालकांनी आनुषंगिक तारण (कोलॅटरल सिक्युरिटी) हा मुद्दा देखील मंजूर केला आणि सन २०१० मध्ये जो विकास करार (डेव्हलपमेंट अॅग्रीमेंट) तयार झाला त्यामध्ये त्या मुद्द्याचा समावेश केला. त्यानुसार विकासकाने १०५ कोटी रुपयांचे कर्ज घेतले होते. विकासकाने १०५ कोटी रुपयांचे कर्ज घेतल्यानंतर त्या कर्जाची वेळेवर परतफेड झाली नाही, म्हणून प्रकल्प पूर्ण झाला नाही.

तदनंतर समितीने सदर प्रकल्पाचे बांधकाम सुरू झाले होते काय अशी विचारणा केली असता, महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, प्रकल्पाचे बांधकाम सुरू होऊन काही इमारती उभ्या राहिलेल्या आहेत. परंतु, बांधकाम पूर्णत्वास आले नाही. विकासकाने एकाच वेळी सर्व इमारतींचे काम सुरू केले आणि आता त्या इमारतींचे बांधकाम विविध टप्प्यांवर आहे. त्या दरम्यान त्यांनी ५५२ लोकांबरोबर सदनिका विक्रीचा करार देखील

केला होता. परंतु, घेतलेल्या कर्जाची वेळेवर परतफेड न झाल्यामुळे ही मालमत्ता विजया बँकेने जप्त केली. विजया बँक महामंडळाची अग्रेसर असलेली (लिड) बँक होती महामंडळाचे आनुषंगिक तारणासाठी (कोलॅटरल सिक्युरिटी) बँकेकडे जे मुदत ठेवीच्या (फिक्स डिपॉझीट) स्वरूपात असलेले ११७ कोटी रुपये देखील बँकेने जप्त केले. तदनंतर न्यायालयीन प्रक्रिया सुरू झाली. त्यामुळे महामंडळाने माहे जुलै, २०१२ मध्ये विकासकाला सूचना (नोटीस) देऊन त्यांचा परवाना रद्द केला. विकासकाचा परवाना रद्द केल्यानंतर विकासकाने परवाना सरू करणेसाठी अर्ज सादर केला होता. परंतु महामंडळाने तो अर्ज संचालक मंडळासमोर ठेवून आणि संचालक मंडळाने त्यांच्या अर्जाचा विचार करण्यात येईल असे सांगितले.

तसेच संचालक मंडळाने अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती स्थापन केली. कारण, एमएडीसीचे ११७ कोटी रुपये अडकलेले होते, २०८ हेक्टर जमिनीवर विजया बँकेचा बोजा होता, ५५२ लोकांनी सदनिका नोंद (फ्लॉट बुक) केलेल्या होत्या असे तीन मुद्दे होते. या तिन्ही मुद्द्यांवर तोडगा काढण्यासाठी संचालक मंडळाच्या मान्यतेनुसार समिती स्थापन करण्यात आली. ज्यावेळी माहे जून महिन्यात समितीची अंतिम बैठक झाली त्यावेळी या मुद्द्यांवर सर्वमान्य तोडगा निघाला आणि समझोता करार (सेटलमेंट अॅग्रीमेंट) तयार करण्यात आला. विकासकाने विजया बँकेकडून १०५ कोटी रुपयांचे कर्ज घेतले होते. विजया बँक एक वेळ समझोता (वन टाईम सेटलमेंट) करीत असेल तर त्यासाठी तृतीय पक्ष (थर्ड पार्टी) म्हणून आयजेएम कंपनीला महामंडळामार्फत देयक अदा (पेमेंट) करण्याची मूभा घ्यावी, समझोता करार (सेटलमेंट अॅग्रीमेंट) करावा, कंपनीचे विकासकाकडून काही येणे असेल तर ते आल्यानंतर सन २०१० मध्ये जे करार केले होते त्याचे सुद्धा नवीन विकास करार करावे आणि विकासक, कंपनी व विजया बँक यांच्यामध्ये विविध न्यायालयात जी प्रकरणे सुरू होती ती प्रकरणे त्यांनी मागे घ्यावीत, अशा चार मुद्द्यांवर तोडगा काढण्यात आला. सुरुवातीला पहिल्या टप्प्यात १० टक्के म्हणजे १२ कोटी रुपये आणि दिनांक ३० जून, २०१७ रोजी ११२ कोटी रुपये म्हणजे एक वेळ समझोता करारामध्ये (वन टाईम सेटलमेंट) जी १२० कोटी रुपये रक्कम निश्चित करण्यात आली होती ती रक्कम विकासक आणि त्यांच्या सोबतची जी नवीन कंपनी आहे त्यांनी भरलेली आहे. महामंडळाच्या ११७ कोटी रुपयांच्या ठेवी बँकेकडे अडकून पडलेल्या होत्या. त्या ठेवीवर ७ टक्के, ८ टक्के, ९ टक्के म्हणजे त्या त्यावेळी जे व्याज असेल त्याप्रमाणे १८० कोटी रुपयांच्या जवळपास रक्कम मिळालेली आहे.

तसेच महामंडळाची २०८ हेक्टर जमीन बँकेकडे गहाण होती. ती महामंडळाला परत मिळेल. बँकेकडे ११७ कोटी रुपयांच्या ठेवी अडकलेल्या आहेत. त्यापैकी अजून एक-दोन ठेवी परत मिळावयाच्या राहिलेल्या आहेत. विकासकाकडून जे पैसे येणे होते ते नवीन विकासक देण्यास तयार झालेला आहे. त्यांच्याकडून व्याजासह ९.५ कोटी रुपये वसूल करावयाचे राहिले होते. जमिनीच्या मूल्यापैकी जी रक्कम शिल्लक राहिलेली होती ती देखील नवीन विकासकाने महामंडळाला देण्याचे कबूल केलेले आहे. महामंडळाने नवीन विकास कराराचा (डेव्हलपमेंट अॅग्रीमेंट) मसूदा मान्यतेसाठी संचालक मंडळासमोर ठेवलेला आहे. संचालक मंडळाने मान्यता दिल्यानंतर महामंडळ नवीन विकास करार (डेव्हलपमेंट अॅग्रीमेंट) करणार आहे. नवीन विकास करार (डेव्हलपमेंट अॅग्रीमेंट) करण्यापूर्वी त्यांच्याकडून ते पैसे वसूल करून घेण्यात येतील. याप्रकरणी विलंब झालेला आहे हे मान्य आहे. नंतरच्या काळात जो बदल झालेला आहे. त्यामुळे एमएडीसीचे १२० कोटी रुपये वसूल झालेले आहेत, बँकेकडील रक्कम वसूल झालेली आहे, जमिनीवरील बोजा निघालेला आहे. या सर्व बाबी समितीच्या निदर्शनास आणून दिलेल्या आहेत. महामंडळाने त्या प्रमाणे सुधारित उत्तर तयार केलेले आहे. शासनाने जबाबदारी निश्चित करण्याबाबत जे आश्वासन दिलेले आहे त्याचा प्रस्ताव देखील महामंडळ निश्चितपणे शासनाकडे सादर करेल.

उपरोक्त खुलाशानंतर समितीने पुन्हा विचारणा केली की, सुरुवातीला सन २००६ मध्ये निविदा (टेंडर) काढली होती त्यामध्ये अटी व शर्ती नमूद केलेल्या होत्या. त्या अटी व शर्ती बदलण्याचा अधिकार उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक (एमडी) यांना आहे काय, यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, या संदर्भातील कागदपत्रे तपासली असता संचालक मंडळाने व्यवस्थापकीय संचालकांना अधिकार दिलेले आहेत त्या अधिकाराचा वापर करून हे काम केले आहे. परंतु, त्यांना ते अधिकार नव्हते.

तदुनंतर समितीने विचारणा केली की, या परिच्छेदाच्या अनुषंगाने शासनाचा जो अभिप्राय आहे. त्याप्रमाणे कार्यवाही झाली पाहिजे यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांविरुद्ध कारवाई न करण्याची कारणे काय आहे, यावर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, तत्कालीन अधिकाऱ्यांनी संचालक मंडळाच्या पूर्व मान्यतेशिवाय बँकेस हमी देण्याची जी बेजबाबदार कृती केलेली आहे त्याची चौकशी करून त्यांच्यावर जबाबदारी निश्चित करावी. तत्कालीन अधिकारी ५-६ वर्षांपूर्वीच सेवानिवृत्त झालेले आहेत. म्हणून पुढे काही कार्यवाही झाली नाही. संबंधित अधिकारी सेवानिवृत्त झालेले असले तरी आपल्याला जबाबदारी निश्चित करावीच

लागेल. या समितीने उपस्थित केलेल्या प्रश्नासंदर्भात विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, व्यवस्थापकीय संचालक सेवानिवृत्त होऊन १० वर्षे झालेली आहेत. सेवानिवृत्त झाल्यानंतर त्यांना एमएडीसीमध्ये नियुक्ती देण्यात आली होती.

विभागीय सचिवांनी दिलेल्या उपरोक्त उत्तरानंतर समितीने पुन्हा विचारणा केली की, उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक सेवानिवृत्त होऊन १० वर्षे झालेले आहेत. ज्या यंत्रणेच्या माध्यमातून उशिरा लक्षात आले त्यांच्यावर जबाबदारी निश्चित करावी. कारण त्यांनी हे प्रकरण मुद्दाम १० वर्षे विभागाकडे येऊ दिले नाही. १० वर्षे झाले म्हणून काही करता येत नाही. असे म्हणणे संयुक्तिक होणार नाही. वयाच्या अठ्ठावनाव्या वर्षी सेवानिवृत्त झाल्यानंतर ते तत्कालीन उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक झाले. यावर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, तत्कालिन व्यवस्थापकीय संचालक यांना सेवा निवृत्त झाल्यानंतर नियुक्त करण्यात आले होते.

उपरोक्त खुलाशानंतर समितीने विचारणा केली की, विकासकाला अदेय फायदा मिळण्यासाठी संचालक मंडळाची परवानगी न घेता कार्यवाही केली तर महामंडळाच्या मुख्य लेखापालांनी कसे काय मान्य केले, यावर महामंडळाच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, महामंडळाचे तत्कालिन व्यवस्थापकीय संचालक यांचीच स्वाक्षरी आहे. कनिष्ठ अधिकारी/कर्मचाऱ्यांकडून नस्ती सादर झाली असेल. परंतु, मूळात जो निर्णय घेतला होता तो उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी घेतला होता.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, हा लेखा परिच्छेद सन २०१२-१३ या आर्थिक वर्षातील आहे. शासनाने केलेली कार्यवाही सन २०१२-१३ मधील आहे. परंतु, आता पर्यंत संबंधितांवर जबाबदारी निश्चित करण्यात आलेली नाही, शासनाने केलेल्या कार्यवाहीचे जापन सन २०१२-१३ मध्ये आलेले आहे. याप्रकरणी किती दिवसात चौकशी आणि जबाबदारी निश्चित करणार आहात, यावर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, त्याची प्रक्रिया उद्या सुरू करता येईल. परंतु, किती दिवसात प्रकरण निकाली निघेल हे निश्चित सांगता येणार नाही. व्यवस्थापकीय संचालक तत्कालीन आयएस अधिकारी आहेत. आता ते सेवानिवृत्त झालेले आहेत. त्यासाठी सामान्य प्रशासन विभाग, माननीय मुख्यमंत्री यांची मान्यता घ्यावी लागेल. म्हणून कालमर्यादा सांगू शकत नाही. आता नेमण्यात आलेले नवीन विकासक म्हणून आयजेएम नावाची कंपनी आहे. या विकासकाचे अगोदरचे नाव चौरंगी होते. आताचे नाव आयजेएम एक्सपिरिया आहे. व्यवस्थापकीय संचालकांनी सांगितले की, चौरंगीचे नाव रिटॉक्स होते. रिटॉक्सचे नामकरण चौरंगी केले. आता चौरंगीचे दुसरे नाव आयजेएम आहे.

तद्नंतर समितीने विचारणा केली की, ही दुसरी स्वतंत्र कंपनी आहे. या कंपन्यांचे संचालक वेगवेगळे आहेत. चौरंगीने कोणताही फायदा न मिळविता १२० कोटी रुपये स्वतःच भरले का, त्या नवीन कंपनीने पैसे भरलेले आहेत. ५५२ लोकांनी तेथे गाळे / सदनिका नोंद केले होते, त्यांना पूर्ण ताबा केव्हा देण्यात येणार आहे, यामध्ये बांधकाम केलेले आहे. यामध्ये पहिल्या फेजमध्ये ५५२ किंवा त्यापेक्षा जास्त लोकांनी सदनिका नोंद केल्या असतील तर टप्प्याटप्प्याने नवीन विकास करारावर सही झाल्यानंतर दोन वर्षांनंतर भोगवटा प्रमाणपत्र (ओ.सी.) देण्यात येईल, अशी अट घालण्यात आली. त्याप्रमाणे ते सदनिकेचा ताबा घेऊ शकतात. सदरहू करारावर (अॅग्रीमेंट) आता महिनाभरामध्ये सही करण्यात येईल. दोन वर्षे म्हणजे अंतिम सीमा (डेडलाईन) आहे, जसजसे बांधकाम पूर्ण होईल, त्यानुसार भोगवटा प्रमाणपत्र (ओ.सी.) देण्यात येईल.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, महामंडळाने त्यामध्ये भागीदारांना जमीन दिलेली आहे, करारामध्ये (अॅग्रीमेंटमध्ये) सर्व जबाबदारी विकासकावरच ठेवलेली आहे. यामध्ये महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीची (एमएडीसीची) नैतिक जबाबदारी आहे. महामंडळ ती नाकारत नाही, परंतु या सर्वांचे हित व्हावे म्हणून महामंडळाने तो एक तोडगा काढलेला आहे. यासंदर्भात महाअधिवक्ता यांचे वैधानिक मत (लिगल ओपिनियन) घेतलेले आहे. तसेच, नामांकित विधी संस्थेचे (लॉ फर्म) मत (ओपिनियन) घेतलेले आहे, त्यांनी वेळोवेळी जे सल्ले दिलेले आहेत, त्यानुसारच कार्यवाही केलेली आहे. नवीन विकास करार (न्यू डेव्हलपमेंट अॅग्रीमेंट) आहे, दोन्ही समझोता करार (सेटलमेंट अॅग्रीमेंट) विधी प्राधिकरणाकडून तपासून (लिगल आर्थॉरिटीकडून वेट) घेतलेले आहेत.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, कालबद्ध कार्यक्रमाविषयी माहिती समितीला देण्यात यावी. तसेच करार केव्हा करण्यात येणार आहे. पहिल्या टप्प्यामध्ये किती सदनिका वितरित करण्यात येणार आहेत. उर्वरित मुलभूत सुविधा ज्या निर्माण करावयाच्या आहेत, त्या केव्हा निर्माण होणे अपेक्षित आहे व सदनिकांचा ताबा (पजेशन) केंव्हापर्यंत मिळणार आहे याबाबतची माहिती समितीला अवगत करण्यात यावी.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, नवीन विकास करारावर (न्यू डेव्हलपमेंट अॅग्रीमेंट) ३० नोव्हेंबर, २०१७ च्या पूर्वी सही करण्यात येईल. ज्या तारखेला त्यावर सही होईल त्या तारखेपासून दोन वर्षांमध्ये ज्या ज्या व्यक्तींनी सदनिका विकत घेतल्या असतील, विकत घेण्याचे करार केले असतील, बुकिंग केले असेल, त्या व्यक्तींना त्या सदनिका दोन वर्षांच्या आतमध्ये टप्प्याटप्प्याने पूर्ण करून ताब्यात दिल्या जातील. दोन वर्षांच्या

आत सर्व सदनिका पूर्ण करून देण्यात येतील, त्याकरिता कार्यपालन सुरक्षितता (परफॉर्मन्स सिक््युरिटी) म्हणून बँक हमीची तरतूद ठेवलेली आहे. दोन वर्षात नाही केले तर ती बँक हमी महामंडळाला जप्त देखील करता येईल. त्याच्या पुढील टप्पा जो आहे, २०८६ सदनिका बांधावयाच्या होत्या, त्याचे बांधकाम त्यांनी आठ वर्षांमध्ये पूर्ण करावे, अशी अट देखील त्यामध्ये टाकलेली आहे.

नवीन निविदेअंतर्गत यापूर्वीच बांधकाम केलेले आहे, आणखी नवीन निविदा काढली तर त्यामध्ये जास्त कालावधी जाईल. या प्रकल्पामध्ये विकासकाने एक इमारत (बिल्डींग) उभी करून पूर्ण केली नाही, जितक्या इमारती (बिल्डींग) मंजूर होत्या त्याच्या थोड्या कामास सुरुवात केलेली आहे. तेथे मोकळ्या (व्हॅकंट) जागा उपलब्ध नाहीत. सर्व काम एकाच वेळी सुरु केलेले असल्यामुळे, मोकळी (व्हॅकंट) जागा जी आहे, ती केवळ अनिवार्य खुली जागा (कंपल्सरी ओपन स्पेस) अशा जागाच मोकळ्या जागा म्हणून गणता येण्यासारख्या आहेत. उर्वरित सर्व इमारतीचे काम वरपर्यंत नेलेले आहे.

तद्नंतर समितीने विचारणा केली की, इमारत बांधकामाकरिता नियम व शर्ती (रुल्स अॅण्ड रेग्यूलेशन) आड येणार नाही का, या बांधकामाकरिता ४३ मीटरपर्यंत उंची मंजूर केलेली आहे. बांधकामाची उंची ४३ मीटरच्या वर जाणार नाही. त्या पद्धतीने बांधकाम विभागाकडे मंजूर केलेले आहे. आता ५५२ लोकांनी सदनिका नोंद केलेल्या आहेत. याकरिता आता विक्री झाली तर त्याचा मोबदला (कॉम्पॅन्सेशन) रेरा कायदानुसार द्यावा लागेल. याकरिता रेरा कायदा लागू आहे का, यावर महामंडळाच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, रेरा कायदा लागू आहे, परंतु या प्रकल्पाकरिता रेराची जी काही कारवाई करावयाची आहे, त्याची सर्व जबाबदारी विकासकावर दिलेली आहे. ज्यावेळी नवीन विकासक येईल, त्यावेळी नवीन करार निश्चितपणे होईल. दिनांक ३० नोव्हेंबर २०१९ पर्यंत त्यांना सदनिका मिळतील, ही जबाबदारी जुना विकासक आणि नवीन विकासक यांच्यावरच ठेवलेली आहे.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, जुन्या विकासकाची यामध्ये काय भूमिका आहे, जुना विकासक आणि नवीन विकासक यांनी संयुक्त उपक्रम (जॉईंट व्हेन्चर) केलेला आहे. त्यांनी समझोता करार (सेटलमेंट अॅग्रीमेंट) केलेला आहे, हा नवीन विकासक त्यांच्यासोबत संयुक्त उपक्रम (जॉईंट व्हेन्चर) करणार आहे का, या अटी व शर्तीमध्ये कंपनीला म्हणजेच एमएडीसीला फायदा होणार आहे काय, एमएडीसीचे पैसे यामध्ये आहेत. कारण आता जमिनीची किंमत वाढलेली आहे, त्या जमिनीवर आता परत पुन्हा बांधकाम करण्यास परवानगी दिलेली आहे.

ज्यामुळे महामंडळाला पैसे परत मिळणार आहेत. आता तर व्याजाचा दर (रेट ऑफ इंटररेस्ट) वाढलेला आहे, आताच्या परिस्थितीत नवीन दर काढले असते तर जास्त फायदा झाला असता. परंतु यामध्ये महामंडळाचे पैसे अडकले होते. शासनाचे एवढे पैसे अडकवून ठेवणा-या व्यक्तिवर जबाबदारी निश्चित करून चौकशी करणे आवश्यक आहे.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, समझोता करार (सेटलमेंट अॅग्रीमेंट) एमएडीसी, जुना विकासक आणि नवीन विकासक यांच्यामध्ये करण्यात येणार आहे, यामधील अटी व शर्ती सर्वाना मान्य असणे अपेक्षित आहे. त्रिपक्षीय करार व कायदेशीर बाबींची पूर्तता (ट्रायपार्टी अॅग्रीमेंट व लिगल फॉर्मलिटीज) व्यवस्थित पूर्ण करणे आवश्यक आहे. विकासकाने सर्व सांभाळावयाचे आणि मुख्य मालक (प्रिन्सिपल ओनर) म्हणून यामध्ये एमएडीसी असल्याने योग्य ती काळजी घेण्यात येईल.

याप्रकरणी समितीने पुन्हा विचारणा केली की, नवीन विकासक येणार आहेत, त्यांनी १२० कोटी रुपये भरलेले आहेत काय, अटी/शर्तीमध्ये (टर्म्समध्ये) काय ठरलेले आहे, यावर महामंडळाचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, या त्रिपक्षीय करारामध्ये (ट्रायपार्टी अॅग्रीमेंट) जी १२० कोटी रुपयांची वसुलीची कारवाई दिनांक ३० जून, २०१७ रोजी झाली होती. समझोता कराराचा (सेटलमेंट अॅग्रीमेंटचा) मूळ मुद्दा हाच होता की, विजया बँकेने एक वेळ समझोताची (ओटीएस) रक्कम निश्चित केलेली आहे, जुन्या विकासकाच्या वतीने (बिहाफ) भरलेली आहे. महामंडळामार्फत सुरुवातीला माहे मार्च, २०१७ मध्ये १२ कोटी रुपये भरलेले आहेत. जून, २०१७ मध्ये १०८ कोटी रुपये भरलेले आहेत. समझोता करार (सेटलमेंट अॅग्रीमेंट) अंतर्गत १०८ कोटी रुपयांचा धनादेश दिला, त्याच दिवशी धनादेश ताब्यात घेतला. समझोता करारानुसार धनादेश संचालक मंडळाने मंजूर केला. महालेखापाल आणि विधी संस्थेने तपासणी केली होती. विक्री करारावर सही करण्यात आलेली आहे. या समझोता करारामध्ये शासनाचे सगळेच्या सगळे पैसे महामंडळाला व्याजासकट मिळाले. महामंडळाचे ११७ कोटी रुपये होते, ते व्याजासकट १८० कोटी रुपये मिळालेले आहेत. बँकेने जप्त करून ठेवले होते, ते सर्व पैसे मिळालेले आहेत. बँकेने तसे महामंडळाला पत्र दिलेले आहे.

३.५ अभिप्राय व शिफारस :-

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी लेखा परिक्षणाच्या वेळी महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळाच्या कामकाजातील 'विकासकाला अदेय फायदा' यासंदर्भात नागपूर येथे

मिहान प्रकल्प विकसित करण्यासाठी महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादितची नोडल एजन्सी व विशेष योजना प्राधिकरण म्हणून माहे जानेवारी, २००२ मध्ये नेमणूक केली होती. विकासकासोबत केलेल्या तीन करारामध्ये कंपनीने अदेय फायदे दिले त्यामुळे रुपये १४९.३५ कोटीची वसुली होऊ शकली नाही. (त्यामध्ये रुपये ११७ कोटी मुदत ठेवीवरील बँकेचा हक्क कंपनी दूर करू शकली नाही, विकास शुल्क रु. ९.९२ कोटी वसूल होऊ शकले नाही, अग्रीम रु. १५.७५ कोटी, व्याज रु. ३.१४ कोटी व प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार शुल्क रु. १.९७ कोटी वसूल होऊ शकले नाही तसेच रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी जमीन कराराचे रु.१.५७ कोटी असे एकूण १४९.३५ कोटी वसूल करणे बाकी होते) कंपनीने ३१ एकर जमिनीवर आधुनिक नगर प्रकल्प (एमटीपी) विकसित करण्याचे काम जून, २००६ मध्ये देण्यात आले होते. महामंडळाने सन २०१० मध्ये विकासकासमवेत विकास करार केला होता. त्यानुसार ३१ एकर जमिनीचे प्रति एकर रुपये ७२ लाख प्रमाणे विकास शुल्क किंवा जमिनीचे मूल्य द्यावयाचे होते आणि २ वर्षांच्या आत प्रकल्प पूर्ण करावयाचा होता. तथापि, यासाठी विलंब झालेला आहे तसेच सन २००८ मध्ये तत्कालिन व्यवस्थापकीय संचालकांनी पुन्हा सन २०१० मध्ये विकास करार केला त्यामध्ये आनुषंगिक तारण (Collateral Security) या मुद्याचा समावेश करण्यात आला. त्यानुसार विकासकाने विजया बँकेकडून रुपये १०५ कोटी कर्ज घेतले व विकासकाकडून कर्जाची वेळेवर परतफेड न झाल्यामुळे ही मालमत्ता विजया बँकेने जप्त केली आणि महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीचे विजया बँकेकडे मुदत ठेवीच्या स्वरूपात जमा असलेले रु. ११७ कोटी आनुषंगिक तारण म्हणून विकासकाला दिल्यामुळे विजया बँकेने जप्त केले.

तद्नंतर त्रयस्थ पक्ष म्हणून आयजेएम कंपनीला विजया बँकेकडून घेतलेल्या कर्जासंदर्भात एकावेळ समझोता (One Time Settlement) करार करण्याची मूभा देण्यात यावी. त्यानुसार महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीचे विजया बँकेकडे अडकलेल्या ठेवी व बँकेकडे गहाण असलेली जमीन विमानतळ कंपनीला परत करावयाची आहे. तथापि, तत्कालिन उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक यांनी संबंधित विकासक मे. रेटॉक्स बिल्डर्स अॅण्ड डेव्हलपर्स प्रा.लि. (नंतरचे नाव चौरंगी बिल्डर्स) यांच्यासमवेत नव्याने विकास करार करून आनुषंगिक तारण (Collateral Security) दिल्यामुळे महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीला विहित कालावधीत मिळणारी रक्कम प्राप्त होऊ शकली नाही. तसेच सदर इमारतीमध्ये ५५२ लोकांनी सन २००६ च्या दरानुसार सदनिकांसाठी नोंद केलेली होती त्यांना अद्याप सदनिकांचा ताबा मिळू शकलेला नाही. तसेच पुढील टप्प्यातील २०८६ सदनिकांचे बांधकाम होवू शकले नाही. विकासकाला

दिलेल्या आनुषंगिक तारणामुळे (Collateral Security) विमानतळ कंपनीच्या विजया बँकेकडे असलेल्या रुपये ११७ कोटीच्या ठेवीपैकी काही ठेवीवरील रक्कम अद्याप अप्राप्त आहेत. तसेच विकासकाकडून व्याजासह रुपये ९.५ कोटी वसूल होणे बाकी आहे.

सबब, मे. रेटॉक्स विकासकाकडून महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीला देय असणारी रक्कम रुपये ९.५ कोटी लवकरात लवकर वसूल करण्यात यावी. तसेच सन २०१० मध्ये विकासकासमवेत केलेल्या करारामध्ये आनुषंगिक तारण (Collateral Security) या मुद्याचा समावेश केल्यामुळे महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीचे तत्कालिन उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांवर जबाबदारी निश्चित करण्यात यावी व त्यांच्याविरुद्ध दंडात्मक कारवाई करण्यात यावी. उपरोक्त प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीला ३ महिन्यांच्या आत सादर करण्यात यावा, अशी समिती शिफारस करित आहे.

चार—सामाजिक पायाभूत सुविधा व प्रकल्पग्रस्तांसाठी घरे :-

४.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१२-१३ च्या प्रकरण क्रमांक ४ मधील परिच्छेद क्रमांक ४.१.२ मध्ये “सामाजिक पायाभूत सुविधा व प्रकल्प ग्रस्तांसाठी घरे” या संदर्भात महालेखाकारांनी पुढीलप्रमाणे अभिप्राय व्यक्त केले होते की, सामाजिक पायाभूत सुविधा व प्रकल्पग्रस्तांसाठी ६८० घरे बांधण्याचे काम माहे जुलै २००८ मध्ये विकासकाला दिले होते. प्रकल्पाचा अंदाजित खर्च रु. ७३.१७ कोटी होता व प्रकल्प कंपनीने दिलेल्या जमिनीवर राबवायचा होता. हा प्रकल्प प्रभावी तारखेपासून (२३ फेब्रुवारी २००९) १२ महिन्यांच्या आत पूर्ण करावयाचा होता. निविदांच्या अटीप्रमाणे, विकासकाचा मोबदला कंपनीने मिहानमधील जमिनीच्या (४५ एकर) स्वरूपात द्यावयाचा होता. भरपाईच्या जमिनीचे हस्तांतर मात्र ९० टक्के प्रकल्प ग्रस्तांचे पुनर्वसन झाल्यानंतर करावयाचे होते. यासंबंधी, आम्हाला खालील गोष्टी आढळून आल्या:

निविदा अटीप्रमाणे, विकासक रु. २० कोटी अग्रीम १२ टक्के वार्षिक व्याजासह मिळण्यास पात्र होता व त्यासाठी अग्रीमाच्या १.१२ पट बँक हमी देणे गरजेचे होते. संचालक मंडळाने प्रकल्पाचे कामे वेळेवर होण्यासाठी अग्रीमाची मर्यादा माहे सप्टेंबर, २०१० रोजी रु. २० कोटी वरून रु. ३५ कोटी पर्यंत केली. परंतु, कंपनीने कुठल्याही प्रकारची बँक हमी न घेता विकासकाला रु. ३२.१३ कोटी अग्रीम वेळोवेळी दिले. एकंदर दिलेल्या अग्रीमपैकी, रु. २०.८६ कोटी (अग्रीम रु.१५.७५ कोटी, व्याज रु. ३.१४ कोटी व विकासकातर्फे कंपनीने दिलेली प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार शुल्क: रु. १.१७ कोटी) माहे मे, २०१३ पर्यंत वसूल करावयाचे होते. कंपनीने ४५ एकर एचबी ३२१०—४

जमिनीपैकी (निविदेनुसार मुल्य: रु. ३४.८८ कोटी) २१.४५ एकर जमिनीचा ताबा ९० टक्के प्रकल्प ग्रस्तांचे माहे ऑक्टोबर, २०११ मध्ये पुनर्वसन होण्याअगोदर दिला जो निविदेतील अटीविरुद्ध होता.

विकासकाने डिसेंबर २०११ पर्यंत सामाजिक पायाभूत सुविधांचे ७२.६६ टक्के काम पूर्ण केले तर प्रकल्प ग्रस्तांच्या घरांचे काम ९४.३७ टक्के पूर्ण केले (पूर्ण केलेल्या कामांचे मूल्य: रु. ६१.११ कोटी 'रु. ७३.१७ कोटीवर ८३.५२ टक्के') व त्यानंतर कामामध्ये कुठलीही प्रगती केली नाही. कंपनीने विकासकाबरोबरचा करार माहे एप्रिल, २०१३ मध्ये संपुष्टात आणला व अनामत ठेव रु. ३ कोटी सुद्धा जप्त केली. कंपनीने असेही ठरविले मार्च २०१३ मध्ये अपूर्ण काम दुसऱ्या कंत्राटदाराकडून पूर्ण करून घेतले जाईल. तथापि, प्रकल्पाचा उद्देश सफल होवू शकला नाही कारण प्रकल्प ग्रस्तांचे पुनर्वसन अद्यापपर्यंत व्हायचे होते. कंपनीने करार समाप्तीची सूचना दिनांक २३ नोव्हेंबर, २०१२ रोजी दिली होती आणि करार दिनांक २ एप्रिल २०१३ मध्ये संपुष्टात आणला.

माहे जुलै, २०१३ मध्ये व्यवस्थापनाने म्हटले होते की, अग्रीम मर्यादा वाढीस कंपनीच्या संचालक मंडळाने मंजुरी दिली होती व बँक हमी घेतली गेली नाही कारण अग्रीम हा कामाच्या प्रगतीनुसार दिला जात होता. व्यवस्थापनाने असेही सांगितले की विकासकाने लवादाकडे माहे जुलै, २०१३ मध्ये हा विषय नेला होता व तो न्यायप्रविष्ट आहे. तथापि, वस्तुस्थितीप्रमाणे कंपनीने स्वतःचे आर्थिक हित जपण्यासाठी कराराप्रमाणे बँक हमी घेतली नव्हती.

४.२ याप्रकरणी समितीला पाठविलेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनात महामंडळाने खुलासा करताना असे नमूद केले आहे की, (१) लेखापरीक्षा अहवालामध्ये मे. रेंटॉक्स बिल्डर्स अॅण्ड डेव्हलपर्स प्रा. लि. (सध्या मे. चौरंगी बिल्डर्स अॅण्ड डेव्हलपर्स प्रा.लि.) ला देण्यात आलेल्या जमिनीचे क्षेत्र ४५ एकर ऐवजी ५०.६१ एकर (२०.४८ हे.) इतके आहे.

(२) लेखा परिक्षण परिच्छेदामध्ये नमूद केले आहे की, कंपनीने करारानुसार अग्रीम देताना वित्तीय सुरक्षेच्या हिताकरीता बँक हमी घेतली नाही. असे नमूद करण्यात येते की, करारातील कलम ६.३ नुसार कंत्राटदाराला रुपये २० कोटी अग्रीम १२ टक्के व्याजासह अनुज्ञेय होता जो नंतर संचालक मंडळाच्या मान्यतेनंतर रुपये ३५ कोटी इतका वाढविण्यात आला.

(३) करारातील अटीनुसार बँक हमीच्या बदल्यात कंत्राटदार एकाच हप्त्यात सर्व अग्रीमाची रक्कम घेण्यास पात्र होता. जर अशाप्रकारे अग्रीमाची एकूण सर्व रक्कम काढण्यात आली असती तर सदर रक्कम कंत्राटदाराकडून त्याच्या अन्य प्रकल्पाकडे वळविली जाण्याचा धोका होता. म्हणून पुनर्वसन प्रकल्प क्षेत्रावरील काम पूर्ण झाल्याचे प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागाराने (पीएमसी)

प्रमाणित केल्यानंतर अग्रिम काढून घेण्यात यावा असे ठरविण्यात आले, जेणेकरून अग्रिमाच्या रकमेचा फक्त पुनर्वसनाच्या कामाकरीताच वापर होऊ शकेल. जो काही अग्रिम देण्यात आला तो पुनर्वसनाच्या कामाकरीताच वापरला गेला आहे.

(४) वरील परिच्छेद ३ आणि ४ मध्ये मविविकंपनीने फर्स्ट सिटी प्रकल्पासंदर्भात दिलेल्या उत्तरानुसार सदर प्रकल्पाच्या कामाची प्रगती विचारात घेऊन तसेच मेसर्स चौरंगी बिल्डर्स यांनी दाखविलेली उद्योग प्रवणता विचारात घेऊन व इतर दोन प्रकल्प PAP आणि RMC मधील अडचणी दूर करण्यासाठी सर्वमान्य तोडगा काढण्यात येईल. ठरल्याप्रमाणे मेसर्स चौरंगी बिल्डर्स यांच्या फर्स्ट सिटी प्रकल्पाचे काम प्रगतीपथावर आहे. म्हणून सदर प्रकल्प मविविकंपनीच्या संचालक मंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार उपसमितीची शिफारस आणि निर्देश विचारात घेऊन पूर्ण करण्यात येतील. त्याप्रमाणे मविविकंपनीस येणे असलेली सर्व रक्कम वसूल करण्यात येईल. अशाप्रकारे सदर प्रकल्पाची तर्कसंगत सांगता होणार आहे.

४.३ याप्रकरणी शासनाचे अभिप्राय नाहीत.

४.४ सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळ यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या उपरोक्त लेखी माहितीच्या अनुषंगाने समितीने प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभाग तसेच महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळाचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक व इतर अधिकारी यांची दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी साक्ष घेतली. साक्षीच्या वेळी **परिच्छेद क्र. ४.१.२ 'सामाजिक पायाभूत सुविधा व प्रकल्पग्रस्तांसाठी घरे'** सदर प्रकरण हे मे.चौरंगी विकासकाच्या संदर्भात आहे. त्यावेळी अग्रिम देण्याची कोणतीही पद्धत नव्हती. सदर विकासकास दिलेला २०.८० कोटी रुपये अग्रिम वसूल झाला का अशी समितीने विचारणा केली.

यावर विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, ही २० कोटी रुपये रक्कम नसून ३५ कोटी रुपये आहे. आधी २० कोटी रुपये रकमेचा प्रस्ताव होता, तो संचालक मंडळाने ३५ कोटी रुपयांचा केलेला आहे व जमीन जास्त दिलेली आहे, तदनंतर महामंडळाच्या व्यवस्थापकीय संचालक यांनी अशी माहिती दिली की, ४५ एकर ऐवजी ५० एकर जमीन दिलेली आहे. जमीन जास्त दिली कारण यामध्ये दोन गोष्टी आहेत, सुरुवातीला महामंडळाने ज्या वेळी निविदा काढलेली होती, त्या निविदेमध्ये विकासकाला घरे व १७ प्रकारच्या सुविधा निर्माण करायच्या होत्या. याची सुरुवात करण्याकरिता एक ले-आऊटमध्ये त्यांनी त्या सुविधा देणे अपेक्षित होते, आणि त्या सुविधेपोटी

विकासकाला ६ एकर जमीन आधार म्हणून निश्चित केलेली होती. निविदेमध्ये अशी अट टाकली होती की, अधिकची जी जमीन लागत आहे, ती उद्धृत करा, निविदा प्रक्रियेमध्ये सगळ्यात कमी उद्धृत चौरंगी डेव्हलपर्सने केला होता, त्यांनी याकरिता ४५ एकर जमीन अतिरिक्त मागणी केली. ही मागणी असल्यामुळे आधीची ०६ एकर आणि ४५ एकर अशी जवळपास ५१ एकर जमीनीच्या मोबदल्यात विकासकाला या ६८० सदनिका आणि प्रकल्पग्रस्तांकरिता सुविधा निर्माण करायच्या होत्या, अग्रीम म्हणून निविदे प्रक्रियेप्रमाणे देण्यात येणाऱ्या २० कोटी रुपये रकमेवर १२ टक्केप्रमाणे व्याज त्यांच्याकडून आकारणे अपेक्षित नव्हते.

तद्नंतर समितीने विचारणा केली की, विकासकाकडून कोणतीही बँक हमी न घेता २० कोटी रुपये अग्रीम देण्यात आला होता काय, यावर महामंडळाच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, १.१२ या फॅक्टरवर गुणाकार करून १२ टक्के व्याज आहे, म्हणून विकासकाची बँक हमी घ्यावी असे देखील निश्चित झालेले होते. परंतु बँक हमी घेण्यात आली नाही. कारण प्रकल्पाचे मूल्यांकन (व्हॅल्युएशन) केले तर १५ कोटी रुपये व्याजासकट २०.८६ लाख रुपये इतके झाले. सदरहू बांधकाम १२ महिन्यांमध्ये करणे अपेक्षित होते. बांधकामांचे मूल्यांकन (व्हॅल्युएशन) ज्यावेळी केले त्यावेळी ते ७१ कोटी रुपयांचे होते, म्हणून त्याची बँक हमी घेण्यात आली नाही. संचालक मंडळाचा प्रस्ताव फक्त २० कोटी रुपयांचा असून तो ३५ कोटी रुपये करण्यासाठी केला होता. सन २०१२ मध्ये या सर्व गोष्टी निदर्शनास आल्या आहेत हा प्रकल्प समाप्तीची सूचना देऊन समाप्त केलेला आहे, त्यानंतर समझोता करारापर्यंत या पाच वर्षांमध्ये महामंडळ आलेले आहे.

त्यानंतर समितीने विचारणा केली की, साक्ष आयोजित केल्यानंतर कमीत कमी महामंडळाच्या प्रतिनिधींनी येथे येताना पाहिले पाहिजे की, त्यावर शासनाचा अभिप्राय दिलेला आहे की नाही, यांनी खुलासा पाठविलेला आहे. कोणत्याही साक्षीला महामंडळाचा अभिप्राय आणि शासनाचा अभिप्राय असणे आवश्यक आहे. शासनाकडून अभिप्राय देण्यास विलंब का झाला. तसेच विकासकाकडून अग्रीम रक्कम २०.८० कोटी रुपये वसूल झाली आहे काय.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, त्यांनी जे बांधकाम केलेले आहे, त्या बांधकामाचे मूल्यांकन आपण करून घेतलेले आहे मूल्यांकन जास्त आलेले आहे म्हणून ते वसूल आपोआपच झालेले आहे, त्याला उर्वरित देयक दिलेले आहे. सद्यःस्थितीत झालेल्या बांधकामाचे मूल्यांकन (व्हॅल्युएशन) केलेले होते, ६१ कोटी रुपयांचे बांधकाम झालेले होते. प्रकल्पग्रस्तांसाठी बांधण्यात आलेल्या घराबाबतचा विद्यमान अहवाल मागविला होता, ६८० घरांपैकी ६६९ घरे व ११ युनीट १०० टक्के पूर्ण झालेले आहेत. सामाजिक

पायाभूत सुविधामध्ये (सोशल इन्फ्रास्ट्रक्चर) पाळीव प्राण्यांचा दवाखाना (व्हेटर्नरी हॉस्पिटल) स्मशानभूमी, सार्वजनिक स्वच्छतागृह, तलाठी कार्यालय, आयटीआय, संयुक्त शाळा १०० टक्के पूर्ण आहे. बाजारपेठ व दुकाने १०० टक्के पूर्ण आहेत. तसेच प्राथमिक आरोग्य केंद्र, समाज मंदिर, रस्ते, मुलांचे वसतिगृह, मुलींचे वसतिगृह, खानावळ हे देखील १०० टक्के पूर्ण आहे. या सुविधांचा वापर सुरु झाला आहे. महामंडळाच्या अशा सूचना होत्या की, या सुविधा ग्रामपंचायत किंवा नगरपालिकेकडे वर्ग कराव्यात.

यावर समितीने विचारणा केली की, सध्याची परिस्थिती अशी आहे की, तेथे मोठमोठी झाडे वाढलेली आहेत. लोकांनी घरांच्या छिडक्या काढून नेलेल्या आहेत. तेथील देखभाल दुरुस्ती झालेली नाही. घरे राहण्यायोग्य आहेत का, याबाबतची सद्यःस्थिती विशद करावी तसेच अद्याप आपण घरे वर्ग का केलेली नाहीत, तेथील लोक सध्याही झोपडीमध्ये राहात आहेत. कारण त्या सुस्थितीत नाहीत. म्हणून ग्रामपंचायत सामावून घेण्यास तयार नाही, याबाबतची वस्तुस्थिती स्पष्ट करावी.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, ताबा दिल्यामुळे लोक तेथे राहात आहेत, फक्त सामाजिक सुविधांचा विषय आहे. सामाजिक सुविधा ग्रामपंचायत घेण्यास तयार नाही. तेथे महामंडळाने चारही गावे एकाच ठिकाणी वसविलेली आहेत. नेमक्या कोणत्या ग्रामपंचायतीने कोणती सुविधा घ्यावी, यामध्ये एकवाक्यता नाही. मध्यंतरी असा प्रस्ताव आला की, चारही ग्रामपंचायतींचे एकत्रिकरण करून नगरपंचायत किंवा नगरपालिका स्थापन करावी, याबाबतचा प्रस्ताव शासनाकडे सादर करावा. जिल्हा परिषद व जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून त्याची प्रक्रिया सुरु आहे. नगरपालिका किंवा नगरपंचायत यांना सुविधा हस्तांतरीत कराव्यात याबाबत एका बैठकीत सूचना आल्या होत्या. त्यामुळे तेथे ग्रामपंचायतीने सुविधा ताब्यामध्ये घेतलेल्या नाहीत. तरीसुद्धा सर्व बाबी एकदा तपासून घेण्यात येतील. तसेच त्याठिकाणी सुरक्षा रक्षक नेमलेले आहेत. ६८० जणांना ताबा दिलेला आहे, याची यादी समितीला सादर करण्यात येईल. जून, २०१७ मध्ये तेथे भेट दिली होती, पुन्हा पुढील महिन्यात या प्रकल्पास भेट देणार आहे. पिण्याच्या पाण्याची सोय केलेली आहे, पाण्याचे आरक्षण ठेवले होते. मिहान क्षेत्रामध्ये पाणी येते. येथे पाणीपुरवठा योजना चालू आहे.

४.५ अभिप्राय व शिफारस :-

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी लेखा परिक्षणाच्या वेळी महाराष्ट्र विमानतळ

विकास महामंडळाच्या कामकाजासंदर्भात “ सामाजिक पायाभूत सुविधा व प्रकल्पग्रस्तांसाठी घरे ” सामाजिक पायाभूत सुविधा व प्रकल्पग्रस्तांसाठी ६८० घरे बांधण्याचे काम कंपनीने दिलेल्या जमिनीवर विकासकाला माहे जुलै,२००८ मध्ये दिले होते. प्रकल्पाचा अंदाजित खर्च रु.७३.१७ कोटी होता. सदर प्रकल्प १२ महिन्यांच्या आत पूर्ण करावयाचा होता. यासाठी मोबदला म्हणून मिहानमधील ४५ एकर जमीन विकासकाला द्यावयाची होती. मात्र ९० टक्के प्रकल्पग्रस्तांचे पुनर्वसन झाल्यानंतर जमिनीचे हस्तांतर करावयाचे होते. या शीर्षकाखाली विमानतळ कंपनीने करारानुसार अग्रीम देताना कंत्राटदाराला रुपये २० कोटी अग्रीम १२ टक्के व्याजासह मिळण्यास अनुज्ञेय आहे.

तथापि सदर अग्रीम रुपये ३५ कोटी इतका वाढविण्यात आला व प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार (PMC) यांनी प्रमाणित केल्यानंतर अग्रीम रक्कम प्रदान करण्यात आली. सद्यःस्थितीत त्याठिकाणी मोठमोठी झाडे वाढलेली आहेत, घरांच्या खिडक्या काढून नेलेल्या आहेत. त्याठिकाणी देखभाल दुरुस्ती नसल्यामुळे तेथील घरे राहण्यायोग्य नाहीत. त्यामुळे ग्रामपंचायत या घरांना सामावून घेण्यास तयार नाही. बहुतांशी प्रकल्पग्रस्तांना सदनिकाचे वितरण करण्यात आले आहे. सबब, समिती शिफारस करते की, उर्वरित सदनिकांचे वितरण करण्यात यावे. सामाजिक पायाभूत सुविधा तात्काळ सुव्यवस्थितपणे पुरविण्यासाठी देखभाल दुरुस्तीची कामे संबंधित विकासकामांफत त्वरित करण्यात यावीत. तसेच उपरोक्त घरांचा समावेश स्थानिक स्वराज्य संस्थेमध्ये करण्यासाठी महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीने त्वरित उपाययोजना करावी.

उपरोक्त प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यांच्या आत सादर करण्यात यावा, अशी समिती शिफारस करीत आहे.

पाच—रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी जमिनीचे वाटप :-

५.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१२-१३ च्या प्रकरण क्रमांक ४ मधील परिच्छेद क्रमांक ४.१.३ मध्ये ‘रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी जमिनीचे वाटप’ या संदर्भात महालेखाकारांनी पुढीलप्रमाणे अभिप्राय व्यक्त केले होते की, कंपनीने पाच एकर जमीन विकासकाला ३३ वर्षांच्या भाडेपट्ट्याने रेडिमिक्स कॉंक्रीट प्लॅन्टसाठी (आरएमसी) ला माहे मे,२००६ मध्ये दिली होती. कॅपटीव्ह पॉवर प्लॅन्ट (सीपीपी) मधून निर्माण होणारी उडती राख (फ्लाय अॅश) रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी मोफत मिळणार होती. परंतु, सीपीपीची जागा बदलली व ती मुळ ठिकाणापासून पाच किलोमीटर दूर नेण्यात आली. नंतर माहे जुलै,२००७ मध्ये विकासकाने विनंती केली की सहा एकर जमिन तात्पुरत्या स्वरूपात सात वर्षांच्या कालावधीसाठी आरएमसीसाठी देण्यात यावी.

कंपनीने सहा एकर जमिनीचे वाटप माहे जुलै, २००७ मध्ये सात वर्षांसाठी केले व प्रमाणशीर आगाऊ भूईभाडे रु. १.४९ (बोलीत आलेले दर रु. १.१७ कोटी प्रति एकर ÷ ३३ वर्षे × ७ वर्षे × ६ एकर) कोटी देण्याचे ठरले. आम्हाला असे आढळून आले की, कंपनीने फक्त रु. ८५.१० (रुपये ४२.५५ लाख मे, २००७ मध्ये व रुपये ४२.५५ लाख ऑक्टोबर, २०१० मध्ये) लाख वसूल केले. कंपनीने या जमीन वाटपासाठी विकासकाबरोबर करार सुद्धा केला नाही. अशाप्रकारे भूईभाड्याची वाटप पत्रात सांगितल्याप्रमाणे आगाऊ वसुली करण्यात कंपनी अपयशी ठरली व परिणामतः रुपये १.५७ कोटी (रुपये ९३.४० लाख व्याजासह) विकासकांकडून वसूल करायचे बाकी होते ज्यासाठी कंपनीकडे कुठल्याही प्रकारची सुरक्षितता नव्हती.

माहे जुलै, २०१३ मध्ये व्यवस्थापनाने म्हटले होते की जमिनीचे तात्पुरत्या स्वरूपात वाटप केल्यामुळे करार केला नाही. त्यांनी पुढे असेही म्हटले होते की वाटप आता रद्द केले आहे व विकासकांकडून जमिनीचा ताबा घेण्यात आला आहे. तथापि, वस्तुस्थिती राहते की रुपये १.५७ कोटी माहे डिसेंबर, २०१३ पर्यंत वसूल करण्याचे बाकी होते.

वरील सर्व गोष्टींवरून असे दिसून येते की कंपनीने वरील सर्व तीन कंत्राटामध्ये विविध अदेय फायदे दिले आणि त्यामुळे विकासकांकडून वसूल करावयाचे एकूण रुपये १४९.३५ (रुपये १२६.९२ कोटी + रुपये २०.८६ कोटी + रुपये १.५७ कोटी) कोटी येणे थकले होते.

ही बाब शासनाला माहे जून, २०१३ मध्ये कळविण्यात आली होती त्यांचे उत्तर डिसेंबर, २०१३ प्रलंबित होते.

५.२ याप्रकरणी समितीला पाठविलेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनात महामंडळाने खुलासा करताना असे नमूद केले आहे की, (१) कंपनीने पाच एकर जमीन ३३ वर्षांच्या भाडेपट्ट्याने रेडिमिक्स काँक्रीट प्लॅटसाठी (RMC) दिली होती (मे, २००६) हे मान्य आहे. नंतर विकासकाने सहा एकर जमीन तात्पुरत्या स्वरूपात सात वर्षांच्या कालावधीसाठी रेडिमिक्स काँक्रीटसाठी देण्यात यावी अशी विनंती माहे जुलै, २००७ मध्ये केली होती. कंपनीने सहा एकर जमिन प्रमाणीत आगाऊ भूईभाडे रुपये १.४९ कोटी वर सात वर्षांसाठी माहे जुलै, २००७ मध्ये दिली. जमिनीचे वाटप तात्पुरत्या स्वरूपात होते त्यामुळे करार केला नाही आणि विकासकांकडून तारण घेण्यात आले नाही. बऱ्याच प्रयत्नांती विकासकांकडून दिनांक ११ जानेवारी २०१२ व १८ फेब्रुवारी २०१२ च्या पत्रान्वये भूईभाडे रुपये ८५.१० लाख व्याजासह वसूल करण्यात आले.

(२) सदर विकासक वाटपाबाबतच्या अटीची पूर्तता करण्यास अपयशी ठरल्याने म.वि.वि.कंपनीने दिनांक २१ मे २०१२ च्या पत्राने त्याचे वाटप रद्दबातल केले व त्यास वाटप केलेल्या जमिनीवरील

अवजारे व कामगार काढून घेण्यास कळविले. म.वि.वि. कंपनीने सदर जागेचा ताबा घेतला. विकासकाने वाटप रद्द करण्याच्या निर्णया विरोधात मा. मुंबई उच्च न्यायालयात रिट याचिका क्र.२५२९/२०१२ (WP) (L) No. १६८६/२०१२ दाखल केली. सदर याचिका मा.न्यायालयाने फेटाळली आहे.

(३) वरील परिच्छेद ३ आणि ४ मध्ये म.वि.वि. कंपनीने फर्स्ट सिटी प्रकल्पासंदर्भात दिलेल्या उत्तरानुसार सदर प्रकल्पाच्या कामाची प्रगती विचारात घेऊन तसेच मेसर्स चौरंगी बिल्डर्स यांनी दाखविलेली उद्योग प्रवणता विचारात घेऊन व इतर दोन प्रकल्प प्रकल्पग्रस्त आणि RMC मधील अडचणी दूर करण्यासाठी सर्वमान्य तोडगा काढण्यात येईल. ठरल्याप्रमाणे मेसर्स चौरंगी बिल्डर्स यांच्या फर्स्ट सिटी प्रकल्पाचे काम प्रगतीपथावर आहे. म्हणून सदर प्रकल्प म.वि.वि. कंपनीच्या संचालक मंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार उपसमितीची शिफारस आणि निर्देश विचारात घेऊन पूर्ण करण्यात येतील. त्याप्रमाणे म.वि.वि. कंपनीस येणे असलेली सर्व रक्कम वसूल करण्यात येईल. अशाप्रकारे सदर प्रकल्पाची तर्कसंगत सांगता होणार आहे.

५.३ याप्रकरणी शासनाने अभिप्राय नाहीत.

५.४ सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळ यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या उपरोक्त लेखी माहितीच्या अनुषंगाने समितीने प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभाग तसेच महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळाचे उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक व इतर अधिकारी यांची दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी साक्ष घेतली. परिच्छेद क्र. ४.१.३ “ रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी जमिनीचे वाटप ” या परिच्छेदाच्या अनुषंगाने समितीने विचारणा केली की, याकरिता ३३ वर्षांच्या भाडेपट्ट्याने ५ एकर जमीन दिली होती. रेडिमिक्स कॉंक्रीट प्लॅन्टकरिता अगोदरच जमीन दिली होती. परंतु अशी कोणती तातडी भासली की, परत विकासकाला जमीन द्यावी लागली.

यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, तात्पुरत्या स्वरूपात म्हणजे ७ वर्षांसाठी ६ एकर जमीन त्यांना दिली आहे. जमीन देण्याचा उद्देश होता की, पॉवर प्लँटची फ्लाय अॅश टाकली जाणार होती, त्या फ्लाय अॅशचा वापर करून विशेष आर्थिक क्षेत्रामध्ये व विकासकाला स्व:तच्या वापरासाठी कॉंक्रीट मिक्स तेथे तयार व्हावे, त्याचा वाहतूक खर्च कमी व्हावा, तेथील कच्च्या मालाचासुद्धा वापर व्हावा त्यामुळे त्यांना ६ एकर जमीन ७ वर्षांकरिता भाड्याने देण्याचे कबूल केले होते.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, करार केलेला नाही परंतु भुईभाडे वसूल केले आहे, विकासकाकडून ८५ लाख रुपये भाडे घेतले आहे काय, तसेच १ कोटी ४९ लाख भाडे कोणत्या आधारावर घ्यायचे हे ठरले नाही. त्यानंतर ८५ लाख रुपये घेतले आहेत. बाकीची रक्कम अजून पर्यंत वसूल केली नाही. सध्या विकासक भाडे देत आहेत का, अशी विचारणा समितीने केली असता यावर महामंडळाच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, याप्रकरणी पत्रव्यवहार झाला असून यामध्ये १ कोटी ४९ लाख रुपये विकासकाकडून ७ वर्षांचे भाड्यापोटी घ्यावे असे ठरले आहे. करार माहे जुलै २०१२ मध्ये समाप्त (टर्मिनेट) केलेला आहे. विकासकाकडे रुपये ४८ लाख व त्यावरील व्याज म्हणजे सव्वा कोटी एवढी रक्कम येणे होती. ही रक्कम वसूल करावयाची आहे, याबाबत त्रिपक्षीय समझोता करार (ट्राय पार्टी सेटलमेंट अॅग्रीमेंट) केलेला आहे, यामध्ये पहिला भाग फस्ट सिटीचा होता, तो दुसरा प्रकल्प प्रकल्पग्रस्तांच्या सामाजिक सुविधा व सदनिकांचा होता. तिसरा भाग रेडीमिक्स प्लॅटचा होता. ही सर्व रक्कम विकासकाकडून वसूल करूनच पुढील कार्यवाही महामंडळ करणार आहे.

तसेच समझोता करारामध्ये (सेटलमेंट अॅग्रीमेंटमध्ये) महामंडळाने विशिष्टपणे नमूद केलेले आहे. पहिला टप्पा हा फस्ट सिटीचा राहिल. दुसरा प्रकल्प म्हणजे प्रकल्पग्रस्तांचा प्रकल्प हा जो देकार मागविण्यात आला होता आणि त्या देकारामध्ये असे नमूद करण्यात आले होते की, देकारधारकाने ६८० घरे बांधावीत तसेच त्याने पुनर्वसन झालेल्या प्रकल्पग्रस्तांसाठी प्राथमिक सुविधा विकसित करावयाच्या आहेत. त्याकरिता देकारामधील अटीनुसार ६ एकर जमीन देण्यात येणार आहे. देकारानुसार जर जादा जमिनीची विकासकाला गरज भासल्यास त्याने देकार द्यावा या प्रक्रियेमध्ये विकासकाने ४५ एकर जमिनीचा पायाभूत विकास करून घ्यायचा होता. त्याचप्रमाणे देकाराच्या कागदपत्रामध्ये असे नमूद करण्यात आले होते की, प्रकल्पाच्या खर्चासाठी विकासकाला रुपये २० कोटी अग्रीम रक्कम १२% व्याजदराने देण्यात आलेली होती. या रकमेसाठी विकासकाने बँक हमी द्यायची होती.

तसेच समितीच्या असे निदर्शनास आणून दिले की, बँक हमी न घेता ही अग्रीम रक्कम विकासकाला देण्यात आली होती. त्यावेळी या प्रकल्पावर जादा खर्च झाला होता. त्या खर्चाची रक्कम रुपये ६१ कोटी अथवा त्यापेक्षा जास्त खर्च झाली होती. त्यामुळे विमानतळ महामंडळाला बँक हमी संदर्भात विचारण्याची गरज भासली नाही. तथापि, त्यानंतर विकासकाने हा प्रकल्प घेतला नाही. त्यामुळे विकासकाला समाप्तीची सूचना पाठवून करार समाप्त करण्यात आला त्या दरम्यान विमानतळ महामंडळाने मूल्यांकन करणाऱ्या त्रयस्थ पक्षाकडून मूल्यांकन करून घेतले.

त्यानंतर अग्रिम वसुलीचा प्रश्न निर्माण झाला नाही. विमानतळ महामंडळाने दुसऱ्या संस्थेची नेमणूक काम पूर्ण करण्यासाठी केली आहे.

माहे जुलै, २०१२ मध्ये देकार समाप्ती करण्यात आली. सध्या ती जमीन महामंडळाच्या ताब्यात आहे. सध्याची नवीन सुधारणा अशी आहे की समाप्तीची नोटीस देण्यात आली आहे. जेव्हा समझोता होईल तेव्हा संपूर्ण रक्कम व्याजासहित वसूल करण्यात येईल त्यानंतर पुढील कार्यवाही करण्यात येईल. महामंडळाने असा निर्णय घेतला आहे की, आरएमसी प्लॅन्ट सुरू ठेवायचा किंवा समाप्ती कायम ठेवायची. पीएपी आणि आरएमसी प्लॅन्ट संदर्भातील अंतिम निर्णय महिनाभरात घेण्यात येईल. २०८६ घरे बांधणीबाबतचा विकास करार नोव्हेंबर, २०१८ अखेर करण्यात येईल. दुसऱ्या प्रकल्पाबाबत विकासकाने देयक अदा केल्यास किंवा खात्याबाबत समझोता केल्यास संचालक मंडळाच्या निदेशानुसार कार्यवाही करण्यात येईल.

तदनंतर समितीने विचारणा केली की, भाग १ व भाग २ पूर्ण केला आहे का, जो कंत्राटदार कसूरदार झाला आहे, त्याला भाग १ व भाग २ देण्याची गरज काय आहे. काळ्या यादीत एखाद्या व्यक्तीला टाकल्यावर पुन्हा त्याला स्वीकार करण्याची गरज काय आहे. यावर महामंडळाच्या उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, या तीनही प्रकल्पामध्ये एकच विकासक होता. तीन प्रकल्प एकाच वेळी केले असते तर चालले असते. मुदत ठेव ११७ कोटी, ५५२ लोकांचे करार, २४८ प्रकरणे अगोदर समझोता केलेला आहे. दुसऱ्यांदा उप समिती संचालक मंडळाच्या मान्यतेने स्थापन केलेली आहे. उप समितीसमोर महामंडळ हे सर्व ठेवणार आहे. उप समितीने शिफारस केल्यानुसार महामंडळ संचालक मंडळासमोर जाणार आहे. प्रकल्पग्रस्तांसाठी विकासकांना महामंडळाने ५० टक्के जमीन दिलेली आहे. समितीच्या सूचना नक्की संचालक मंडळासमोर ठेवण्यात येतील व संचालक मंडळाचा निर्णय समितीला अवगत करण्यात येईल.

५.५ अभिप्राय व शिफारस :-

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी लेखा परिक्षणाच्या वेळी महाराष्ट्र विमानतळ विकास महामंडळाच्या कामकाजासंदर्भात “ रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी जमिनीचे वाटप ” विमानतळ कंपनीने ५ एकर जमीन ३३ वर्षांच्या भाडेपट्ट्याने रेडिमिक्स कॉन्क्रीट प्लॅन्टसाठी माहे मे, २००६ मध्ये दिली होती. नंतर ६ एकर जमीन तात्पुरत्या स्वरूपात ७ वर्षांच्या कालावधीसाठी देण्याची विनंती माहे जुलै, २००७ मध्ये केली आहे. याकरिता आगाऊ भूईभाडे रुपये १.४९ कोटी देण्याचे

ठरले. कंपनीने फक्त रुपये ८५.१० लक्ष वसूल केले यासंदर्भात विकासकासमवेत करारसुद्धा केला नाही. वाटप पत्रानुसार कंपनीने आगाऊ वसुली केली नसल्यामुळे रुपये ४८ लाख व त्यावरील व्याज असे एकूण रुपये १.२५ कोटी वसूल होणे बाकी आहे. याप्रकरणात लेखा आक्षेप निघाल्यानंतर १७/०६/२०१६ रोजी याप्रकरणी मोठ्या प्रमाणावर आर्थिक अनियमितता झाल्याचे दिसून येत आहे. तसेच यामध्ये इंडियन कॉन्ट्रॅक्ट ॲक्टचे उल्लंघन प्रत्येक वेळेला करण्यात आलेले आहे. महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनीची रुपये ११७ कोटीची मुदतठेव परत मिळाली आहे. तरीसुद्धा मुदत ठेवीच्या प्रतिहमीची कोणतीही गरज नव्हती. त्याचप्रमाणे विकासकाला अग्रीम रक्कम रुपये २०.८० कोटी दिले, जी रक्कम नंतर रुपये ३५ कोटी झाली. परंतु सदर रक्कम देण्यास संचालक मंडळाची मान्यता घेण्यात आलेली नाही.

अग्रीम रक्कम कोणत्याही बँक हमीशिवाय देण्यात आली आहे. ही सुद्धा मोठी अनियमितता आहे. तसेच भाडेपट्ट्यापोटी पैसे दिले आहेत, त्याचा कोणताही लेखी करार नाही. एवढे होऊनही पूर्ण भाडेपट्टा वसूल करण्यात आलेला नाही. त्यामुळे याप्रकरणी आर्थिक गुन्हा घडलेला आहे. यासाठी जबाबदार असणाऱ्या अधिकाऱ्यांची चौकशी करण्यात यावी. तसेच त्यांच्यावर जबाबदारी निश्चित करून त्यांच्याविरुद्ध कारवाई करण्यात यावी. रेडिमिक्स प्लॅन्टसाठी भाड्यापोटी देण्यात आलेल्या जमिनीसंदर्भात करार न करता कराराशिवाय भाडे आकारण्यात आले आहे. याप्रकरणी सखोल चौकशी करण्यात यावी व संबंधित अधिकाऱ्यांवर जबाबदारी निश्चित करण्यात यावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यांच्या आत सादर करावा, अशी समिती शिफारस करित आहे.

“ महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित ”

(सन-२०१३-२०१४)

सहा—उच्च दाब ग्राहकांना अदेय फायदा (महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादितने बांधकामाला केलेला विद्युत पुरवठा वाणिज्यिक दराने न लावता औद्योगिक दर लावल्यामुळे ग्राहकाला रुपये ५०.९४ लाखाचा फायदा मिळाला) :—

६.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१३-१४ च्या प्रकरण क्रमांक ४ मधील परिच्छेद क्रमांक ४.५ मध्ये “ उच्च दाब ग्राहकांना अदेय फायदा ” या संदर्भात महालेखाकारांनी पुढीलप्रमाणे अभिप्राय व्यक्त केले होते की, महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोगाच्या प्रशुल्क आदेशानुसार माहे ऑगस्ट, २००९ च्या बांधकाम उपक्रमाच्या जोडणीचे ‘ वाणिज्यिक वर्गात ’ वर्गीकरण केले जावे. वाणिज्यिक उपक्रमाचा प्रशुल्क औद्योगिक उपक्रमाच्या तुलनेत अधिक होते.

महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादितने (कंपनी) नुसार माहे ऑगस्ट, २००८ मध्ये तात्पुरत्या स्वरूपाचा उच्च दाबाचा ५२० किलोवॉट जोड भार असणारी वीज जोडणी मेसर्स बी.जी.शिके कन्स्ट्रक्शन टेक्नोलॉजी प्रायव्हेट लिमिटेडला (ग्राहक क्रमांक ०२८६५९०३५७९०) मंजूर केली होती (ऑगस्ट, २००८) ग्राहकांच्या उपक्रमामध्ये सेक्टर १६ आणि १७ खारघर, नवी मुंबई येथे गृह प्रकल्प बांधण्याचा समावेश होता. बांधकामासाठी आवश्यक असणारे कास्टींग यार्ड/बॅचिंग संयंत्र, सेक्टर १५ मध्ये वसलेले होते. या सर्व उपक्रमांना विजेचा पुरवठा करण्याची व्यवस्था वरील वीज जोडणीद्वारे केली होती.

माहे मार्च मध्ये लेखापरीक्षणात असे निदर्शनास आले की, कंपनीने वरील उच्च दाबाची जोडणी सप्टेंबर, २००९ ते जुलै, २०११ या कालावधीत मेसर्स बी.जी.शिके यांना ‘ वाणिज्यिक वर्गा ’ ऐवजी ‘ औद्योगिक वर्गात ’ दिली होती आणि त्यानंतर वीजपुरवठा बंद करण्यात आला होता. त्यानंतर ग्राहकाने सेक्टर ३६, खारघर येथे गृह प्रकल्पांच्या बांधकामासाठी दुसऱ्या उच्च दाबाच्या जोडणीसाठी आवेदन दिले होते. त्यानुसार कंपनीने ८४० किलोवॉट (ग्राहक क्रमांक ०२८६५९०३९०८०) जोडलेला भार असलेली दुसरी जोडणी वाणिज्यिक वर्गात माहे जानेवारी, २०१२ मध्ये दिली होती. त्यानंतर ग्राहकाचे सेक्टर १५, खारघर येथील कास्टींग यार्ड/कामगार छावणीसाठी ४६४ किलोवॉट जोड भार असणाऱ्या तिसऱ्या जोडणीसाठी आवेदन माहे डिसेंबर, २०११ मध्ये दिले होते व कंपनीने हे कनेक्शन औद्योगिक वर्गात (ग्राहक क्रमांक ०२८६५९०३८८९०) मंजूर केले होते. गृह प्रकल्पांचे बांधकाम आणि त्याच्याशी निगडित असलेले कास्टींग यार्ड/बॅचिंग संयंत्र बांधकाम उपक्रमात मोडतात. त्यामुळे वरील ग्राहकाला पुरवठा औद्योगिक वर्गात करण्याऐवजी वाणिज्यिक वर्गात

करायला हवा होता. याप्रमाणे दोन जागेत (ग्राहक क्रमांक ०२८६५९०३५७९० व ०२८६५९०३८८९०) वीज पुरवठा वाणिज्यिक वर्गात देण्याऐवजी औद्योगिक वर्गात दिल्यामुळे मेसर्स बी.जी.शिकें यांना रु.५०.९४ (सप्टेंबर,२००९ ते जुलै,२०११ या कालावधीतील) पहिल्या जोडणीसाठी वाणिज्यिक व औद्योगिक दरातील तफावत (रुपये १९.६४ लाख) होती आणि एप्रिल,२०१२ ते एप्रिल,२०१४ या कालावधीतील तिसऱ्या जोडणीसाठी (रुपये ३१.३० लाख होती) लाखाचा अदेय लाभ झाला. या सारख्याच दुसऱ्या प्रकरणात लेखापरीक्षणात असे निदर्शनास आले की, दोन ग्राहकांना जसे मेसर्स जे.कुमार इन्फ्रा प्रोजेक्ट लिमिटेड (ग्राहक क्रमांक ०२८६१९०४०२३०) आणि मेसर्स लार्सन अँड टुब्रो लिमिटेड (ग्राहक क्रमांक ०००१४९०३९८१०) यांच्या बँचिंग संयंत्र/कास्टींग यार्ड वाणिज्यिक दरात जोडणी देण्यात आली होती.

माहे ऑक्टोबर, २०१४ मध्ये व्यवस्थापनाने म्हटले होते की, ग्राहक सिमेंटचे ठोकळे निर्माण करण्याच्या व्यवसायात होता व हा बांधकामाचा उपक्रम नसल्यामुळे औद्योगिक प्रशुल्क लागू केले होते. कंपनीने पुढे असेही म्हटले की मेसर्स जे.कुमार इन्फ्रा प्रोजेक्ट लिमिटेड (ग्राहक क्रमांक ०२८६१९०४०२३०) आणि मेसर्स लार्सन अँड टुब्रो लिमिटेड (ग्राहक क्रमांक ०००१४९०३९८१०) या दोन समान ग्राहकांच्या बँचिंग संयंत्र / कास्टींग यार्ड आणि बांधकाम उपक्रमांसाठी समान जोडणी दिली होती आणि म्हणून त्यांना वाणिज्यिक प्रशुल्क लागू करण्यात आले होते. या उत्तराला शासनानेही माहे ऑक्टोबर, २०१४ मध्ये दुजोरा दिला होता. हे उत्तर समर्थनीय नाही कारण की ग्राहकाने बँचिंग संयंत्र/कास्टींग यार्ड तसेच बांधकाम उपक्रमासाठी जोडणीचा वापर केलेला होता. माहे जानेवारी,२०१२ मध्ये कंपनीने त्याच्या तांत्रिक व्यवहार्य अहवालात देखील वाणिज्यिक हेतुचा आणि वाणिज्यिक प्रशुल्क प्रस्तावाचा उल्लेख केला होता. म्हणून कंपनीने या प्रकरणात सुद्धा वाणिज्यिक प्रशुल्क लागू करायला हवे होते.

६.२ याप्रकरणी समितीला पाठविलेल्या स्पष्टीकरणात्मक लेखी ज्ञापनात महामंडळाने खुलासा करताना असे नमूद केले आहे की, मेसर्स बी.जी.शिकें कन्स्ट्र. टेक्नॉलॉजी प्रा.लि.(ग्राहक क्र. ०२८६५९०३५१७०) यांना खारघर सेक्टर -१६ व १७ येथे माहे सप्टेंबर,२००८ मध्ये उच्च दाबाच्या ५२० केडब्ल्यू, सी.डी. ३४६ केव्हीए एवढ्या भाराची वीज पुरवठ्याची नवीन व हंगामी जोडणी देण्यात आली. हया पुरवठ्याचा हेतू बांधकामासाठी असल्याने शासकीय लेखा परिक्षकांनी निर्देश केल्याप्रमाणे या ग्राहकास औद्योगिक दराऐवजी वाणिज्य दर या उच्चदाब क्र.२ पुरवठ्यासाठी आकारण्यात आला. ही जोडणी दि. ४ ऑगस्ट २००९ रोजी कायमची खंडित केली.

त्यानंतर मेसर्स बी.जी.शिर्के कन्स्ट्र. टेक्नॉलॉजी प्रा.लि.यांना माहे ऑगस्ट,२००९ मध्ये ५२० केडब्ल्यू सी.डी.-३४६ एवढ्या भाराची नवीन वीज जोडणी सेक्टर-१६, खारघर येथे देण्यात आली (ग्राहक क्र. ०२८६५९०३५७९०) सदर ग्राहकाने सिमेंट ब्लॉकचे उत्पादन करणे यासाठी एस एस आय-पार्ट-२ प्रमाणपत्र सादर केले होते. म्हणून सदर ग्राहकास औद्योगिक श्रेणीचा (एच टी-१ बी) वीज दर आकारण्यात आला होता. ही वीज जोडणी दिनांक २५ जुलै २०११ रोजी कायमची खंडित करण्यात आली.

त्यानंतर मे.बी.जी.शिर्के यांनी सेक्टर -३६ येथे बांधकामासाठी ८४० केडब्ल्यू आणि सी.डी. ५३५ केव्हीए या क्षमतेच्या नवीन पुरवठ्यासाठी अर्ज केला (ग्राहक क्र. ०२८६५९०३९०८०) ही वीज जोडणी दिनांक ५ मे २०१२ रोजी देण्यात आली. या पुरवठ्याचा हेतू बांधकाम करणे असा असल्याने एच टी-२ वाणिज्य हा दर आकारण्यात आला. सध्या ही बांधकामाची कृती तेथे चालू असून ग्राहकाचा दर्जा पुरवठा चालू (Live Status) असा आहे.

दरम्यान मे.बी.जी.शिर्के यांनी सेक्टर-१५ येथे सिमेंट ब्लॉकचे उत्पादन करणे यासाठी ४६४ केव्ही आणि सीडी-३०९ केव्हीए एवढ्या क्षमतेच्या नवीन उच्चदाब (एच टी) पुरवठ्यासाठी सुद्धा अर्ज केला.

या ग्राहकाने औद्योगिक कृती या हेतुसाठी एस एस आय-पार्ट-वन हे प्रमाणपत्र सादर केले. ही जोडणी दिनांक २९ मार्च २०१२ रोजी देण्यात आली. (ग्राहक क्र. ०२८६५९०३८८९०) हे ग्राहकाचा वीज पुरवठा औद्योगिक कारणास्तव असल्याचे निश्चित करण्यात आले व त्यास औद्योगिक (एचटी-१-बी) या श्रेणीचा दर लावण्यात आला. सेक्टर-१५ येथे तयार झालेले सिमेंट ब्लॉक्स सिडकोच्या घर बांधणीच्या मोठ्या योजनांसाठी वापरण्यात येते.

याशिवाय शासकीय लेखापरिक्षणात असे म्हटले आहे की, मेसर्स जे कुमार इन्फ्रा प्रोजेक्टस लि.(ग्राहक क्र.०२८६१९०४०२३०, ०२८६५९०३८४२०) आणि मेसर्स एल अँड टी लि. (ग्राहक क्र. ०००१४९०३९८१०) हे सुद्धा बॅचिंग प्लांट/कार्स्टिंग यार्ड आणि कन्स्ट्रक्शन अॅक्टिव्हिटी यासाठी आहेत. मात्र या ग्राहकांनी औद्योगिक श्रेणीसाठी म्हणजे बॅचिंग प्लांट/कार्स्टिंग यार्ड या कृतीसाठी आवश्यक असलेले योग्य ते प्रमाणपत्र सादर केलेले नाही आणि ही सामाईक वीज जोडणीचाच पुरवठा बांधकामासाठीही वापरला जात होता. म्हणून त्यांना वाणिज्य श्रेणीचाच वीज दर आकारण्यात आला. याचा सारांश खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	ग्राहकाचे नांव व क्रमांक	सादर केलेली कागदपत्रे	संक्षिप्त वर्णन
(१)	(२)	(३)	(४)
१.	मेसर्स. बी.जी. शिर्के सेक्टर १५, खारघर, ग्राहक क्र. ०२८६५९०३८८९० सीएल ४६४ केडब्ल्यू सीडी ३०९ केव्हीए वीज जोडणीचा दिनांक २९.०३.२०१२ सध्याची स्थिती : चालू (Live)	१. एसएसआय पार्ट-१, दिनांक १६.०१.२०१२ २. एमपीसीबी	हेतु : सेक्टर -१४ येथे सिमेंट ब्लॉक्सचे उत्पादन करणे. आकारलेला दर : एचटी -१ बी (औद्योगिक) शेरा : १. सिमेंट ब्लॉक सिडकोच्या व्यापक गृहनिर्माण योजनांसाठी वापरले जातात. २. सेक्टर-३६ खारघर येथे बांधकामाच्या हेतुसाठी वेगळी वीज जोडणी यापूर्वीच देण्यात आली. ३. ग्राहक क्र.०२८६५९०३९०८० ४. सीएल ८४० केडब्ल्यू सीडी ५३५ केव्हीए ५. वीज जोडणीची तारीख : ०५.०५.२०१२ ६. आकारलेला दर : एच टी २ (वाणिज्य)
२	मेसर्स बी.जी.शिर्के सेक्टर १६ खारघर ग्राहक क्र. ०२८६५९०३५७९० सीएल ५२० केडब्ल्यू सीडी ३४६ केव्हीए वीज जोडणीची तारीख : २५.०८.२००९ कायमची खंडीत केल्याची तारीख : २५.०७.२०११	१. एसएसआय पार्ट-२	हेतु : सेक्टर-१६ येथे सिमेंट ब्लॉक्सचे उत्पादन करणे. आकारलेला दर : एच-१ बी (औद्योगिक) शेरा : १. सिडकोच्या व्यापक गृहनिर्माण योजनांमध्ये हे सिमेंट ब्लॉक वापरले जातात.

(१)	(२)	(३)	(४)
३	मेसर्स बी.जी.शिके कन्स्ट्र. टेक्नॉलॉजी प्रा.लि. सेक्टर १६ व १७ खारघर ग्राहक क्र. ०२८६५९०३५१७० सीएल ५२० केडब्ल्यू सीडी ३४६ केव्हीए वीज जोडणीची तारीख : सप्टेंबर २००८ वीज कायमची खंडित केल्याची तारीख : ०४.०८.२००९	१. सिडकोचा कार्यादेश	हेतू : ही वीज जोडणी सेक्टर १६ व १७ खारघर येथील व्यापक गृहनिर्माण योजनेतील बांधकामाच्या हेतूसाठी वापरण्यात येते. आकारलेला दर : एचटी-२ (वाणिज्य) शेरा : बांधकाम प्रकल्प पुर्ण झाला ग्राहकाकडे सध्या थकबाकी : निरंक
४	मेसर्स. एल अॅन्ड टी लि., डीएकेसी रिलायन्स इन्फोकॉम प्रा.लि. ग्राहक क्र. ०००१४९०३९८१० सीएल १२५ केडब्ल्यू सीडी १२५ केव्हीए वीज जोडणीची तारीख : १६.११.२०१२ वीज कायमची खंडित केल्याची तारीख : ०१.१२.२०१४	या ग्राहकाने औद्योगिक कृती असल्याबद्दलची आवश्यक असलेली प्रमाणपत्रे जोडली नाहीत. (ट्राय-पार्टी कनेक्शन)	हेतू : ही वीज जोडणी बॅचींग प्लान्ट कृती तसेच मे.रिलायन्स इन्फोकॉम प्रा.लि. याचे डीएकेसी येथील आयडीसी ५ या इमारतीच्या बांधकामासाठी वापरण्यात आली. आकारलेला दर : एचटी -२ (वाणिज्य) शेरा : ग्राहकाकडील सध्या थकबाकी : निरंक
५	मेसर्स जे.कुमार इन्फ्रा प्रोजेक्ट्स लि. मेट्रो डेपो,	या ग्राहकाने औद्योगिक कृती	हेतू : सदर जोडणी नवी-मुंबई मेट्रो लाईन क्र. १ यासाठी तळोजा येथील डेपो कम

(१)	(२)	(३)	(४)
तळोजा येथे ग्राहक क्र. ०२८६१९०४०२३०, सीएल २३० केडब्ल्यू सीडी १९२ केव्हीए वीज जोडणीची तारीख : ११.१०.२०१३ सध्याची स्थिती : चालू मेसर्स जे.कुमार इन्फ्रा प्रोजेक्ट्स लि. सेक्टर-२८, सेंट्रल पार्कजवळ, खारघर. ग्राहक क्र. ०२८६५९०३८४२० सीएल ३८३ केडब्ल्यू सीडी २९८ केव्हीए वीज जोडणीची तारीख : १५.१०.२०११ सध्याची स्थिती : चालू	असल्याबद्दलची आवश्यक ती प्रमाणपत्रे जोडली नाहीत. सिडको कामाचा आदेश क्र. सिडको सीडीसीओ/ एसपी/एसइ(पी-३)/ (२०१३)/६४, दि.२०.०२.२०१३ या ग्राहकाने औद्योगिक कृती असल्याबद्दलची आवश्यक ती प्रमाणपत्रे जोडली नाहीत. सिडको कामाचा आदेश क्र. सिडको सीडीसीओ/ एसपी/एसइ(पी-३)/ (२०११)/१९१, दि.२२.०६.२०११	वर्कशॉप याचे डिझाईन व बांधकाम करणे या हेतूसाठी वापरण्यात आली. तसेच याच जाडेणीचा वीज पुरवठा मेट्रो रेल्वे लाईन्स, मेट्रो रेल्वेचे तळोजा येथील स्टेशनची व कार्यालयीन प्रशासकीय इमारतीचे बांधकामासाठीसुद्धा वापरण्यात आला. आकारलेला दर : एच-२ (वाणिज्य)	

६.३ याप्रकरणी शासनाने असे अभिप्राय व्यक्त केले की, शासन कंपनीच्या उत्तराशी सहमत आहे.

६.४ ऊर्जा विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या उपरोक्त लेखी माहितीच्या अनुषंगाने समितीने प्रधान सचिव, ऊर्जा विभाग तसेच महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादितचे व्यवस्थापकीय संचालक व इतर अधिकारी यांची दिनांक १२ जुलै २०१७ रोजी साक्ष घेतली. **परिच्छेद क्र. ४.५ “उच्च दाब ग्राहकांना अदेय फायदा ”** या परिच्छेदाच्या अनुषंगाने महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी (शा.म.मु.) एचबी ३२१०-५ (६००-३-२०१८)

मर्यादितने बांधकामाला केलेला विद्युत पुरवठा वाणिज्यिक दराने न लावता औद्योगिक दर लावल्यामुळे ग्राहकाला रु.५०.९४ लाखांचा फायदा मिळाला याप्रकरणी कंपनीने खुलासा करावा अशी समितीने विचारणा केली.

यावर महावितरणच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, मे. बी.जी.शिके कन्स्ट्रक्शन कंपनीने खारघर नवी-मुंबई येथील सेक्टर १६ आणि १७ मध्ये सिडकोची कमी किंमतीच्या घरांच्या बांधकामाची कामे घेतली होती. त्यांनी सेक्टर १५ मध्ये त्यांच्या प्लॉटमध्ये सिपोरेक्स ब्लॉक बनविण्याचे काम घेतले. सेक्टर १५ मध्ये सिपोरेक्स ब्लॉक बनवून सेक्टर १६ आणि १७ मध्ये जेथे घरबांधणीचे काम सुरु होते तेथे ते पुरवठा करीत होते. सेक्टर १६ आणि १७ च्या कामासाठी हे ब्लॉक वापरत असल्यामुळे ते एकात्मिक (इंटीग्रेटेड) काम असल्यामुळे बांधकाम करणे ही कर्मशिअल अॅक्टीव्हिटी म्हणून लावून त्यावर व्यावसायिक दर (कर्मशिअल टॅरिफ) घेतला पाहिजे. असा आक्षेप घेण्यात आला. त्याबाबत महावितरणचे निवेदन आहे की, ब्लॉक बनविणे आणि बांधकाम करणे हे एकाच कंपनीला काम मिळाले आहे. परंतु ही दोन्ही वेगवेगळी कामे (अॅक्टीव्हिटीज) आहेत आणि ते वेगवेगळ्या ठिकाणी काम करीत होते. जरी एकाच ठिकाणी काम करीत असले तरी एकाच ठिकाणी दोन वेगवेगळ्या जोडण्या (कनेक्शन) घेतले आणि जिल्हा औद्योगिक केंद्राने प्रमाणपत्र (डीआयसीचे सर्टीफिकेट) दिले की, आम्ही औद्योगिक क्रियाकल्प (इंडस्ट्रीयल अॅक्टीव्हिटी) म्हणून ब्लॉक बनवित आहेत. कंपनीने जिल्हा औद्योगिक केंद्राने प्रमाणपत्र (डीआयसीचे सर्टीफिकेट) दिल्यानंतर आणि ब्लॉक बनविणे हे इंडस्ट्रीयल अॅक्टीव्हिटीज म्हणून मान्यता असल्यामुळे औद्योगिक दर लावणे क्रमप्राप्त होते.

यावर समितीने विचारणा केली की, उच्चदाब वीजेचा बांधकाम उपक्रमाकरीता वापर होत असताना व्यापारी दराऐवजी औद्योगिक दराने दर आकारण्यात आल्याचे लेखा परिच्छेदामध्ये नमूद करण्यात आले आहे. तसेच सन २००८ मध्ये औद्योगिक दर किंवा व्यापारी दर लावण्यात आले आहे काय, यावर महावितरणच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, लेखा परिच्छेदामध्ये उच्चदाब वीजेचा वापर बांधकाम उपक्रमासाठी असताना व्यापारी दराऐवजी औद्योगिक दर आकारण्याचे नमूद करण्यात आले आहे तसेच सन २००८ मध्ये मेसर्स बी. जी. शिके बांधकाम कंपनीला तात्पुरती वीज जोडणी दिली होती. महावितरणने सन २००८ मध्ये व्यापारी दरानुसार आकारणी केली होती असे शासनाच्या लेखा परिक्षणामध्ये आढळून आलेले होते. परंतु हे लेखा परिक्षण सन २०१३-२०१४ मध्ये झालेले आहे. सिमेंट बांधकामासाठी वापरले तर त्यावेळी सिमेंट निर्मिती हा औद्योगिक उपक्रम आहे. मेसर्स बी.जी.शिके बांधकाम कंपनीने डीआयसीचे प्रमाणपत्र आणून दिले.

मे. एल अॅण्ड टी लि. मे.जे.कुमार यांनी अजून डीआयसीचे सर्टीफिकेट आणून दिलेले नाही. डीआयसी यांनी दिलेल्या सर्टीफिकेटवरून उपक्रम औद्योगिक आहे की व्यापारी आहे हे ठरवितो.

तद्नंतर समितीने असे मत व्यक्त केले की, उपरोक्त खुलाशावरून असे दिसून आले की, सारखेच ग्राहक असताना त्याचे वर्गीकरण व्यापारी आणि औद्योगिक उपक्रमामध्ये करण्यात आले. यावर महावितरणच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, जिल्हा औद्योगिक केंद्राने त्या ग्राहकांना व्यापारी ऐवजी औद्योगिक ग्राहक असल्याचे प्रमाणपत्र देण्यात यावे. जर त्यांनी प्रमाणपत्र दिले तर त्यामध्ये बदल करून देण्यात येईल तरी देखील त्यांनी प्रमाणपत्र जमा केले नाही.

यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, सुरुवातीचे मूल्यांकन कर्मशिअल (व्यापारी) असायला पाहिजे होते. यावर महावितरणच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, दोन वेगवेगळे भाग आहेत. त्यापैकी एक आहे घरबांधणी आणि दुसरा आहे घरासाठी बांधकाम साहित्य तयार करणे, घराच्या बांधकामासाठी वीटा हे साहित्य आहे आणि बांधकामासाठी साहित्य शासनाने केलेल्या वर्गीकरणानुसार हा एक औद्योगिक उपक्रम आहे याचा महावितरणने आणि एमईआरसीने स्वीकार केलेला आहे. त्यामुळे इमारतीसाठी वीट हा औद्योगिक उपक्रम असल्याने त्याचे वर्गीकरण औद्योगिक उपक्रम असा आहे. सन २०१३-२०१४ मधील लेखापरिक्षण (ऑडीट) आहे. त्या अगोदर महावितरणचे अंतर्गत लेखापरिक्षण (इंटर्नल ऑडीट) असते त्यामध्ये हे कळले नाही.

यानंतर समितीने विचारणा केली की, पहिल्या परिच्छेदामध्ये असे म्हटलेले आहे की, मेसर्स बी.जी.शिकॅ कन्स्ट्रक्शनस यांना नवीन तात्पुरता उच्च दाब वीज वाहिनीद्वारे वीज पुरवठा (२५० KW) माहे सप्टेंबर, २००८ मध्ये सेक्टर-१६, १७ खारघर याठिकाणी बांधकाम उपक्रमासाठी एचटी-२ या वाहिनीवर औद्योगिक ऐवजी व्यापारी विद्युत जोडणी देण्यात आली आहे असे शासनाच्या लेखापरिक्षणामध्ये आढळून आले आहे. सुरुवातीला इंडस्ट्रीयल टॅरिफ लावले होते आणि लेखापरिक्षण झाल्यानंतर कर्मशिअल केले की पहिल्यापासून कर्मशिअल टॅरिफ होते, यावर महावितरणच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, पहिल्यांदा व्यापारी दर (कर्मशिअल रेट) लावण्यात आला. सन २००८-२००९ मध्ये कर्मशिअल रेट लावला. सन २००९ मध्ये प्रमाणपत्र दिल्यानंतर २००९ ते २०११ पर्यंत औद्योगिक दर (इंडस्ट्रीयल रेट) लावलेला आहे.

यानंतर समितीने असे नमूद केले की, महावितरणने त्यांच्या तांत्रिक व्यवहार्यता अहवालामध्ये माहे जानेवारी, २०१२ मध्ये नमूद केले आहे की, व्यावसायिक/व्यापारी दराने आकारणी लागू करावी. यावर महावितरणच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, सामान्यपणे व्यापारी

दर आकारणी लागू केली कारण त्या जागेवर तो आकारण्यात आला. तरी देखील जिल्हा औद्योगिक केंद्राकडून (डीआयसी) प्रमाणपत्र सादर करण्यात आले.

तद्नंतर समितीने विचारणा केली की, महावितरणने तांत्रिक व्यवहार्यता अहवालाप्रमाणे आकारणी का केली नाही. यावर महावितरणच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी खुलासा केला की, आपल्या तांत्रिक व्यवहार्यतेच्या अहवालापेक्षा त्यांच्या प्रमाणपत्रावर जास्त विश्वास ठेवते. वीटा निर्मिती ही औद्योगिक क्रिया आहे ही एक कंपनी नाही. आणखीही औद्योगिक क्षेत्रामध्ये याचे वर्गीकरण औद्योगिक क्रियाकलाप (अॅक्टिव्हिटी) आहे. मेसर्स बी.जी.शिके बांधकाम कंपनीने औद्योगिक कामासाठी वीज घेतली व त्याचा वापर बांधकाम क्रियाकलापसाठी वापरता येऊ शकते.

६.५ अभिप्राय व शिफारस :-

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी लेखा परिक्षणाच्या वेळी महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादितच्या कामकाजासंदर्भात “उच्च दाब ग्राहकांना अदेय फायदा ” या शीर्षकाखाली नोंदविलेल्या आक्षेपावर समितीने साक्ष घेतली असता साक्षीच्या वेळी समितीच्या असे निदर्शनास आले की, मे.बी.जी.शिके कन्स्ट्रक्शन टेक्नॉलॉजी प्रा.लि. यांना नवी-मुंबईतील खारघर येथील सेक्टर-१६ व १७ येथे माहे सप्टेंबर, २००८ मध्ये तात्पुरत्या स्वरूपाची उच्च दाबाच्या ५२० KW, ३४६KVA एवढ्या वीज भाराची नवीन व हंगामी स्वरूपाची जोडणी देण्यात आली बांधकामासाठी आवश्यक कास्टिंग यार्ड/बॅचिंग संयंत्र सेक्टर-१५ मध्ये बसवण्यात आले होते. या सर्व उपक्रमांना विजेचा पुरवठा करण्याची व्यवस्था वरील वीज जोडणीद्वारे केली होती. महावितरणने माहे सप्टेंबर, २००९ ते जुलै, २०११ या कालावधीत वीजेचा पुरवठा मे.बी.जी.शिके यांना वाणिज्यिक वर्गाएवजी औद्योगिक वर्गात दिला होता. त्यामुळे मे.बी.जी.शिके कन्स्ट्रक्शन टेक्नॉलॉजी प्रा.लि. यांना रु.५०.९४ लाखाचा अदेय लाभ झाला. याकरिता महावितरण कंपनीने तांत्रिक व्यवहार्यता अहवालानुसार व्यापारी दरानुसार वीज आकारणी न आकारता जिल्हा औद्योगिक केंद्र (डीआयसी) यांच्या प्रमाणपत्रानुसार व्यापारी दरानुसार वर्गवारी न करता औद्योगिक दरानुसार वर्गवारी करून वीज आकारणी केली आहे. तसेच या इतर बांधकाम क्षेत्राशी संबंधित कंपन्यांनी (एल. अॅण्ड.टी, मे.जे.कुमार इन्फ्रा प्रोजेक्ट्स) यांनी औद्योगिक कृती असल्याबद्दलची प्रमाणपत्रे न जोडल्यामुळे त्या कंपन्यांना वाणिज्यिक दराने वीज आकारणी करण्यात आल्याचे दिसून येते.

सबब, यासंदर्भात मे.बी.जी.शिके कन्स्ट्रक्शन प्रा. लि. या कंपनीला महावितरणने तात्पुरत्या स्वरूपात उच्च दाबाच्या वीज भाराची नवीन व हंगामी जोडणी दिलेली होती

त्याठिकाणी बांधकामासाठी आवश्यक ते संयंत्र बसवण्यात आले. या सर्व यंत्रणांना विजेचा पुरवठा करण्यासाठी महावितरण कंपनीने विजेचा पुरवठा वाणिज्यिक ऐवजी औद्योगिक दराने दिला, त्यामुळे मे.शिके कन्स्ट्रक्शन कंपनीला रुपये ५०.९४ लाख लाभ झाला आहे. तसेच इतर बांधकाम क्षेत्राशी संबंधित मे.जे.कुमार इन्फ्रा प्राजेक्ट लिमिटेड आणि मे.लार्सन अॅण्ड टुब्रो लिमिटेड या कंपन्यांकडून महावितरणने वाणिज्यिक दराने वीज आकारली केली आहे.

सबब, समिती शिफारस करते की, महावितरण कंपनीकडून बांधकाम क्षेत्रातील कार्यरत असलेल्या कंपन्यांना वेगवेगळे नियम लावून एकप्रकारे महावितरण कंपनीचे रुपये ५०.९४ लाखाचे नुकसान केले असल्यामुळे याप्रकरणी संबंधित अधिकाऱ्यांविरुद्ध जबाबदारी निश्चित करून वरिष्ठ स्तरावरून चौकशी करून कारवाई करण्यात यावी. तसेच मे.बी.जी.शिके कन्स्ट्रक्शन कंपनीकडून रुपये ५०.९४ लाख इतकी नुकसान भरपाई व्याजासह वसूल करण्यात यावी व उपरोक्त प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यांच्या आत सादर करावा, अशी समिती शिफारस करीत आहे.

बैठकीचे परिशिष्ट

पहिली बैठक

सार्वजनिक उपक्रम समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक १८ एप्रिल, २०१७ रोजी सकाळी ११-३० वाजता, कक्ष क्रमांक ८०१, आठवा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालीलप्रमाणे सन्माननीय सदस्य उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) डॉ. सुनिल देशमुख, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री.बाबुराव पाचर्णे, वि.स.स.
- (३) डॉ. आशिष देशमुख, वि.स.स.
- (४) श्री. मनोहर भोईर, वि.स.स.
- (५) श्री. हनुमंत डोळस, वि.स.स.
- (६) आर्कि. अनंत गाडगीळ, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. राजेश तारवी, उप सचिव
- (२) श्री. प्रकाशचंद्र खोंदले, अवर सचिव
- (३) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी

महालेखाकार कार्यालय :

श्री. डी. के. शेखर, महालेखाकार.

विभागीय प्रतिनिधी :

- (१) श्री. नितिन करीर, प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग
- (२) श्री. भूषण गगराणी, उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ.

समितीने भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१०-११ च्या वाणिज्यिक अहवालातील “ महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ ” यांच्या परिच्छेदासंबंधात विभागीय सचिवांची तथा महामंडळाच्या प्रतिनिधींची साक्ष घेतली.

दुसरी बैठक

सार्वजनिक उपक्रम समितीची बैठक बुधवार, दिनांक २७ सप्टेंबर, २०१७ रोजी दुपारी १२-०० वाजता, कक्ष क्रमांक १९०१, एकोणिसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालीलप्रमाणे सन्माननीय सदस्य उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. अमित झनक, वि.स.स.
- (३) श्री. संदीप नाईक, वि.स.स.
- (४) श्री. आनंदराव पाटील, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. ना.रा.थिटे, उप सचिव
- (२) श्री. आ.ब.राहाटे, अवर सचिव (समिती)
- (३) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी

महालेखाकार कार्यालय :

श्रीमती पी. माधवी, महालेखाकार

विभागीय प्रतिनिधी :

- (१) श्री. नितिन करीर, प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग
- (२) श्री.राजेंद्र चव्हाण, सह व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ.
- (३) श्री.ओम प्रकाश बकोरिया, मुख्य प्रशासक, महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ.

समितीने भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१०-११ च्या वाणिज्यिक अहवालातील “महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ ” यांच्या परिच्छेदासंबंधात विभागीय सचिवांची तथा महामंडळाच्या प्रतिनिधींची साक्ष घेतली.

तिसरी बैठक

सार्वजनिक उपक्रम समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक ६ मार्च, २०१८ रोजी दुपारी १२-३० वाजता, कक्ष क्रमांक १९०१, एकोणिसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालीलप्रमाणे सन्माननीय सदस्य उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. सुरेश हाळवणकर, वि.स.स.
- (३) श्री. राजेंद्र नजरधने, वि.स.स.
- (४) श्रीमती माधुरी मिसाळ, वि.स.स.
- (५) श्री. अमल महाडीक, वि.स.स.
- (६) श्री. संजय ऊर्फ बाळा भेगडे, वि.स.स.
- (७) श्री. विजय काळे, वि.स.स.
- (८) श्री. सुनिल शिंदे, वि.स.स.
- (९) श्री. संदीप नाईक, वि.स.स.
- (१०) श्री. हनुमंत डोळस, वि.स.स.
- (११) श्री. भास्कर जाधव, वि.स.स.
- (१२) श्री. हितेंद्र ठाकूर, वि.स.स.
- (१३) श्री. आनंदराव पाटील, वि.प.स.
- (१४) श्रीमती हुस्नबानू खलिफे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. ना.रा.थिटे, उप सचिव
- (२) श्री. आ.ब.राहाटे, अवर सचिव (समिती)
- (३) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी

महालेखाकार कार्यालय :

श्रीमती पी. माधवी, महालेखाकार.

विभागीय प्रतिनिधी :

(१) श्री.भूषण गगराणी, उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ.

(२) श्री.फैय्याज खान, व्यवस्थापक (श. से-१) महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ.

समितीने भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१०-११ च्या वाणिज्यिक अहवालातील “ महाराष्ट्र शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ ” यांच्या परिच्छेदासंबंधात विभागीय सचिवांची तथा महामंडळाच्या प्रतिनिधींची साक्ष घेतली.

चौथी बैठक

सार्वजनिक उपक्रम समितीची बैठक बुधवार, दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी दुपारी २.०० वाजता, कक्ष क्रमांक १९०१, एकोणिसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालीलप्रमाणे सन्माननीय सदस्य उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स., तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. राजेंद्र नजरधने, वि.स.स.
- (३) श्री. विजय काळे, वि.स.स.
- (४) श्री. सुनिल केदार, वि.स.स.
- (५) श्री. अमित झनक, वि.स.स.
- (६) श्री. भास्कर जाधव, वि.स.स.
- (७) श्रीमती हुस्नबानू खलिफे, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. ना. रा. थिटे, उप सचिव
- (२) श्री. आ. ब. राहाटे, अवर सचिव (समिती)
- (३) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी

महालेखाकार कार्यालय :

श्रीमती पी. माधवी, महालेखाकार

विभागीय प्रतिनिधी :

- (१) श्रीमती वल्सा नायर-सिंह, प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन (नागरी उड्डाण) विभाग.
- (२) श्री.सुरेश काकाणी, उपाध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी.

समितीने भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१२-१३ च्या वाणिज्यिक अहवालातील “ महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादित ” यांच्या परिच्छेदासंबंधात विभागीय सचिवांची तथा महामंडळाच्या प्रतिनिधींची साक्ष घेतली.

पाचवी बैठक

सार्वजनिक उपक्रम समितीची बैठक बुधवार, दिनांक १२ जुलै, २०१७ रोजी सकाळी ११.३० वाजता, कक्ष क्रमांक १९०१, एकोणिसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालीलप्रमाणे सन्माननीय सदस्य उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) डॉ. सुनिल देशमुख, वि.स.स., तथा समिती प्रमुख
- (२) प्रा. डॉ. अशोक उईके, वि.स.स.
- (३) श्री. हनुमंत डोळस, वि.स.स.
- (४) श्री.बळीराम सिरसकर, वि.स.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. ज. बा. राणे, अवर सचिव (समिती)
- (२) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी

महालेखाकार कार्यालय :

श्रीमती पी. माधवी, महालेखाकार

विभागीय प्रतिनिधी :

- (१) श्री.अरविंद सिंह, प्रधान सचिव, ऊर्जा विभाग.
- (२) श्री.संजीव कुमार, व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित.

समितीने भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१३-१४ च्या वाणिज्यिक अहवालातील “ महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित ” यांच्या परिच्छेदासंबंधात विभागीय सचिवांची तथा महामंडळाच्या प्रतिनिधींची साक्ष घेतली.

सहावी बैठक

सार्वजनिक उपक्रम समितीची बैठक शुक्रवार, दिनांक १६ मार्च, २०१८ रोजी दुपारी ३.०० वाजता, कक्ष क्रमांक १९०१, एकोणिसावा मजला, विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालीलप्रमाणे सन्माननीय सदस्य उपस्थित होते :-

उपस्थिती :

- (१) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स., तथा समिती प्रमुख
- (२) श्री. सुरेश हाळवणकर, वि.स.स.
- (३) श्री. विजय काळे, वि.स.स.
- (४) श्री. हेमंत पाटील, वि.स.स.
- (५) श्री. सुनिल केदार, वि.स.स.
- (६) श्री. संदीप नाईक, वि.स.स.
- (७) श्री. रामराव वडकुते, वि.प.स. (विशेष निमंत्रित)

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

- (१) श्री. ना. रा. थिटे, उप सचिव
- (२) श्री. आ. ब. राहाटे, अवर सचिव (समिती)
- (३) श्री. मंगेश पिसाळ, कक्ष अधिकारी

समितीने प्रारूप अहवालाच्या मसुद्यांवर विचार करून तो काही सुधारणांसह संमत केला.

